

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

*«ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ»*

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ:

ΓΡΩΠΑ ΜΑΡΙΑ, Α.Μ. 95152

ΚΑΡΑΦΛΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, Α.Μ. 95053

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

Κ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2001

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

***«ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ»***

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ:

ΓΡΩΠΑ ΜΑΡΙΑ, Α.Μ. 95152

ΚΑΡΑΦΛΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, Α.Μ. 95053

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

Κ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
-----------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα μέχρι το 1985	5
1.2 Τοπική ή ενδογενής ανάπτυξη	8
1.3 Πώς διαμορφώνεται η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική (στόχοι-αρχές)....	11
1.3.1 Στόχοι που καλύπτουν όλη τη Κοινότητα.....	13
1.3.2 Οι αρχές της διαρθρωτικής δράσης της Ε.Ε.....	16
1.4 Η αντίδραση δύο ευρωπαϊκών χωρών στις νέες συνθήκες ανάπτυξης	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	22
2.2 Προσεγγίσεις στην περιφερειακή πολιτική του σήμερα	25
2.3 Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες	27
2.4 Τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης	33
2.5 Τα διαρθρωτικά ταμεία.....	35
2.6 Το ταμείο συνοχής.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Η περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα μετά το 1985	39
3.2 Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα.....	41
3.3 Η Ελλάδα στην ΟΝΕ – Τα κριτήρια σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας ..	43
3.4 Οι μεταρρυθμίσεις της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής στα πλαίσια της Ε.Ε. – Οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο	47
3.4.1 Ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας	49
3.4.2 Το Περιφερειακό Συμβούλιο	50
3.5 Ο πρώτος βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης (οι μεταρρυθμίσεις σε τοπικό επίπεδο – το θεσμικό πλαίσιο – οι αρμοδιότητες).....	52
3.5.1 Πρόγραμμα ανασυγκρότησης της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης «Ιωάννης Καποδίστριας»	56

3.6 Ο δεύτερος βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης (οι μεταρρυθμίσεις σε νομαρχιακό επίπεδο – το θεσμικό πλαίσιο – οι αρμοδιότητες)	58
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Εισαγωγή	63
4.2 Κοινοτικές πρωτοβουλίες	63
4.2.1 Interreg II	65
4.2.2 Leader II	68
4.2.3 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)	72
4.2.4 Resider II	75
4.2.5 Konver	77
4.2.6 Rechar II	78
4.2.7 Retex	80
4.2.8 Urban	81
4.2.9 Pesca	82
4.3 Η εσωτερική συνοχή, μείζων στόχος της ευρωπαϊκής οικοδόμησης	85
4.4 Το Ταμείο Συνοχής	87
4.5 Τα Διαρθρωτικά Ταμεία	89
4.6 Οι ενέργειες που μπορούν να χρηματοδοτήσουν στην Ελλάδα τα Διαρθρωτικά Ταμεία	92
4.7 Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ)	99
4.7.1 Το Α΄ ΚΠΣ (1989-1993)	99
4.7.2 Το Β΄ ΚΠΣ (1994-1999)	102
4.7.3 Το Γ΄ ΚΠΣ (2000-2006)	107
4.8 «Ατζέντα 2000»	111
4.9 Μεγάλα έργα ή έργα εθνικής εμβέλειας	113
4.10 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)	115
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	118
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	119

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα αυτής της Πτυχιακής Εργασίας έχει να κάνει με την Διοικητική Αποκέντρωση και την Οικονομική Ανάπτυξη στην Ελλάδα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης.

Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή έχουμε να παρατηρήσουμε ότι μέχρι το 1985, η Περιφερειακή Πολιτική ακολουθούσε ένα πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης που διαμορφώθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο στα πλαίσια του ονομαζόμενου *Φορντιστικού μοντέλου*.

Οι μεταβολές στο διεθνές σύστημα, με τη μετάβαση στο λεγόμενο *μεταφορντιστικό μοντέλο*, επηρέασαν σημαντικά τις συνθήκες ανάπτυξης, στις οποίες διάφορες χώρες αντέδρασαν διαφορετικά, ανάλογα με τις επί μέρους συνθήκες που επικρατούσαν σε αυτές.

Θα αναφερθούμε σε δύο χώρες της Ε.Ε., τη Γαλλία, στην οποία εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα αποκέντρωσης και ενίσχυσης των περιφερειακών θεσμών και στη Μεγάλη Βρετανία στην οποία επιχειρήθηκε η συρρίκνωση του ρόλου της Τ.Α.

Η εμφάνιση εναλλακτικών θεωριών ή προτύπων ανάπτυξης, στα πλαίσια του *μεταφορντισμού*, όπως της δυνατότητας *τοπικής ανάπτυξης*, αναβάθμισε το ρόλο των περιφερειακών και τοπικών οργάνων, και επιτάχυνε τη διαδικασία αποκέντρωσης.

Επίσης, η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, που συνδυάστηκε με την περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε., επέβαλε την προσαρμογή των περιφερειακών οργάνων, των διαφόρων χωρών, ώστε να είναι σε θέση να επωφεληθούν αφενός από τα προγράμματα της Ε.Ε. και αφετέρου να υλοποιήσουν το στόχο της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης της Ευρώπης.

Στην Ελλάδα, η προσαρμογή στις αλλαγές στο διεθνές σύστημα, στην περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε., και στην διαδικασία της Ευρωπαϊκής

Ενοποίησης, που είχε σαν πρώτο στάδιο τη σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας με αυτή των υπολοίπων χωρών της Ε.Ε., έγινε με σημαντικές μεταβολές στο διοικητικό σύστημα, συγκεκριμένα με:

- τη δημιουργία περιφερειών,
- Ν.Α.
- Ο.Τ.Α.

που συγκροτούν, σε συνδυασμό με τις κεντρικές υπηρεσίες, το νέο θεσμικό αναπτυξιακό πλαίσιο.

Πιο συγκεκριμένα, η εργασία μας αυτή αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια:

Στο **κεφάλαιο 1** θα αναφερθούμε συνοπτικά στην περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα μέχρι το 1985, θα περιγράψουμε συνοπτικά τον όρο Τοπική Ανάπτυξη, την γενική ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική και την αντίδραση δύο ευρωπαϊκών χωρών.

Στο **κεφάλαιο 2** θα αναφερθούμε συνοπτικά στο τι περιλαμβάνει η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. κοινοτικές πρωτοβουλίες, Κ.Π.Σ., διαρθρωτικά ταμεία, ταμείο συνοχής κλπ.).

Στο **κεφάλαιο 3** θα αναφερθούμε στην περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα μετά το 1985, θα αναφερθούμε επίσης συνοπτικά στις περιφερειακές ανισότητες στην χώρα μας, καθώς και στην είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ και στα κριτήρια σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας. Ακόμα θα αναλύσουμε όλες τις μεταρρυθμίσεις της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής στα πλαίσια της Ε.Ε., τις αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο και όλες τις σημαντικές μεταβολές στο διοικητικό σύστημα που αφορούν τις περιφέρειες, τις Ν.Α. και τους Ο.Τ.Α.

Στο **κεφάλαιο 4** θα κάνουμε μια αναλυτική παρουσίαση όλων όσων αναφέραμε συνοπτικά στο κεφάλαιο 2 και θα επικεντρωθούμε στην εφαρμογή αυτών στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Η εξέλιξη της Περιφερειακής Πολιτικής στην Ελλάδα μέχρι το 1985

Η Περιφερειακή Πολιτική στην Ελλάδα άρχισε να θεμελιώνεται στο τέλος της δεκαετίας του '50, ταυτόχρονα με τις πρώτες προσπάθειες για οικονομική ανάπτυξη. Με το πενταετές πρόγραμμα για οικονομική ανάπτυξη στη χώρα μας 1960-1964 τέθηκε το περιφερειακό πρόβλημα και η ανάγκη για άσκηση μιας περιφερειακής πολιτικής που θα προωθεί λύσεις για το πρόβλημα των ανισοτήτων που υπάρχουν σήμερα ανάμεσα στις περιοχές της χώρας μας.

Η σημασία της Περιφερειακής Πολιτικής και τότε και σήμερα όσον αφορά τον εθνικό προγραμματισμό, την κατανομή των δημοσίων επενδύσεων καθώς και τη λήψη μέτρων για οικονομική ανάπτυξη γίνεται όσο πάει όλο και πιο φανερό και πιο μεγάλο.

Το 1948 άρχισε η εφαρμογή διαφόρων νομοθετημάτων που θα ενίσχυαν την βιομηχανική περιφερειακή ανάπτυξη καθώς και την προστασία της επαρχιακής βιομηχανίας.

Τη δεκαετία του '60 τέθηκε στην Ελλάδα το αίτημα για ανάπτυξη της περιφέρειας με παράλληλη χωρική ανακατανομή της διοικητικής εξουσίας¹. Ταυτόχρονα είναι η περίοδος εκείνη που τα προβλήματα από: τη μετανάστευση (εσωτερική και εξωτερική), την ερήμωση της υπαίθρου, καθώς και τα χωρικά / πολεοδομικά προβλήματα των αστικών κέντρων γίνονται αισθητά και επιζητούν οπωσδήποτε λύσεις. Το σοβαρότατο πρόβλημα της έλλειψης ανθρώπινου παραγωγικού δυναμικού στην περιφέρεια είναι κάτι το οποίο πρέπει να αντιμετωπίσει το κράτος. Έτσι εκφράζεται ρητά στα Προγράμματα Κοινωνικής και Οικονομικής Ανάπτυξης (5ετές 1966-70, 1977-82) το αναπτυξιακό

---

¹ Κόνσολας, Η εξέλιξη και οι προοπτικές της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα, Οικονομικός Ταχυδρόμος (17-2-2000).

περιφερειακό πρόβλημα όπως και η ανάγκη για αναδιάρθρωση της διοίκησης. Άξιο λόγου είναι η θέσπιση διαφόρων κινήτρων (π.χ. επενδυτικά κίνητρα, ίδρυση βιομηχανικών περιοχών κλπ.) για την περιφερειακή ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούνται οι πρώτες περιφερειακές διοικητικές υπηρεσίες.

Από τη δεκαετία του '60 και μετά παρατηρείται έντονα η επιθυμία και αίτημα μαζί, η μείωση του ελέγχου της κεντρικής διοίκησης και *ανάληψη αρμοδιοτήτων* από τους αποκεντρωμένους θεσμούς όπως είναι π.χ. η περιφερειακή και νομαρχιακή διοίκηση, η τοπική αυτοδιοίκηση. Κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο από το 1974 και μετά παρατηρείται μια αποκέντρωση κάποιων αρμοδιοτήτων από την κεντρική στη νομαρχιακή διοίκηση. Από τη δεκαετία του '80 και έπειτα παρατηρείται δραστηριότητα για χωρική ανακατανομή της διοικητικής εξουσίας.

Η ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια, η επέκταση του *κράτους πρόνοιας* και η αναβάθμιση της τοπικής κοινωνίας είναι οι βασικοί στόχοι της μετάβασης από ένα συγκεντρωτικό σύστημα σε μία αποκεντρωμένη, με ευελιξία διοικητική και πολιτική εξουσία.

Έτσι στα πλαίσια αυτά, δημιουργείται ένα θεσμικό πλαίσιο με σκοπό να εξασφαλιστεί η κοινωνική συμμετοχή σε τοπικό επίπεδο. Τα βασικά συμμετοχικά όργανα που αναπτύσσονται στο συγκεκριμένο επίπεδο είναι τα εξής:

- α) Νομαρχιακά Συμβούλια: Περιλαμβάνουν τη συμμετοχή εκπροσώπων της αυτοδιοίκησης, τοπικών κοινωνικών φορέων και διαφόρων επαγγελματικών «τάξεων».
- β) Επαρχιακά Συμβούλια: Στα συμβούλια αυτά εκφράζονται θέματα προγραμματισμού καθώς συμμετοχής σε πιο μικρές τοπικές ενότητες.
- γ) Συνοικιακά Συμβούλια: Τα συναντάμε στους Δήμους των αστικών κέντρων και είναι άμεσα εκλεγμένα σε επίπεδο συνοικίας – γειτονιάς.

δ) Λαϊκές Συνελεύσεις: Αποτελούν άμεση έκφραση των τοπικών προβλημάτων και αναγκών σε επίπεδο κοινότητας καθώς και μικρών οικισμών.

Ταυτόχρονα με τις θεσμικές αλλαγές, έχουμε ενίσχυση των κινήτρων περιφερειακής ανάπτυξης π.χ. ο Νόμος 1262/82 δίνει κίνητρα στο ιδιωτικό κεφάλαιο και αυξάνει το βαθμό δύναμης της περιφερειακής του δραστηριότητας. Ο νόμος 1416/82 προωθεί τις οικονομικές λειτουργίες των ΟΤΑ για σύσταση επιχειρήσεων π.χ. δημοτικών επιχειρήσεων, ανωνύμων εταιριών κλπ., καθώς επίσης και για σύναψη συμβάσεων με φορείς του δημοσίου για μια από κοινού ανάληψη αναπτυξιακών δραστηριοτήτων. Παράλληλα παρατηρείται μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από τα κεντρικά στα περιφερειακά όργανα με στόχο την πιο ορθή αντιμετώπιση των «τοπικών προβλημάτων».

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής: Η ουσιαστική θεμελίωση της περιφερειακής πολιτικής στη χώρα μας ξεκινάει στο τέλος της δεκαετίας του '50 μαζί με τις πρώτες προσπάθειες προγραμματισμού της οικονομικής ανάπτυξης. Στη συνέχεια με το Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 1960-1964 βλέπουμε ότι παρουσιάστηκε το περιφερειακό πρόβλημα και η ανάγκη άσκησης μιας περιφερειακής πολιτικής με στόχο την λύση του προβλήματος των ανισοτήτων στις διάφορες περιοχές. Ακολούθησε μια δεύτερη περίοδος από το 1964-1974 που χαρακτηρίζεται από την καθιέρωση χρηματοδοτικών κινήτρων, τον διαχωρισμό των περιφερειών με βάση το βαθμό ανάπτυξής τους, την εφαρμογή κάποιων εξειδικευμένων προγραμμάτων για περιοχές υπανάπτυκτες, την δημιουργία βιομηχανικών περιοχών και την ενεργοποίηση των Υπηρεσιών Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Από το 1975 έως το 1979 δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην παροχή κινήτρων για ανάπτυξη παραμεθόριων περιοχών, θεμελιώνεται η ενίσχυση των επιχειρήσεων, χρησιμοποιούνται ευρέως τα διάφορα πιστωτικά κίνητρα και

ενισχύονται τα ειδικά προγράμματα (π.χ. για το Νομό Έβρου) καθώς και τα προγράμματα υποδομής (π.χ. αεροδρόμια, λιμάνια κλπ.).

Το 1980 ξεκινάει μια προσπάθεια σύνδεσης της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής με την περιφερειακή πολιτική της ΕΟΚ με κορύφωση τη ψήφιση του νόμου 1116/81 με στόχο την εντατικοποίηση των παρεμβάσεων με την καθιέρωση επιδοτήσεων κεφαλαίου, την προετοιμασία και εκτέλεση του α' Ειδικού Προγράμματος Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985 και φυσικά την είσπραξη των πρώτων ουσιαστικών ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης καθώς και δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Η τρίτη περίοδος σηματοδοτείται με τη ψήφιση του νόμου 1262/82 ο οποίος ενισχύει την αποκέντρωση καθώς και με την συγκρότηση του Πενταετούς Προγράμματος 1983-1987 το οποίο καθιερώνει τις αρχές του «δημοκρατικού προγραμματισμού» και τονίζει τα προβλήματα και τις δυνατότητες για ανάπτυξη όλων των νομών της χώρας μας².

1.2 Τοπική ή ενδογενής ανάπτυξη

Ο όρος της «τοπικής» ανάπτυξης κάνει την εμφάνισή του στα τέλη της δεκαετίας του 1970.

Δημιουργήθηκε η αντίληψη της *τοπικής* ή *ενδογενούς* ανάπτυξης ως κύριο στοιχείο πολιτικής και από την άλλη πλευρά ως θεωρητικό εργαλείο για την εκτέλεση της περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε. και των κρατών – μελών που άρχισαν προγράμματα αναδιάρθρωσης της κρατικής διοίκησης και της περιφερειακής οικονομίας τους τη δεκαετία 1980.

---

² Κόνσολας Νικ., Η εξέλιξη και οι προοπτικές της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα, Οικονομικός Ταχυδρόμος (17-2-2000).

Η έννοια της τοπικής ανάπτυξης δεν ταυτίζεται με την ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης χωρικής μονάδας, αλλά με την ανάπτυξη η οποία βασίζεται σε τοπικούς παράγοντες. Η τοπική ανάπτυξη είναι μια μορφή περιφερειακής ανάπτυξης, στην οποία τοπικοί παράγοντες συνιστούν βασικούς τρόπους για την αναπτυξιακή διαδικασία. Οι τοπικοί παράγοντες αφορούν κοινωνικοπολιτιστικά χαρακτηριστικά της τοπικής παραγωγής που σχετίζονται με την αναπτυξιακή διαδικασία. Στις χωρικές μονάδες με τοπικά μειονεκτήματα είναι δυνατόν να προωθήσουν την ανάπτυξή τους με τη βοήθεια της τεχνογνωσίας και της ανάπτυξης της τοπικής επιχειρηματικής δραστηριότητας³.

Ο ορισμός και το περιεχόμενο της τοπικής ανάπτυξης που αναφέρεται εδώ είναι λιγότερο περιοριστικός από αυτόν που προτείνεται από την μεγαλύτερη πλειοψηφία των απόψεων οι οποίες ταυτίζουν την τοπική με την ενδογενή ανάπτυξη, με καθοριστικό και αποκλειστικό τον ρόλο των τοπικών παραγόντων. Η ενδογενής ανάπτυξη σημαίνει: α) ικανότητα μετασχηματισμού του κοινωνικοοικονομικού συστήματος, β) ικανότητα αντίδρασης σε εξωτερικές προκλήσεις, γ) προώθηση της κοινωνικής πληροφόρησης, δ) ικανότητα εισαγωγής ειδικών μορφών κοινωνικής ρύθμισης σε τοπικό επίπεδο τα οποία ευνοούν τα παραπάνω σημεία⁴.

Τις τελευταίες δεκαετίες, παράλληλα με την αναδιοργάνωση και εξέλιξη του συστήματος προγραμματισμού, προωθήθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο θεσμικό πλαίσιο που αφορούν την αναδιάρθρωση των διοικητικών και χωρικών ενοτήτων στην Ελλάδα, το εύρος των αρμοδιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, την ενεργή συμμετοχή των τοπικών φορέων στην αναπτυξιακή

---

³ Χριστοφάκης Εμμανουήλ, Ενδογενής Ανάπτυξη: Σχεδιασμός και πολιτική σε τοπικό επίπεδο, Διδακτορική Διατριβή, 2000.

⁴ Χριστοφάκης Εμμανουήλ, Ενδογενής Ανάπτυξη: Σχεδιασμός και πολιτική σε τοπικό επίπεδο, Διδακτορική Διατριβή, 2000.

διαδικασία κλπ. και καλύπτουν διάφορες πλευρές της προσπάθειας προώθησης της αποκέντρωσης και της τοπικής ανάπτυξης.

Η σημασία αυτών των εξελίξεων οφείλεται στο γεγονός ότι οι διοικητικές μεταρρυθμίσεις δεν έχουν μόνο επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα της διοίκησης και στην ενδυνάμωση της δημοκρατικής λειτουργίας, αλλά και στην διευκόλυνση της αναπτυξιακής και προγραμματικής διαδικασίας. Έτσι, διαμορφώνεται μια νέα δυναμική, κινητοποιώντας τοπικούς φορείς και δυνάμεις που αποτελούν τους «φυσικούς» φορείς του σχεδιασμού και προγραμματισμού στο περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, σε μια προσπάθεια για την διαμόρφωση μιας πολιτικής ενδογενούς ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο⁵»

Κύριοι στόχοι που τίθενται για την ενδογενή ανάπτυξη είναι:

- α) Η συγκράτηση πληθυσμού και η μείωση εσωτερικών μεταναστευτικών ροών.
- β) Η βελτίωση ποιότητας ζωής στις περιφέρειες.
- γ) Η τόνωση της απασχόλησης.

Τα κριτήρια για την αποτελεσματικότητα αυτής της πολιτικής είναι:

- α) Η βιώσιμη και αυτόνομη ανάπτυξη των περιφερειών.
- β) Η συγκράτηση πληθυσμού και η βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Οι ειδικές κατευθύνσεις του προγράμματος, από τις οποίες φαίνεται καθαρά η προσπάθεια για ενίσχυση της τοπικής – ενδογενούς ανάπτυξης είναι:

- 1) Ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων υψηλής παραγωγικότητας.
- 2) Ενθάρρυνση τοπικών πρωτοβουλιών.
- 3) Προστασία περιβάλλοντος – χωροθέτηση.
- 4) Υποδομές για οικονομικές δραστηριότητες.
- 5) Αποκέντρωση αρμοδιοτήτων.
- 6) Προώθηση κινήτρων⁶.

---

⁵ Χριστοφάκης Εμμανουήλ, Ενδογενής Ανάπτυξη: Σχεδιασμός και πολιτική σε τοπικό επίπεδο, Διδακτορική Διατριβή, 2000.

⁶ Χριστοφάκης Εμμανουήλ, Ενδογενής Ανάπτυξη: Σχεδιασμός και πολιτική σε τοπικό επίπεδο, Διδακτορική Διατριβή, 2000.

1.3 Πως διαμορφώνεται η Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική (στόχοι, αρχές)

Η Ε.Ε. στα πλαίσια της άσκησης της Περιφερειακής της πολιτικής έχει θέσει κάποιους στόχους. Οι στόχοι αυτοί είναι⁷:

Στόχος 1: Οικονομική προσαρμογή των Περιφερειών με αναπτυξιακή καθυστέρηση

Δίνεται έμφαση στην κάλυψη της αναπτυξιακής καθυστέρησης:

- (α) Πραγματοποίηση άμεσων επενδύσεων στον τομέα της παραγωγής για τη δημιουργία σταθερών θέσεων απασχόλησης.
- (β) Κατασκευή υποδομών ουσιαστικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένων των διευρωπαϊκών δικτύων (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια) και της προστασίας του περιβάλλοντος.
- (γ) Παροχή διαφόρων υπηρεσιών στις ΜΜΕ (συμβουλές, εγκατάσταση, χρηματοοικονομική τεχνική κλπ.), για την αξιοποίηση του τοπικού και περιφερειακού δυναμικού έρευνα – ανάπτυξη.
- (δ) Πραγματοποίηση επενδύσεων για υποδομές στους τομείς της υγείας και της παιδείας.
- (ε) Παροχή επαγγελματικής κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένων των τομέων της εκπαίδευσης, της έρευνας, της διοίκησης παροχή ενισχύσεων στον τομέα της απασχόλησης.
- (στ) Λήψη διαφόρων μέτρων αγροτικής ανάπτυξης (προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων, τουρισμός, αγροτική κληρονομιά, σήματα ποιότητας κλπ.).

---

⁷ Φουρναράκης Παναγιώτης, Σχέσεις ΟΤΑ με ΕΟΚ, 1998.

Στόχος 2: *Οικονομική ανασυγκρότηση των περιοχών που παρουσιάζουν βιομηχανική παρακμή*

Η δράση έχει ως επίκεντρο την απασχόληση και την εγκατάσταση επιχειρήσεων σε ένα ελκυστικό πλαίσιο:

- (α) Πραγματοποίηση επενδύσεων σε νέες παραγωγικές δραστηριότητες.
- (β) Έργα υποδομής, ιδιαίτερα για την αποκατάσταση των βιομηχανικών χώρων και την προστασία του περιβάλλοντος.
- (γ) Παροχή διαφόρων υπηρεσιών στις ΜΜΕ έρευνα – ανάπτυξη – επαγγελματική κατάρτιση, μεταξύ άλλων και για τα ερευνητικά κέντρα – χορήγηση ενισχύσεων στην απασχόληση.

Στόχος 5β: *Οικονομική διαφοροποίηση των ευάλωτων αγροτικών περιοχών*

Τα μέτρα στρέφονται γύρω από τις εναλλακτικές δραστηριότητες στον αγροτικό χώρο:

- (α) Επενδύσεις κυρίως σε υποδομές για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τομείς άλλους από τη γεωργία (ΜΜΕ, τουρισμός κλπ.) και για την προστασία του περιβάλλοντος.
- (β) Παροχή διαφόρων υπηρεσιών στις ΜΜΕ, έρευνα – ανάπτυξη – κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένου του τομέα της έρευνας – εγχειοβελτιωτικά και γενικότερα μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών γεωργικής εκμετάλλευσης διάφορα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης.

Στόχος 6: *Ανάπτυξη των ιδιαίτερα αραιοκατοικημένων περιοχών*

Τα μέτρα αποσκοπούν ιδίως στο να δοθούν κίνητρα στον πληθυσμό ώστε να παραμείνει στις απομακρυσμένες αυτές περιοχές. Προς τούτο προβλέπονται:

- (α) Ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων, ικανών να διαφοροποιήσουν τις δυνατότητες απασχόλησης.

- (β) Στήριξη της προσαρμογής των περιοχών αυτών στις μεταλλαγές του γεωργικού τομέα (κυρίως της δασοκομίας).
- (γ) Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού με ενέργειες κατάρτισης ή μετεκπαίδευσης.

1.3.1 Στόχοι που καλύπτουν όλη την Κοινότητα

Στόχος 3: Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, επαγγελματική ένταξη των νέων και ένταξη των ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας

Η προσπάθεια αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση και την κατάρτιση:

- (α) Χορήγηση ενισχύσεων για την επαγγελματική ένταξη των νέων και μακροχρόνια ανέργων. Χορήγηση, ιδίως έκτακτων ενισχύσεων στον τομέα της απασχόλησης.
- (β) Βελτίωση των διαρθρώσεων κατάρτισης και απασχόλησης και κατάρτιση του προσωπικού τους.
- (γ) Επαγγελματική κατάρτιση (κυρίως εκείνη που ισοδυναμεί με τη σχολική φοίτηση), αρχική και συνεχής κατάρτιση, προσανατολισμός.
- (δ) Παροχή ίσως επαγγελματικών ευκαιριών σε άνδρες και γυναίκες.

Στόχος 4: Προσαρμογή των εργαζομένων στις μεταλλαγές της βιομηχανίας και των συστημάτων παραγωγής, με τη λήψη προληπτικών μέτρων κατά της ανεργίας

Επίκεντρο της δράσης είναι οι νέες ειδικότητες:

- (α) Πρόληψη των τάσεων της αγοράς εργασίας και των αναγκών όσον αφορά τις ειδικότητες.
- (β) Επαγγελματική κατάρτιση και απόκτηση νέων δεξιοτήτων με την προοπτική αυτή. Παροχή βοήθειας για την προσαρμογή των συστημάτων κατάρτισης.

Στόχος 5α: Προσαρμογή των διαρθρώσεων της γεωργίας και της αλιείας, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της κοινής γεωργικής πολιτικής

- (α) Στήριξη των γεωργικών εισοδημάτων, της εγκατάστασης νέων γεωργών, των ομάδων γεωργών.
- (β) Πραγματοποίηση επενδύσεων για τη μείωση του κόστους παραγωγής, βελτίωση των εργασιακών και βιοτικών συνθηκών, προώθηση της οικονομικής διαφοροποίησης.
- (γ) Μεταποίηση και εμπορία των γεωργικών προϊόντων και των προϊόντων της αλιείας.

Η κατάσταση των μειονεκτουσών περιφερειών οφείλεται σε ιδιαίτερα σοβαρές αιτίες στις οποίες πρέπει να δοθούν λύσεις σε επίπεδο διαρθρώσεων. Ορισμένες από τις περιφέρειες αυτές υφίστανται τις αρνητικές συνέπειες της γεωγραφικής απομόνωσής τους. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν όλες είναι κοινές, ο βαθμός διαφέρει:

- (α) ανεπάρκεια βασικών υποδομών (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, παροχή ενέργειας και ύδατος, προστασία του περιβάλλοντος),
- (β) χαμηλός βαθμός ειδίκευσης του προσωπικού και καθυστέρηση στους τομείς της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης,
- (γ) ελλιπής προσαρμογή των τοπικών χρηματοοικονομικών αγορών στις ανάγκες των ΜΜΕ όσον αφορά τις πιστώσεις.

Όλα αυτά τα προβλήματα αναστέλλουν τις αναπτυξιακές δυνατότητες των περιφερειών αυτών στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς και αποτελούν εμπόδιο για την οικοδόμηση της Ενωμένης Ευρώπης.

Για να καλυφθούν οι ανάγκες αυτές, η κοινότητα καθόρισε, μέσω των έξι αναπτυξιακών στόχων, οικονομικές και κοινωνικές προτεραιότητες, οι οποίες ανταποκρίνονται σε αυστηρά προσδιορισμένα κριτήρια. Ορισμένοι από αυτούς

(στόχοι 1, 2, 5β και 6) περιορίζονται γεωγραφικά στις μειονεκτούσες περιφέρειες. Επομένως οι δικαιούχοι των αναπτυξιακών ενεργειών είναι:

- (α) Οι περιφέρειες με αναπτυξιακή καθυστέρηση (στόχος 1), οι οποίες χαρακτηρίζονται έτσι, επειδή το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι κατώτερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου ή επειδή υφίστανται ιδιαίτεροι λόγοι υπαγωγής των περιφερειών αυτών στον εν λόγω στόχο.
- (β) Οι περιοχές σε βιομηχανική παρακμή (στόχος 2), πρόκειται κυρίως για περιοχές, στις οποίες το ποσοστό ανεργίας και θέσεων απασχόλησης στη βιομηχανία είναι ανώτερο από τον κοινοτικό μέσο όρο και στις οποίες παρατηρείται διαρθρωτική μείωση αυτού του είδους θέσεων απασχόλησης.
- (γ) Σε ολόκληρη την κοινότητα, οι άνεργοι μακράς διάρκειας, οι νέοι που αναζητούν εργασία και τα άτομα που απειλούνται από αποκλεισμό από την αγορά εργασίας (στόχος 2).
- (δ) Σε ολόκληρη την κοινότητα, οι εργαζόμενες, η επαγγελματική κατάσταση των οποίων απειλείται από τις μεταλλαγές της βιομηχανίας και των συστημάτων παραγωγής (στόχος 4).
- (ε) Σε ολόκληρη την κοινότητα, οι κάτοχοι γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι αλιείς και οι οικονομικοί φορείς που ασχολούνται με τη μεταποίηση ή την εμπορία των προϊόντων των τομέων αυτών, οι οποίοι πρέπει να αντιμετωπίσουν την εξέλιξη των παραγωγικών διαρθρώσεων (στόχος 5α).
- (στ) Οι ευάλωτες αγροτικές περιοχές, οι οποίες παρουσιάζουν χαμηλό επίπεδο κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και οι οποίες πληρούν επιπλέον δύο από τα εξής τρία κριτήρια: υψηλό ποσοστό θέσεων απασχόλησης στη γεωργία, χαμηλό επίπεδο γεωργικών εισοδημάτων, χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού ή σημαντική τάση φυγής του πληθυσμού (στόχος 5β).
- (ζ) Οι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένες περιοχές (στόχος 6), δηλαδή όσες παρουσιάζουν πυκνότητα πληθυσμού κατώτερη των 8 κατοίκων ανά km².

1.3.2 Οι αρχές της διαρθρωτικής δράσης της Ε.Ε.

Από το 1989 η δράση των διαρθρωτικών ταμείων βασίζεται σε τρεις αρχές, οι οποίες ενισχύθηκαν με τη νέα νομοθεσία του Ιουλίου 1993. Έτσι οι ενισχύσεις που παρέχονται για την περιφερειακή ανάπτυξη στηρίζονται σ' αυτές τις αρχές που εγγυώνται τη σωστή χρήση των κεφαλαίων. Οι αρχές αυτές είναι:

(α) Η ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΤΗΤΑ η οποία καθιερώνεται με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, κατευθύνει τις σχέσεις της Κοινότητας με τα κράτη μέλη. Σημαίνει εν γένει ότι μία ανώτερη αρχή δεν πρέπει και δεν μπορεί να δράσει, εκτός εάν ένας στόχος δεν μπορεί να υλοποιηθεί ικανοποιητικά σε χαμηλότερο επίπεδο⁸. Αυτό σημαίνει ότι εναπόκεινται στις αρμόδιες σε εθνικό επίπεδο αρχές να επιλέξουν τα προς χρηματοδότηση έργα και να εξασφαλίσουν την εκτέλεσή τους. Η επικουρικότητα επίσης συνεπάγεται ότι οι ευθύνες πρέπει να ασκούνται στο επίπεδο που βρίσκεται πιο κοντά προς την πραγματικότητα. Κατά συνέπεια, οι αναπτυξιακές ανάγκες στις οποίες προσαρμόζονται τα προγράμματα που χρηματοδοτεί η Κοινότητα, προσδιορίζονται από τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες. Επιπλέον, στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, η Κοινότητα πρέπει να δρα σύμφωνα με την συγκεκριμένη αρχή της επικουρικότητας μόνο εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη. Άρα η αρχή της επικουρικότητας αναφέρεται στις από κοινού ασκούμενες αρμοδιότητες Ε.Ε. – κρατών μελών.

(β) Η ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΣΧΕΣΗ συνεπάγεται τη στενότερη δυνατή συνεννόηση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των αρμοδίων αρχών κάθε χώρας σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, από το προπαρασκευαστικό στάδιο έως και

την εκτέλεση των ενεργειών. Με βάση μια 2^η ερμηνεία⁹, η εταιρική σχέση σημαίνει ότι όλοι οι φορείς, εθνικοί, περιφερειακοί και τοπικοί συμμετέχουν στην προετοιμασία και στην εκτέλεση των προγραμμάτων και φροντίζουν για τη σωστή υλοποίησή τους. Η αρχή της εταιρικής σχέσης δίνει έμφαση στην αποκέντρωση για την καλύτερη επιτόπου προσαρμογή των δράσεων και στη συμμετοχή των εθνικών και περιφερειακών αρχών αλλά και άλλων οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, ιδίως κατά τη φάση της εφαρμογής των προγραμμάτων.

Το ενδιαφέρον της αρχής της εταιρικής σχέσης είναι ότι βάζει ως ισότιμο εταίρο, όχι μόνον τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, αλλά και την ίδια την Κοινότητα. Με βάση αυτή την έννοια, ο στόχος της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων γίνεται και στόχος της Κοινότητας, η οποία αναλαμβάνει την υποχρέωση να συνεισφέρει στην υλοποίηση του στόχου.

(γ) Η ΠΡΟΣΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ η οποία σημαίνει ότι η ενίσχυση της Κοινότητας δεν πρέπει να οδηγήσει τα κράτη μέλη να μειώσουν τις προσπάθειές τους, αλλά αποσκοπεί στη συμπλήρωση των προσπαθειών αυτών. Τα κράτη μέλη οφείλουν, με εξαίρεση κάποιες ιδιαίτερες περιπτώσεις, να διατηρήσουν για κάθε στόχο τις δημόσιες δαπάνες τους στο ίδιο τουλάχιστον επίπεδο με αυτό της προηγούμενης περιόδου.

Η προσθετικότητα προϋποθέτει ότι η ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προστίθεται στις χρηματοδοτικές προσπάθειες της Τ.Α., αλλά δεν τις αντικαθιστά, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

---

⁸ Φουρναράκης Παναγιώτης, Σχέσεις ΟΤΑ με ΕΟΚ, 1998.

⁹ Φουρναράκης Παναγιώτης, Σχέσεις ΟΤΑ με ΕΟΚ, 1998.

1.4 Η αντίδραση δύο ευρωπαϊκών χωρών στις νέες συνθήκες ανάπτυξης

Όταν οι νέες συνθήκες ανάπτυξης (π.χ. η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η ένταξη στην Ε.Ε.) έκαναν την εμφάνισή τους, οι διάφορες χώρες αντέδρασαν διαφορετικά, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούσαν σ' αυτές. Παρακάτω θα δούμε τις χαρακτηριστικές περιπτώσεις δύο χωρών, της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας.

(α) Γαλλία: Ο τρίτος βαθμός αυτοδιοίκησης: Η περιφέρεια

Ο θεσμός των περιφερειών έγινε σε παλαιότερες εποχές θέμα πολιτικών διαφωνιών στην Γαλλία. Στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας, οι περιφέρειες της Γαλλίας αποδίδουν την προέλευσή τους σε συγκεκριμένες περιφερειακές κρατικές υπηρεσίες διανομαρχιακού επιπέδου¹⁰.

Μεταπολεμικά, η γαλλική επικράτεια διαμορφώθηκε αρχικά (1956) σε είκοσι δύο «περιφέρειες προγράμματος» με αρμοδιότητες χωροταξικού σχεδιασμού.

Η δημιουργία περιφερειακών ΟΤΑ, πραγματοποιήθηκε από τους Γάλλους σοσιαλιστές το 1982, στα πλαίσια της γενικότερης μεταρρυθμιστικής προσπάθειας. Στο Γαλλικό Σύνταγμα δεν κατοχυρώνεται ρητά η διατήρηση των περιφερειακών ΟΤΑ και από την άλλη πλευρά η κατάργηση των περιφερειακών ΟΤΑ, φαίνεται πλέον ανέλπιστη.

Οι τωρινές περιφέρειες διαθέτουν ένα «βουλευόμενο» συλλογικό όργανο, το περιφερειακό Συμβούλιο που ψηφίζεται άμεσα με καθολική ψηφοφορία για έξι χρόνια και ένα «εκτελεστικό» όργανο που ψηφίζεται έμμεσα από το περιφερειακό Συμβούλιο για έξι έτη, τον πρόεδρο του περιφερειακού Συμβουλίου. Στην περιφέρεια υπάρχει ένα συγκεκριμένο γνωμοδοτικό όργανο, η

---

¹⁰ Νικόλαος – Κομμονός Χλέπας, Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 1994.

οικονομική και κοινωνική Επιτροπή που απαρτίζεται από εκπροσώπους διαφόρων κοινωνικών ομάδων (επαγγελματικοί σύλλογοι κ.α.) και υποβάλλει την άποψή της στο περιφερειακό Συμβούλιο, ενώ συγχρόνως υπάρχει δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης για σοβαρά δημοσιονομικά και οικονομικά θέματα που απασχολούν το περιφερειακό Συμβούλιο.

Με τις μεταρρυθμίσεις της προηγούμενης δεκαετίας αποδείχτηκε η γενική αρμοδιότητα της περιφέρειας για όλες τις «περιφερειακές υποθέσεις». Η «γενική» αυτή αρμοδιότητα της αυτοδιοικούμενης περιφέρειας περιορίστηκε τόσο από τις κρατικές υποθέσεις που αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν «κατ' εντολήν» οι δύο πρώτοι βαθμοί ΟΤΑ όσο και από την κατανομή αρμοδιοτήτων στην οποία προβαίνει ο νομοθέτης.

Οι περιφέρειες παίρνουν την ευθύνη σήμερα μεταξύ άλλων:

- (α) Στο πλαίσιο του εθνικού αναπτυξιακού σχεδιασμού την υλοποίηση των κρατικών σχεδίων και την επεξεργασία ανάλογων περιφερειακών που εξειδικεύουν πιο πολύ τα κρατικά σχέδια.
- (β) Στον τομέα της εκπαίδευσης η περιφέρεια παίρνει την ευθύνη για την ανοικοδόμηση, συντήρηση και λειτουργία των Γυμνασίων και των επαγγελματικών σχολών.
- (γ) Στον τομέα της έρευνας και τεχνολογίας οι περιφέρειες παίρνουν μέρος στην προετοιμασία σχετικών προγραμμάτων.

Οι οικονομικοί πόροι της περιφέρειας προέρχονται από κρατικές επιχορηγήσεις, από συνεισφορές των ΟΤΑ κατώτερης βαθμίδας και από διάφορους φόρους που εισπράττονται πλέον υπέρ της περιφέρειας, π.χ. ο φόρος ακινήτων κ.α.

- *Ο δεύτερος βαθμός νομαρχιακής αυτοδιοίκησης στη Γαλλία*

Οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις της Γαλλίας προσδίδουν την καταγωγή τους από την εποχή της Επανάστασης (1790).

Σήμερα η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση αποτελεί τον δεύτερο βαθμό αυτοδιοίκησης στην Γαλλία και διαθέτει τόσο ένα «βουλευόμενο» όργανο, το «Γενικό Συμβούλιο» όσο και ένα «εκτελεστικό» όργανο, τον «Πρόεδρο του Γενικού Συμβουλίου». Μετά τις μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του '80, ο πρόεδρος του Γενικού Συμβουλίου συγκέντρωσε στα χέρια του τις αρμοδιότητες που αφορούν την διεύθυνση του διοικητικού μηχανισμού της Νομαρχίας και την εφαρμογή των αποφάσεων του Γενικού Συμβουλίου. Οι αρμοδιότητες του προέδρου του Γενικού Συμβουλίου αντιστοιχούν σε μεγάλο ποσοστό με αυτές του δημάρχου, ενώ η επιρροή του Νομάρχη έχει μειωθεί.

(β) Μεγάλη Βρετανία

Η Μεγάλη Βρετανία άσκησε μια αναπτυξιακή πολιτική νεοφιλελεύθερης κατεύθυνσης, με έμφαση στην ενδυνάμωση της αγοράς και στην απομάκρυνση και συρρίκνωση του ρόλου του κράτους. Έτσι, το γενικό αυτό σχέδιο συμπεριέλαβε και την Τ.Α. στα πλαίσια της απορύθμισης της αγοράς.

Από τη δεκαετία 1970 είχε ξεκινήσει ο προβληματισμός για τη θέση και το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης από όλες τις πολιτικές παρατάξεις και τα ιδεολογικά ρεύματα¹¹.

Από το 1979-1987 ψηφίστηκαν περίπου σαράντα νομοσχέδια με θέμα την τοπική αυτοδιοίκηση. Η γενική έμφαση στα πιο πολλά από αυτά τα νομοσχέδια ήταν η δημιουργία περισσότερου ελέγχου πάνω στην Τ.Α. από την κεντρική διοίκηση με σημαντικό κριτήριο τον έλεγχο των οικονομικών των ΟΤΑ.

Η δεύτερη φάση παρεμβάσεων της κεντρικής διοίκησης στην Τ.Α. αφορούσε ένα συνεκτικό πρόγραμμα αναδιοργάνωσής της.

Μερικά σημαντικά στοιχεία του σχεδίου της κυβέρνησης είναι:

---

¹¹ Νικόλαος – Κομνηνός Χλέπας, Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 1994.

- (α) Δημοσιονομικοί περιορισμοί: περικοπές σε ορισμένα πεδία υπηρεσιών και συγκράτηση δαπανών, έτσι γίνεται δύσκολη η κάλυψη εμφανιζόμενων αναγκών.
- (β) Η πολυδιάσπαση της τοπικής αυτοδιοίκησης: τα εκλεγμένα τοπικά όργανα θα μοιράζονται τις αρμοδιότητές τους όπως ρυθμιστικές στρατηγικές, με άλλα θεσμικά όργανα και υπηρεσίες.
- (γ) Η δέσμευση στον ανταγωνισμό: μεγάλος αριθμός υπηρεσιών προσφέρεται στον ιδιωτικό τομέα μέσα από διαγωνισμούς.
- (δ) Ο διαχωρισμός μεταξύ της αρμοδιότητας και της εκτέλεσης: η Τ.Α. διατηρεί την αρμοδιότητα για μια υπηρεσία αλλά δεν έχει αρμοδιότητα εκτέλεσης.
- (ε) Η ανάπτυξη ρόλου εξουσιοδότησης: απέβλεπε στην ανάπτυξη από την τοπική αυτοδιοίκηση φορέων εκτός των οργάνων της Τ.Α.
- (ζ) Υιοθέτηση μορφών μανάτζερ του ιδιωτικού τομέα: για την μείωση του κόστους πρέπει να δημιουργήσουν πρακτικές και συνήθειες επιχειρηματικού σχεδιασμού.

Οι μεταρρυθμίσεις είχαν σαν σκοπό να αναπτύξουν στην Τ.Α. την έννοια και τις τακτικές της **δημοκρατίας της αγοράς** ή οικονομικής δημοκρατίας. Η σημασία της πολιτικής μειώθηκε αρκετά και ως έννοια αλλά και ως πρακτική επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων. Οι τρόποι της οικονομίας και το σύστημα αξιών της αγοράς αναπτύχθηκε για θέματα των οποίων η λύση απαιτεί πολιτικές διαδικασίας συναίνεσης και συνδιαλλαγής.

2.1 Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η μείωση των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων αποτελεί τον κεντρικό άξονα της περιφερειακής πολιτικής των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹². Η πολιτική αυτή ασκείται επί αρκετές δεκαετίες με σημαντικά αποτελέσματα. Έτσι, ορισμένοι υποστηρίζουν ότι το περιφερειακό πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπίζεται σε εθνικό επίπεδο από κάθε χώρα χωριστά. Δεν θεωρούν, δηλαδή, ότι είναι απαραίτητη η συγκρότηση ενός συστήματος στόχων και μέσων περιφερειακής πολιτικής σε κεντρικό επίπεδο. Η άποψη αυτή στηρίζεται στην υπερσυγκέντρωση εξουσιών στα κοινοτικά όργανα, στην επιβολή ομοιόμορφων λύσεων σε διαφορετικής υφής περιφερειακά προβλήματα και στη δυσκολία διάχυσης των αποτελεσμάτων της κεντρικής περιφερειακής πολιτικής, μόνο στις περιφέρειες εκείνες που πραγματικά έχουν ανάγκη των κοινοτικών ενισχύσεων. Τα επιχειρήματα αυτά, αν και δεν στερούνται λογικής βάσης, είναι αναμφισβήτητα ανεπαρκή για να εμποδίσουν την κοινότητα στην καθιέρωση της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Τα επιχειρήματα για την πολιτική αυτή, που όχι μόνο καθιερώθηκε, αλλά και συνεχώς ενισχύεται από μεγάλο φάσμα μέτρων, είναι πραγματικά πολύ ισχυρά και ανταποκρίνονται στη ρεαλιστική αντίληψη για το ρόλο της κοινότητας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η περιφερειακή πολιτική σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο σε όλα τα κράτη-μέλη θέτει στόχους και χρησιμοποιεί μέσα, που προσαρμόζονται στις ανάγκες κάθε χώρας. Η ενίσχυση της πολιτικής αυτής αποτελεί σημαντικό στόχο της μακροοικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής των χωρών της Ένωσης.

---

¹² Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε., 1998.

Και πρέπει να τονιστεί ότι η κοινότητα δεν προσπάθησε να θέσει υπό κεντρικό έλεγχο την περιφερειακή πολιτική στη συνολική της διάσταση. Ο ρόλος της κοινότητας παραμένει συμπληρωματικός και παράλληλος προς το ρόλο που επιφυλάσσουν οι εθνικές νομοθεσίες στα όργανα των διαφόρων επιπέδων διοίκησης, στα όρια κάθε επικράτειας.

Ο πρώτος και βασικός λόγος¹³ που αιτιολογεί απόλυτα την καθιέρωση της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής, είναι η επίτευξη συνοχής μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης. Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η αναμενόμενη διεύρυνση της Ένωσης προκαλούν, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα, σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στη διαδικασία της συνοχής: προκαλούν, δηλαδή, διεύρυνση των διαφορών στους δείκτες που μετρούν τις περιφερειακές ανισότητες ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά και η οικονομική και νομισματική ένωση δημιουργούν σοβαρές απειλές για τις πιο αδύναμες περιοχές. Οι επιπτώσεις αυτές της ολοκλήρωσης διαφέρουν κατά περιφέρεια. Βέβαια, μακροπρόθεσμα, έχει παρατηρηθεί ότι στις οικονομίες υψηλού βαθμού ολοκλήρωσης μειώνονται σταδιακά οι περιφερειακές ανισότητες που προκαλούνται στις αρχικές φάσεις της διαδικασίας αυτής. Ακριβώς, λοιπόν, οι δυσμενείς επιπτώσεις της συνεχιζόμενης διαδικασίας ολοκλήρωσης επιβάλλουν την ενίσχυση της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής, αφού η ολοκλήρωση, έστω και προσωρινά, εντείνει τις ανισότητες. Επιπλέον, όμως, η περιφερειακή πολιτική της κοινότητας αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό τμήμα του συνόλου των μέτρων όλων των πολιτικών της, που στοχεύουν στην προώθηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Ο δεύτερος λόγος συνδέεται με το γεγονός ότι ορισμένες χώρες της Ένωσης, κυρίως η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία, δεν διαθέτουν τους

---

¹³ Κόνσολας Νικ., Η εξέλιξη και οι προοπτικές της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 17-2-2000.

οικονομικούς πόρους να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα στις περιφέρειές τους, που είναι περισσότερα και μεγαλύτερα από εκείνα των πλουσιότερων χωρών της Ένωσης. Χωρίς τις ενισχύσεις της Κοινότητας στις χώρες αυτές, για την εφαρμογή προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, οι ανισότητες θα είχαν διευρυνθεί ακόμα περισσότερο. Και αυτό γιατί οι πλουσιότερες χώρες, με μικρής έκτασης περιφερειακά προβλήματα, έχουν τη δυνατότητα να διαθέσουν άμεσα τους αναγκαίους πόρους για την εξάλειψή τους. Η πολιτική αυτή θα έχει ως συνέπεια την ευκολότερη προσέλκυση επενδύσεων από τις πιο ευημερούσες περιφέρειες, λόγω κυρίως της καλύτερης υποδομής που διαθέτουν. Η μεταφορά, επομένως, πόρων από τις πλουσιότερες περιοχές στις φτωχότερες αποτελεί ζωτικής σημασίας δράση για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η μεταφορά αυτή πόρων ενισχύει την ανταγωνιστική θέση των προβληματικών περιφερειών στην αναζήτηση επενδυτικών ευκαιριών, παράλληλα με τους περιορισμούς, τους οποίους θέτει η κοινότητα ως προς τις ενισχύσεις που επιτρέπονται για την προώθηση της πολιτικής σε εθνικό επίπεδο.

Ο τρίτος λόγος επιβάλλεται από την ανάγκη συντονισμού των περιφερειακών πολιτικών που ασκούνται από τις χώρες-μέλη της Ένωσης ή και από τις περιφερειακές αρχές των χωρών αυτών. Συνήθως, δεν υπολογίζονται οι επιπτώσεις που μπορούν να προκληθούν σε μία άλλη χώρα ή και οι επιπτώσεις από την περιφερειακή πολιτική μιας περιφέρειας σε άλλες περιφέρειες της ίδιας χώρας. Δημιουργούνται, όμως, και ειδικά προβλήματα, με περιφερειακή διάσταση, από την εφαρμογή άλλων πολιτικών της Κοινότητας, και κυρίως της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, της Εμπορικής Πολιτικής της Ενιαίας Αγοράς και της Πολιτικής Ανταγωνισμού. Ο συντονιστικός ρόλος της Κοινότητας επιτρέπει την αποτελεσματική επέμβασή της για την ενίσχυση των προβληματικών περιφερειών σε ειδικές περιπτώσεις, ενώ παράλληλα παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης και αξιολόγησης του συνόλου των πολιτικών της σε χωρικές μονάδες, που αποτελούν τους στόχους της περιφερειακής πολιτικής.

Ο τέταρτος λόγος έχει σχέση με την ηθική και κοινωνική υπόσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τη στιγμή που δεν επιδιώκεται μόνο η οικονομική ολοκλήρωση, αλλά και η πολιτική και κοινωνική, τότε το βασικό πρόβλημα της περιφερειακής στρατηγικής, που συνίσταται στη σύνθεση ισότητας και αποτελεσματικότητας, αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Η επιδίωξη της ισότητας για τους πληθυσμούς με χαμηλό εισόδημα και για τις περιοχές με υψηλά ποσοστά ανεργίας πρέπει να είναι εξίσου σημαντική επιδίωξη, όπως και η οικονομική αποτελεσματικότητα. Μόνο έτσι ενεργοποιείται η συνολική δυναμική του ευρωπαϊκού χώρου.

2.2 Προσεγγίσεις στην περιφερειακή πολιτική του σήμερα

Η περιφερειακή πολιτική δεν έχει σήμερα τα χαρακτηριστικά μιας αποκλειστικά κρατικής πολιτικής που ασκείται κεντρικά από τις εθνικές κυβερνήσεις και έχει ως στόχο την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων καθώς και την αναβάθμιση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Σύμφωνα με την Ανδρικοπούλου: η περιφερειακή πολιτική συμπληρώνεται ή και υποκαθίσταται από δύο νέες τάσεις που έχουν εμφανιστεί και αναπτύσσονται σε δύο νέα πεδία πολιτικής:

1) τις νέες “τοπικές” πολιτικές που ασκούνται αποκεντρωμένα από τις τοπικές και περιφερειακές αρχές και επιδιώκουν την ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού μιας συγκεκριμένης περιοχής (τάση αποκέντρωσης σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο).

2) μια κοινοτική πολιτική “οικονομικής και κοινωνικής συνοχής” που ασκείται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και αποσκοπεί, όπως και η προηγούμενη εθνική-κεντρική περιφερειακή πολιτική, στη μείωση των

ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της Κοινότητας (τάση ολοκλήρωσης) σε υπερ-εθνικό επίπεδο)¹⁴.

Με ποιο τρόπο, όμως, είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που δημιουργούν οι περιφερειακές ανισότητες; Η θεωρητική συζήτηση συγκροτείται πάνω σε δύο απόψεις:

Σύμφωνα με τη συγγραφέα, «η πρώτη άποψη υποστηρίζει την ανάγκη διατήρησης ενός “εκ των άνω” ελέγχου με την μορφή κάποιων κεντρικών πολιτικών που θα εξασφαλίζουν τη ρύθμιση των περιφερειακών ανισοτήτων. Στην περίπτωση αυτή το ζητούμενο είναι πως αυτές οι νέες κεντρικές πολιτικές θα συνδυαστούν με τις αποκεντρωμένες τοπικές πολιτικές».

Η δεύτερη άποψη υποστηρίζει την «ανάγκη μιας μεγαλύτερης “εκ των κάτω” συνεργασίας μεταξύ των περιφερειών που αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η “χωροταξική” άποψη που δίνει έμφαση στην αναγκαιότητα της εδαφικής συνοχής και προωθεί το συντονισμό μεταξύ των πολιτικών και τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ περιοχών και πόλεων. Το ζητούμενο είναι μια νέα οργάνωση και ομαδοποίηση περιοχών, ανεξάρτητα από τις δράσεις και τις πολιτικές των εθνικών κρατών»¹⁵.

Τα τελευταία χρόνια δοκιμάζονται και οι δύο αυτές απόψεις- λύσεις στα πλαίσια της Ε.Ε. με την ανάπτυξη μιας κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής που έχει ως στόχο ταυτόχρονα:

α) Την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της κοινότητας με σκοπό να μειωθούν οι περιφερειακές ανισότητες σε ολόκληρο τον Ευρωπαϊκό χώρο.

---

¹⁴ Ανδρικοπούλου Ελένη, Συγκρότηση και προοπτικές της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ΤΟΠΟΣ.

¹⁵ Ανδρικοπούλου Ελένη, Συγκρότηση και προοπτικές της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ΤΟΠΟΣ.

β) Την ανάπτυξη της συνεργασίας και δικτύωσης μεταξύ των περιφερειών καθώς και την ισχυροποίηση των τοπικών και περιφερειακών αρχών με σημαντικές αρμοδιότητες.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί, η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί έργα, δράσεις, προγράμματα, πρωτοβουλίες και λοιπές παρεμβάσεις που αποσκοπούν στο να προωθήσουν την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της. Στη συνέχεια θα τα δούμε αυτά αναλυτικότερα.

2.3 Κοινοτικές πρωτοβουλίες

Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες είναι ειδικά μέσα για την άσκηση διαρθρωτικών πολιτικών από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ονομάζονται έτσι γιατί δημιουργούνται με “πρωτοβουλία” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στη συνέχεια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή της προτείνει στα κράτη - μέλη. Ουσιαστικά είναι προγράμματα που έχουν ως στόχο την επίλυση προβλημάτων καθώς και την προώθηση διαφόρων δράσεων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η χρηματοδότησή τους γίνεται κατά ένα μεγάλο μέρος από την Ένωση και το υπόλοιπο από το δικαιούχο κράτος-μέλος.

Στις κοινοτικές πρωτοβουλίες διατίθεται το 9% του προϋπολογισμού των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Η διαχείριση των κοινοτικών πρωτοβουλιών αποτελεί σε μεγάλο βαθμό αρμοδιότητα των εθνικών αρχών και υπηρεσιών όπως συμβαίνει άλλωστε και με το ΚΠΣ.

Οι πρωτοβουλίες που θα μας απασχολήσουν περισσότερο στη μελέτη μας είναι οι εξής:

α) Interreg II

Πρόκειται για την σημαντικότερη πρωτοβουλία αφού συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος της κοινοτικής χρηματοδότησης. Αποτελείται από τρεις

διαφορετικές πτυχές. Η πρώτη αφορά την ανάπτυξη διασυνοριακής συνεργασίας ανάμεσα σε παραμεθόριες περιοχές που βρίσκονται στα εσωτερικά σύνορα, στα εξωτερικά σύνορα καθώς και σε ορισμένες παραθαλάσσιες περιφέρειες με σκοπό να βοηθηθούν ώστε να ξεπεραστούν τα προβλήματά τους λόγω της απομόνωσής τους από τις εθνικές οικονομίες τους αλλά και με το σύνολο της Ένωσης. Η δεύτερη πτυχή έχει να κάνει με την συμπλήρωση των ενεργειακών δικτύων με στόχο να συνδεθούν με μεγαλύτερα ευρωπαϊκά δίκτυα. Η τρίτη πτυχή αφορά τη χωροταξία.

Η πτυχή του Interreg II «διασυνοριακή συνεργασία» χρηματοδοτήθηκε κατά την περίοδο 1994-1999 με 2400 εκατ. ECU, δηλαδή 727,2 δις δρχ. για το σύνολο της Ένωσης, από τα οποία 1800 εκατ. ECU, δηλαδή 545,4 δις δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1.

Η πτυχή του Interreg II «ολοκλήρωση των δικτύων» χρηματοδοτήθηκε με 500 εκατ. ECU, δηλαδή 151,5 δις δρχ., ενώ ήταν δυνατή και η χορήγηση δανείων από την ETE και την EKAX.

Η τρίτη πτυχή «χωροταξία» έχει 3 ειδικότερες δράσεις: την διακρατική συνεργασία (100 εκατ. ECU, δηλαδή 30,3 δις δρχ.), την καταπολέμηση των πληρωμών (165 εκατ. ECU, δηλαδή 50 δις δρχ.) και την καταπολέμηση της ξηρασίας (150 εκατ. ECU, δηλαδή 45,5 δις δρχ.). Τα χρήματα αυτά γι' αυτή τη συγκεκριμένη πτυχή του Interreg προήλθαν από το αποθεματικό των κοινοτικών πρωτοβουλιών.

β) Leader II

Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader αφορά την αναζήτηση λύσεων σε τοπικά προβλήματα της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από καινοτόμες προσεγγίσεις. Αυτή η πρωτοβουλία στηρίζει οικονομικά τα σχέδια των τοπικών φορέων δίνοντας όμως μεγαλύτερη σημασία στο καινοτόμο χαρακτήρα των

δράσεων που είναι επιλέξιμες, στην ανταλλαγή εμπειριών όπως επίσης και στη διεθνή συνεργασία.

Οι επιχορηγήσεις του Leader II ορίζονται από τους κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων ανάλογα βέβαια με το είδος της δράσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- Επιχορήγηση από το πρόγραμμα Leader II: 50% - 60%.
- Ίδια συμμετοχή: 50% - 40%.
- Ελάχιστο ποσοστό ίδιων πόρων επί της επένδυσης: 10%.
- Χρονοδιάγραμμα για υλοποίηση του προγράμματος: 1996 – 31 – 12 – 2000.

Συγκεκριμένα το Leader II χρηματοδοτήθηκε με 1400 εκατ. ECU, δηλαδή 424,2 δις δρχ. από τα οποία 900 εκατ. ECU, δηλαδή 273 δις δρχ. διοχετεύθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1.

γ) Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Η πρωτοβουλία ΜΜΕ είναι μια περιφερειακή και πολυκλαδική πρωτοβουλία η οποία έχει ως στόχο την ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων τόσο στον τομέα της μεταποίησης όσο και στο τομέα των υπηρεσιών.

Το πλεονέκτημα αυτής της πρωτοβουλίας από άλλα προγράμματα είναι ότι:

- Ενισχύονται οι επιχειρήσεις στον τομέα των υπηρεσιών.
- Ενισχύονται οι μικρές επιχειρήσεις.
- Δίνεται μεγάλο βάρος σε οριζόντιες δομές με περιφερειακή διάσταση.
- Απευθύνεται σε όλη την χώρα και όχι σε επιλεγμένες περιοχές.
- Χρηματοδοτεί ΜΜΕ που δεν καλύπτονται από άλλες πηγές.

Η χρηματοδότηση του προγράμματος αυτού έγινε από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από πόρους του Δημοσίου και από τους ιδιώτες που

εντάχθηκαν και επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα με τη μορφή της ίδιας συμμετοχής. Η κοινοτική πρωτοβουλία MME συγκεκριμένα χρηματοδοτήθηκε με 1000 εκατ. ECU, δηλαδή 242,4 δις δρχ. που διοχετεύθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1.

δ) Resider II

Η κοινοτική πρωτοβουλία Resider II που αποτελεί συνέχεια της resider στοχεύει στην υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης των περιοχών της κοινότητας με εξάρτηση από την σιδηρογυαία, δίνοντας προτεραιότητα στο περιβάλλον, στις νέες οικονομικές δραστηριότητες και στο ανθρώπινο δυναμικό προκειμένου να επιταχυνθεί ο ρυθμός προσαρμογής των περιοχών υπό ανασυγκρότηση.

Η προβλεπόμενη χρηματοδότηση ήταν 500 εκατ. ECU, δηλαδή 151,5 δις δρχ., ενώ υπήρξε δυνατή και η χορήγηση δανείων από την ETE ή την EKAX.

ε) Konver

Η κοινοτική πρωτοβουλία Konver έχει να κάνει με περιφέρειες που με το τέλος του «ψυχρού πολέμου» εθίγησαν οικονομικά από την παρακμή των στρατιωτικών εγκαταστάσεων και βιομηχανιών. Έχει ως στόχο την οικονομική ανασυγκρότηση των περιοχών αυτών με την στήριξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Η προβλεπόμενη χρηματοδότηση για την περίοδο 1994-97 ήταν 500 εκατ. ECU, δηλαδή 151,5 δις δρχ., από τα οποία τουλάχιστον 250 εκατ. ECU, δηλαδή 75,8 δις δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1, 2 και 5β. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη συνέχεια επιδότησε την Konver με επιπλέον 245 εκατ. ECU, το σύνολο δηλαδή κονδύλι ανήλθε σε 745 εκατ. ECU, δηλαδή 225,9 δις δρχ. και η διάρκειά της παρατάθηκε μέχρι το τέλος του 1999.

στ) Rechar II

Η κοινοτική πρωτοβουλία Rechar II που είναι συνέχεια της rechar έχει στόχο την υποστήριξη της οικονομικής ανασυγκρότησης των περιοχών που έχουν θιγεί από την παρακμή της βιομηχανίας άνθρακα και της απασχόλησης σε αυτό τον τομέα.

Με την πρωτοβουλία αυτή δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην αποκατάσταση του περιβάλλοντος στις νέες οικονομικές δραστηριότητες και στο ανθρώπινο δυναμικό.

Η χρηματοδότηση για την περίοδο 1994-97 ήταν 400 εκατ. ECU, δηλαδή 121,2 δις δρχ. ενώ υπήρξε δυνατή και η χορήγηση δανείων από την ΕΤΕ ή την ΕΚΑΧ.

Στην συνέχεια η κοινοτική πρωτοβουλία Rechar II επιδοτήθηκε με επιπλέον 45 εκατ. ECU, δηλαδή 13,7 δις δρχ., έτσι το συνολικό κονδύλι ανήλθε στα 445 ECU, δηλαδή 134,9 δις δρχ. και η διάρκειά της παρατάθηκε μέχρι το τέλος του 1999.

ζ) Retex

Η κοινοτική πρωτοβουλία Retex έχει να κάνει με περιοχές που είναι ιδιαίτερα εξαρτημένες από τον τομέα της ένδυσης και της κλωστοϋφαντουργίας. Στόχος της είναι η διαμέσου της στήριξης εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων οικονομική διαφοροποίηση των εν λόγω περιοχών, έτσι ώστε να εξαρτώνται λιγότερο από τον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας – ένδυσης καθώς και η ενίσχυση της προσαρμογής των βιώσιμων επιχειρήσεων όλων των βιομηχανικών τομέων, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης.

Η προβλεπόμενη χρηματοδότηση της Retex μέχρι το 1997 ήταν 500 εκατ. ECU, δηλαδή 151,5 δις δρχ. Με απόφαση όμως της Κομισιόν η διάρκειά

της παρατάθηκε μέχρι το τέλος του 1999. Το συνολικό δηλαδή κονδύλι ανήλθε σε 545 εκατ. ECU, δηλαδή 165,2 δις δρχ. από τα οποία το 80% διατέθηκε στις περιφέρειες του στόχου 1 και το υπόλοιπο 20% στις περιφέρειες των στόχων 2 και 5β.

η) Urban

Η κοινοτική πρωτοβουλία Urban αφορά το συντονισμό και την εφαρμογή πολιτικών αναβάθμισης για τα αστικά κέντρα. Στόχος της ήταν η αναζήτηση λύσεων για τα προβλήματα που έχουν πολυάριθμες αστικές συνοικίες υποστηρίζοντας ενέργειες κοινωνικής και οικονομικής εξυγίανσης, ανανεώσεις των υποδομών και των εξοπλισμών, αναβάθμισης του περιβάλλοντος κλπ.

Η χρηματοδότηση για την Urban ανήλθε στα 600 εκατ. ECU, δηλαδή 181,8 δις δρχ. από τα οποία 400 εκατ. ECU, δηλαδή 121, δις δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1.

θ) Pesca

Λόγω του ότι ο τομέας της αλιείας στις χώρες μέλη της ένωσης βρίσκεται σε κρίση, η ένωση προκειμένου να ξεπεραστεί αυτή η κρίση επιχείρησε να συμβάλλει με την δημιουργία της κοινοτικής πρωτοβουλίας Pesca.

Ο στόχος της πρωτοβουλίας αυτής εστιάζεται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης και στην ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων που θα δημιουργήσουν νέες θέσεις απασχόλησης. Η κοινοτική πρωτοβουλία Pesca χρηματοδοτήθηκε με 250 εκατ. ECU, δηλαδή 75,8 δις δρχ. για το σύνολο της Ένωσης και το σύνολο του χρόνου λειτουργίας της. Από αυτά το 50%, δηλαδή 125 εκατ. ECU, δηλαδή 37,9 δις δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1.

2.4 Τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης (ΚΠΣ)

Τα ΚΠΣ αποτελούν τα μεγάλα πακέτα οικονομικής βοήθειας της Ε.Ε. προς τα κράτη – μέλη με την λιγότερη ανάπτυξη έτσι ώστε να βοηθηθούν για να αναπτυχθούν με γρηγορότερους ρυθμούς και να μπορέσουν να φτάσουν τις πιο αναπτυγμένες χώρες – μέλη με στόχο την άμβλυνση ή ακόμα και εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων και την επίτευξη μιας οικονομικής και κοινοτικής συνοχής που κρίνεται απαραίτητη. Μέσω των ΚΠΣ υλοποιούνται διάφορα έργα, δράσεις και λοιπές διαρθρωτικές παρεμβάσεις μεγάλου ή μεσαίου μεγέθους που είναι απαραίτητες ώστε να βελτιωθούν οι υποδομές του κράτους – μέλους και βεβαίως προβλέπεται η χρηματοδότηση ώστε να πραγματοποιηθούν.

α) Το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 – 1993

Το Α΄ ΚΠΣ χρηματοδότησε έργα υποδομής (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικοί άξονες κλπ.), αλλά δεν εξαντλήθηκε μόνο σ' αυτά. Συμπεριέλαβε και άλλους στόχους όπως: την ανάπτυξη στον πρωτογενή τομέα και των αγροτικών περιοχών, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, την ανάπτυξη του τουρισμού και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων. Όσο αναφορά την χρηματοδότηση της χώρας μας, έγινε δυνατή η απορρόφηση σχεδόν όλου του ποσού που είχε διατεθεί, δηλαδή 7,2 δις ECU, η άνω των 8 δις ECU, αν συνυπολογιστεί η συμμετοχή της χώρας μας στις κοινοτικές πρωτοβουλίες.

β) Το Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 – 1999

Συνέχεια και κορύφωση της ευρωπαϊκής υποστήριξης προς τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη όπως η Ελλάδα αποτέλεσε η αξιοποίηση των πόρων του Β΄ ΚΠΣ ύψους άνω των 18 δις ECU για την περίοδο 1994 – 1999.

Το Β΄ ΚΠΣ λόγω του ύψους των πόρων αλλά και λόγω της χρονικής περιόδου κατά την οποία υλοποιήθηκε αποτελεί βασικό συστατικό παράγοντα της προσπάθειας της χώρας για μια οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη για την επίλυση των διαφόρων περιφερειακών προβλημάτων για την σύγκλιση της οικονομίας και την ενίσχυση της πορείας προς την οικονομική και νομισματική ένωση. Η υλοποίηση του Β΄ ΚΠΣ πραγματοποιήθηκε με 13 περιφερειακά προγράμματα που αντιστοιχούσαν στις 13 περιφέρειες της χώρας καθώς και με 17 τομεακά προγράμματα. Οι παρεμβάσεις του Β΄ ΚΠΣ στοχεύουν στους παρακάτω τομείς: μεταφορές, επικοινωνίες, ενέργεια, βιομηχανία και υπηρεσίες, έρευνα και τεχνολογία, γεωργία και αγροτική ανάπτυξη, αλιεία, υγεία και πρόνοια, περιβάλλον, αστική ανάπτυξη, τουρισμός και πολιτισμός, εκπαίδευση και αρχική κατάρτιση, συνεχιζόμενη κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης, προγράμματα για άτομα που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας καθώς και στη δημόσια διοίκηση.

Οι κοινοτική πόροι του Β΄ ΚΠΣ έφτασαν σε μέσο ετήσιο όρο το 4,8% του ΑΕΠ, ενώ ταυτόχρονα συνέβαλαν άμεσα ή έμμεσα στη δημιουργία αρκετών θέσεων εργασίας.

γ) Το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 – 2006

Στην παρούσα φάση τα μέσα για την εφαρμογή της αναπτυξιακής στρατηγικής για την περίοδο 2000 – 2006 δεν έχουν προσδιοριστεί πλήρως ακόμη. Με βάση πάντως το υποβληθέν από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας σχέδιο ανάπτυξης, είναι φανερό ότι τα μεγάλα έργα παραμένουν σε πρώτη προτεραιότητα. Σε κάθε περίπτωση πάντως πρώτη και άμεση προτεινόμενη προτεραιότητα του Γ΄ ΚΠΣ είναι η υλική υποδομή σε κρίσιμους τομείς όπως τα μεταφορικά δίκτυα, η ενέργεια, η προστασία του περιβάλλοντος, οι τηλεπικοινωνίες και η παιδεία. Γεγονός είναι ότι τα νέα μεγάλα έργα εθνικής εμβέλειας είναι ολιγάριθμα αλλά ένα μεγάλο ποσοστό των πόρων (σε αρκετές

περιπτώσεις το 30%-40%) δεσμεύονται για την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων της περιόδου 1994 – 1999. Η διαχειριστικές δομές του Γ΄ ΚΠΣ δεν έχουν ακόμα οριστικοποιηθεί, αναμένεται όμως ότι θα διατηρηθούν και επεκταθούν οι καινοτομίες που είχαν δημιουργηθεί με το Β΄ ΚΠΣ. Επίσης πρώτη φορά θα τεθεί σε πλήρη λειτουργία το νέο πληροφοριακό σύστημα διοίκησης του ΚΠΣ (ΜΙΣ) που ολοκληρώθηκε πρόσφατα. Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι η νέα αυτή περίοδος δεν επιφυλάσσει μεγάλες εκπλήξεις σε προγραμματικό επίπεδο, αλλά μπορεί να εγγραφεί μια ταχεία επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης και μια δικαιότερη κατανομή της ανάπτυξης αυτής σε κοινωνική και γεωγραφική βάση.

2.5 Τα Διαρθρωτικά Ταμεία

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία αποτελούν τη σημαντικότερη συνεισφορά της Ένωσης στην μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Αντιπροσωπεύουν παραπάνω από το 25% του προϋπολογισμού της Ε.Ε. και κατανέμονται σε 3 διαφορετικούς τομείς: το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕΓΤΠΕ). Ακόμα υπάρχει και το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΙΑ).

Περίπου τα 2/3 από τις χρηματοδοτήσεις των ταμείων αυτών κατανέμονται στις περιφέρειες προτεραιότητας που υπάρχουν σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., εκτός του Λουξεμβούργου και της Δανίας. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία στην πενταετία 1994 – 1999 είχαν χρηματοδοτήσει δράσεις και έργα για τον σκοπό της περιφερειακής ανάπτυξης 141 δις ECU, δηλαδή 42,7 τρις δρχ. για το σύνολο των επιδοτούμενων χωρών – μελών της Ένωσης. Από το ποσό αυτό

το 75% δηλαδή περίπου τα 105,75 δις ECU, ή 32,1 τρις δρχ. πήγαν στις περιφέρειες του στόχου 1 (περιφέρειες με αναπτυξιακή καθυστέρηση).

Κάποιες δράσεις που γενικά μπορούμε να αναφέρουμε και οι οποίες χρηματοδοτήθηκαν από τα ταμεία αυτά ήταν: επαγγελματική κατάρτιση, προστασία του περιβάλλοντος, βελτίωση των υποδομών ή εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και διαφοροποίηση δραστηριοτήτων στο αγροτικό περιβάλλον. Επιπλέον τα Διαρθρωτικά Ταμεία χρησιμοποιούνται για την χρηματοδότηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων, για τα οποία όμως καταρτίζεται ιδιαίτερος προϋπολογισμός.

Η δράση τώρα των τριών Διαρθρωτικών Ταμείων και του ΧΜΠΑ συγκεντρώνεται σε 5 βασικούς στόχους:

- α) Στόχος 1: Ανάπτυξη των καθυστερημένων αναπτυξιακά περιοχών.
- β) Στόχος 2: Ανασυγκρότηση περιφερειών ή κάποιων τμημάτων περιοχών που πλήττονται από την βιομηχανική παρακμή.
- γ) Στόχος 3: Καταπολέμηση της ανεργίας και διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης των νέων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς και ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.
- δ) Στόχος 4: Διευκόλυνση για προσαρμογή των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές και στην εξέλιξη των συστημάτων παροχής.
- ε) Στόχος 5: Προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης με: (5α) επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και (5β) διευκόλυνση της ανάπτυξης και διαρθρωτικής προσαρμογής των αγροτικών ζωνών.

Συνοψίζοντας την περιληπτική αναφορά μας σχετικά με τα Διαρθρωτικά Ταμεία έχουμε να πούμε τα εξής:

α) Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το ΕΤΠΑ ιδρύθηκε το 1975 και οι παρεμβάσεις του έχουν να κάνουν με τις μειονεκτούσες περιφέρειες και αφορούν κυρίως τις παραγωγικές επενδύσεις, την υποδομή και την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

β) Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Το Ταμείο αυτό αναμορφώθηκε για πρώτη φορά το 1972. Οι δράσεις του Ταμείου δίνουν έμφαση σε τομείς όπως: σε περιοχές με καθυστερημένη ανάπτυξη, σε επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην προσαρμογή τους με την τεχνολογική πρόοδο, στα μειονεκτούντα άτομα. Έμφαση δόθηκε επίσης σε προβλήματα απασχόλησης που αφορούν τις περιοχές της Κοινότητας (των ανέργων και των νέων κάτω από 25 ετών που αναζητούν εργασία, των γυναικών, των μειονεκτούντων ατόμων και των διακινούμενων εργαζομένων).

γ) Τμήμα Προσανατολισμού του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, Τμήμα Προσανατολισμού, στηρίζει την προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων και τις ενέργειες αγροτικής ανάπτυξης.

δ) Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας

Είναι ένα μέσο που συγκεντρώνει όλες τις δράσεις στον τομέα της αλιείας, υδατοκαλλιέργειας και μεταποίησης – εμπορίας των αντίστοιχων προϊόντων που έχουν γίνει μέχρι σήμερα και τις υπάγει στο λειτουργικό πλαίσιο των τριών Διαρθρωτικών Ταμείων. Το ΧΜΠΑ έχει ως στόχο την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των αλιευτικών πόρων και της εκμετάλλευσής τους, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων του τομέα αυτού όπως επίσης και την βελτίωση της αξιοποίησης των αλιευτικών προϊόντων.

2.6 Το Ταμείο Συνοχής

Το Ταμείο Συνοχής ιδρύθηκε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ και λειτουργεί παράλληλα με τα προϋπάρχοντα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Στόχος του είναι να διευκολύνει τις 4 χώρες των οποίων το κατά Κεφαλή ΑΕΠ ήταν χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου το 1992, δηλαδή την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία και την Ισπανία να προετοιμαστούν για την ΟΝΕ. Η παρέμβασή του αφορά όλη την Επικράτειά τους με σκοπό να υποστηρίξει έργα στον τομέα του περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων υποδομής των μεταφορών. Το Τ.Σ. χρηματοδότησε αυτές τις 4 χώρες μέχρι το 1999 με κονδύλια συνολικού ύψους 15,5 δις ECU, δηλαδή 4,7 τρις δρχ. για έργα και δράσεις στους τομείς που προαναφέραμε. Οι συνολικοί πόροι του Ταμείου Συνοχής για την επταετία 1993 – 1999 ανήλθαν σε 15 χιλιάδες ECU εκ των οποίων 1500 εκατ. ECU για το 1993 και 1750 εκατ. ECU για το 1994. Τέλος να πούμε ότι η διαφορά του από τα Διαρθρωτικά Ταμεία των οποίων οι παρεμβάσεις έχουν κατά κανόνα την μορφή λειτουργικών προγραμμάτων είναι ότι το Τ.Σ. χρηματοδοτεί μεμονωμένα έργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Η περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα μετά το 1985

Στο πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης 1983-1987 εισάγεται η έννοια του Δημοκρατικού Προγραμματισμού.

Με το Δημοκρατικό Προγραμματισμό¹⁶ δίνεται ώθηση σε όλους τους τοπικούς φορείς για ενεργοποίηση ενώ παράλληλα γίνεται προσπάθεια για συμμετοχή του πληθυσμού στην διαδικασία του προγραμματισμού.

Στα πλαίσια του Δημοκρατικού Προγραμματισμού δημιουργούνται νέα όργανα σε κάθε χωρικό επίπεδο (κεντρικοί φορείς, Περιφερειακά Συμβούλια, Νομαρχιακά Συμβούλια, Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια).

Για κάθε βαθμίδα προβλέπονται και τα αντίστοιχα αναπτυξιακά προγράμματα, όπου συμμετέχουν και συνεργάζονται οι νέοι φορείς. Έτσι λοιπόν έχουμε τα Εθνικά, τα Περιφερειακά, τα Νομαρχιακά και τα Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα.

«Τα όργανα προγραμματισμού κατά χωρικό επίπεδο»

Χωρικό επίπεδο Προγράμματα		Όργανα Προγραμματισμού
Εθνικό Επίπεδο	Κεντρικοί φορείς (Υπουργεία, Οργανισμοί κ.α.) με συντονιστή το ΥΠΕΘΟ	Εθνικά Αναπτυξιακά Προγράμματα
Περιφέρειες	Περιφερειακά Συμβούλια	Περιφερειακά Αναπτυξιακά Προγράμματα
Νόμοι	Νομαρχιακά Συμβούλια	Νομαρχιακά Αναπτυξιακά Προγράμματα
Περιοχές Νομών	Διοικητικά Συμβούλια Αναπτυξιακών Συνδέσμων	Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα
Δήμοι	Δημοτικά Συμβούλια	Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα
Κοινότητες	Κοινοτικά Συμβούλια	Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα

---

¹⁶ Χριστοφάκης Εμμανουήλ, Ενδογενής Ανάπτυξη: Σχεδιασμός και πολιτική σε τοπικό επίπεδο, Διδακτορική Διατριβή, 2000.

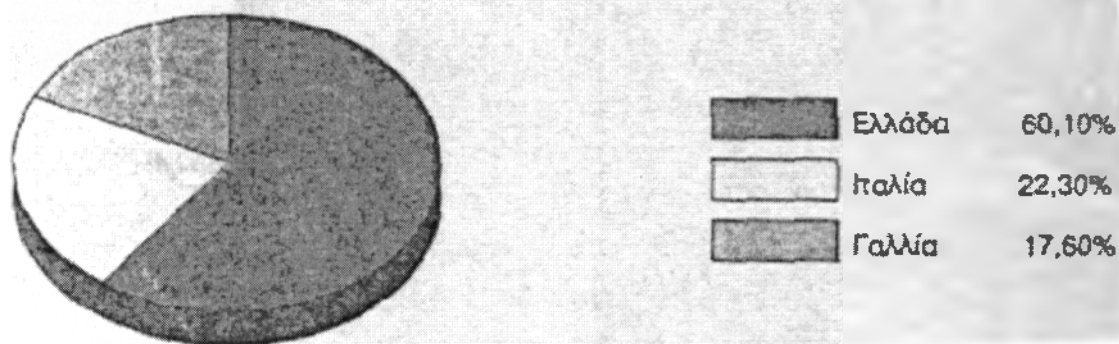
Τέλος, οι στόχοι του Πενταετούς Προγράμματος, Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987 είναι οι ακόλουθοι τρεις:

- (α) Καταπολέμηση της Οικονομικής Στασιμότητας και της Ανεργίας.
- (β) Αποκέντρωση.
- (γ) Ισόρροπη Περιφερειακή Ανάπτυξη.

Στη συνέχεια ακολούθησε το πενταετές πρόγραμμα 1988-1992 που τελικά δεν προωθήθηκε ούτε εφαρμόστηκε αλλά τροποποιήθηκε και υποβλήθηκε ως σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 1989-1993 στην κοινότητα στην βάση του οποίου εγκρίθηκε το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Η τελευταία περίοδος του Περιφερειακού Προγραμματισμού στην Ελλάδα άρχισε με την εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (1986-1992). Στόχος των ΜΟΠ ήταν η βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης των μεσογειακών χωρών με την προώθηση της ανάπτυξης, της απασχόλησης και των εισοδημάτων. Οι τομείς που αφορούν είναι κυρίως η γεωργία, η αλιεία, η ΜΜΕ και ο τουρισμός.

Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

Πηγή: Ελληνική Οικονομία, Κορρές Γεώργιος

Συγκεκριμένα τα Ελληνικά ΜΟΠ αφορούσαν τις εξής ενότητες:

1. ΜΟΠ Αττικής.
2. ΜΟΠ Ανατολικής – Κεντρικής Ελλάδας.
3. ΜΟΠ Μακεδονίας – Θράκης.
4. Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου.

5. ΜΟΠ Αιγαίου.
6. ΜΟΠ Κρήτης.
7. ΜΟΠ πληροφορικής.

Σαν συνέχεια των ΜΟΠ ακολούθησαν τα ΚΠΣ 1 και ΚΠΣ 2, με τα οποία σηματοδοτείται η οριστική ένταξη της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής στις διαδικασίες της περιφερειακής πολιτικής της κοινότητας.

Σε τοπικό επίπεδο υπήρξε σημαντική ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω των λειτουργικών προγραμμάτων που αφορούσαν τους δήμους και τις κοινότητες και ονομάζονται Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ) και ενσωματώνονται στα 13 περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία καλύπτουν παρεμβάσεις σε περιφερειακό επίπεδο για την ανάπτυξη των περιφερειών.

Την ίδια περίοδο ο νόμος 1622/86 για τη συγκρότηση των περιφερειών της χώρας και οι νόμοι 1892/90, 2234/94 και 2601/98 για τα επενδυτικά κίνητρα και το ΠΔ 456/95 διαμορφώνουν το θεσμικό πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής, με την διαφοροποίηση του συστήματος των επενδυτικών κινήτρων (Κόνσολας).

3.2 Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα το περιφερειακό πρόβλημα και οι περιφερειακές ανισότητες που παράγει δημιουργήθηκε από διάφορα αίτια που σε συνδυασμό με κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες έχουν δημιουργήσει έναν υπερβολικά ανεπτυγμένο πόλο ανάπτυξης ο οποίος είναι το λεκανοπέδιο της Αττικής, έτσι ώστε με την συγκέντρωση υπερβολικών ανθρώπινων και οικονομικών πόρων να έχουμε ως αποτέλεσμα το φαινόμενο των έντονων περιφερειακών ανισοτήτων

μεταξύ της κυρίως αστικής περιοχής του λεκανοπεδίου Αττικής (40% του συνολικού πληθυσμού της χώρας) και της υπόλοιπης χώρας¹⁷.

Ταυτόχρονα όμως δημιουργήθηκαν προβλήματα περιφερειοποιήσεις και του ίδιου του αστικού πόλου οφειλόμενα στην υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων. Τα φαινόμενα αυτά είναι φυσικό να έχουν αντανάκλαση στην ποιότητα της ζωής αλλά και επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα παρακάτω επιμέρους προβλήματα προέρχονται από την πιο πάνω αναφερθείσα αιτία:

- (α) Δημογραφικά προβλήματα που εμποδίζουν την αυτοδύναμη ανάπτυξη των περιφερειών με αξιοποίηση των φυσικών τους πόρων και την ανάπτυξη πολιτιστικών αξιών.
- (β) Τα αρνητικά αποτελέσματα της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού στον αστικό χώρο (αστική περιφερειοποίηση) δημιουργούν φαινόμενα, όπως προβληματικές μεταφορές, καταστροφή φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, κακές ποιοτικά συνθήκες εργασίας και αναψυχής.
- (γ) Η περιφερειοποίηση και οι ανισότητες που προκαλεί εμφανίζονται ιδιαίτερα έντονες στις απομακρυσμένες νησιωτικές ή ορεινές περιοχές, όπου μπορούμε να μιλάμε για πληθυσμιακή ερήμωση και οικονομική εγκατάλειψη.
- (δ) Άλλη όψη των περιφερειακών ανισοτήτων είναι οι κίνδυνοι διάσπασης της εθνικής ενότητας και συνοχής.
- (ε) Η ανορθολογική κατανομή του πληθυσμού, η μη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και η διαφορετικοί ρυθμοί ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων οδηγεί σε αύξηση του κοινωνικού κόστους της οικονομίας.

Η Ελλάδα βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις μεταξύ των στατιστικών στοιχείων και των δεικτών που μετρούν την φτώχεια και την ανισοκατανομή στα ευρωπαϊκά κράτη – μέλη¹⁸. Ειδικά το πρόβλημα της φτώχειας στην Ελλάδα είναι

---

¹⁷ Μαραμπέας Νικ., Περιφερειακή ανάπτυξη, 1995.

¹⁸ Κορρές Γεώργιος, Ελληνική Οικονομία, 1998.

αρκετά σοβαρό και επηρεάζει περίπου το $\frac{1}{4}$ του πληθυσμού. Η γραμμή φτώχειας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αρκετά υψηλή αλλά και την χαμηλότερη γραμμή φτώχειας να παίρναμε ως βάση, είναι αρκετά σαφές ότι η φτώχεια εξακολουθεί να παραμένει σοβαρό πρόβλημα για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Θεωρείται αναγκαία η ύπαρξη μιας κοινωνικής πολιτικής σε όλα τα μέτωπα (απασχόληση, ανεργία, μισθοί, επιδόματα κλπ.) που θα μπορέσει να αντιμετωπίσει ριζικά τόσο στο σύνολο το θέμα της φτώχειας όσο και στις επιμέρους περιφέρειες που αντιμετωπίζουν εντονότερα τα προβλήματα της φτώχειας, της ανεργίας και των χαμηλών εισοδημάτων. Ιδιαίτερα πρέπει να αντιμετωπισθούν και ορισμένες κατηγορίες ατόμων με χαμηλά εισοδήματα και οικονομικούς πόρους και τα οποία δεν μπορούν να εργαστούν για να αυξήσουν τα εισοδήματά τους (συνταξιούχοι κλπ.). Το πρόβλημα της φτώχειας πρέπει να αντιμετωπισθεί συνολικά τόσο από κοινωνική όσο και από οικονομική άποψη, δηλαδή πρέπει να κατανοήσουμε ότι μιλώντας για οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη και περαιτέρω για κοινωνική ευημερία, θα πρέπει πρώτα απ' όλα να μειωθούν η υπάρχουσες ανισότητες μεταξύ των διαφόρων ομάδων και ιδιαίτερα μεταξύ των περιφερειών. Ιδιαίτερα κρίνεται αναγκαίο το κράτος να ακολουθήσει περισσότερο πρακτικές και πιο αποτελεσματικές πολιτικές για να μπορέσει να βοηθήσει και να στηρίξει τα άτομα τόσο των χαμηλών όσο και των μεσαίων εισοδημάτων που αποτελούν άλλωστε τον μοχλό του εργατικού δυναμικού της χώρας μας και περαιτέρω φυσικά για να μπορέσει να προωθήσει την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

3.3 Η Ελλάδα στην ONE – Τα κριτήρια σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας

Ως οικονομική και νομισματική ένωση (ONE) νοείται η διαδικασία που αποβλέπει στην εναρμόνιση των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών

των κρατών μελών της Ένωσης με στόχο την εφαρμογή ενιαίου νομίσματος. Η ONE υπήρξε το αντικείμενο μιας από τις δύο διακυβερνητικές διασκέψεις που άρχισαν το Δεκέμβριο του 1990.

Η επιτυχία των στόχων του Αναθεωρημένου Προγράμματος Σύγκλισης του 1997 θα επέτρεπε στην Ελλάδα την εισαγωγή της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (Μ.Σ.Ι.). Το γεγονός αυτό ήταν το πρώτο βήμα στην προσπάθεια που καταβάλλει η χώρα μας για την ένταξή της στην τρίτη φάση της ONE. Η υποτίμηση του εθνικού μας νομίσματος με την εισαγωγή του στο Μ.Σ.Ι. δημιούργησε την ανάγκη αλλαγής ορισμένων εκ των βασικών υποθέσεων που χρησιμοποιήθηκαν στο Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης και επιπλέον την ανάγκη επέκτασης του προγράμματος αυτού μέχρι το 2001. Το έτος αυτό θα αποτελέσει το χρόνο ένταξης της χώρας μας στην ONE, εάν έχουν ικανοποιηθεί τα κριτήρια που αναφέρονταν στη Συμφωνία του Μάαστριχτ. Ως εκ τούτου, προέκυψε ένα καινούριο πρόγραμμα, το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης 1998-2001 το οποίο αποτελεί δέσμευση της ελληνικής κυβέρνησης για ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα ένταξης στην ONE¹⁹.

Η ONE περιλαμβάνει σε τρεις φάσεις:

- (1) 1^η φάση (έληξε τον Δεκέμβριο του 1993): η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων ανάμεσα στα κράτη μέλη, η ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών και η αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών.
- (2) 2^η φάση (έληξε τον Δεκέμβριο του 1998): η σύγκλιση των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών (για να διασφαλιστεί η σταθερότητα τιμών και η υγιής κατάσταση των δημοσίων οικονομικών).
- (3) 3^η φάση (άρχισε από την 1^η Ιανουαρίου 1999): η δημιουργία κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας, ο καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών και η εισαγωγή σ' όλα τα κράτη μέλη ενιαίου νομίσματος.

---

¹⁹ Πηγή: «Οικονομική Ενημέρωση», τριμηνιαία έκδοση της Ιονικής Τράπεζας.

Με στόχο την εξασφάλιση της συνεχούς σύγκλισης που απαιτείται για την υλοποίηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE), η Συνθήκη καθόρισε πέντε κριτήρια σύγκλισης τα οποία πρέπει να τηρεί κάθε κράτος μέλος για να είναι σε θέση να συμμετάσχει στο τρίτο στάδιο της ONE. Η εξέταση της τήρησης αυτών των κριτηρίων σύγκλισης γίνεται βάσει εκθέσεων της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ENI). Τα κριτήρια αυτά είναι τα ακόλουθα:

- (1) Ο λόγος μεταξύ δημόσιου ελλείμματος και ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος δεν πρέπει να υπερβαίνει το 3%.
- (2) Ο λόγος μεταξύ δημοσίου χρέους και ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος δεν πρέπει να υπερβαίνει το 60%.
- (3) Ένας συνεχής βαθμός σταθερότητας των τιμών και ένα μέσο ποσοστό πληθωρισμού που δεν πρέπει να υπερβαίνει περισσότερο από 1,5% το αντίστοιχο των τριών κρατών μελών που παρουσιάζουν τα καλύτερα αποτελέσματα όσον αφορά τη σταθερότητα των τιμών.
- (4) Ένα μακροπρόθεσμο μέσο ονομαστικό επιτόκιο που δεν πρέπει να υπερβαίνει κατά περισσότερο από 2% το επιτόκιο των τριών κρατών μελών που παρουσιάζουν τα καλύτερα αποτελέσματα όσον αφορά τη σταθερότητα των τιμών.
- (5) Τα φυσιολογικά περιθώρια διακύμανσης που προβλέπονται από τον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος πρέπει να τηρούνται χωρίς ιδιαίτερες εντάσεις, τουλάχιστον κατά τα δύο τελευταία έτη πριν από την εξέταση.

Στόχος των κριτηρίων σύγκλισης είναι να εξασφαλιστεί ότι η οικονομική ανάπτυξη στο πλαίσιο της ONE θα είναι ισόρροπη και δεν θα επιφέρει εντάσεις μεταξύ των κρατών μελών. Από την άποψη αυτή πρέπει να σημειωθεί ότι τα κριτήρια όσον αφορά το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος πρέπει να συνεχίσουν να τηρούνται μετά την έναρξη ισχύος του τρίτου σταδίου της ONE.

Τέλος, παραθέτουμε έναν πίνακα που αφορά το Πρόγραμμα Σύγκλισης 1998-2001:

Επικαιροποίηση και ελέκταση του Προγράμματος Σύγκλισης 1998-2001									
	1994		1995		1996		1997		
	Στόχος Αρχικού Προγρά/τος	Πραγματοποίηση	Στόχος Αρχικού Προγρά/τος	Πραγματοποίηση	Στόχος Αρχικού Προγρά/τος	Πραγματοποίηση	Στόχος Αναθ/νου Προγρά/τος	Πραγματοποίηση	
1 Α.Ε.Π. (σε σταθερές τιμές)	1,1	1,7	1,2	1,8	1,7	2,6	3,5	3,5	
2 Επενδύσεις (σε σταθερές τιμές)	3,4	-1,8	2,7	6,8	5,1	9,4	11,5	10,9	
3 Πληθωρισμός*	10,8	10,9	7,9	8,9	6,1	8,2	5,9	5,6	
4 Ποσοστό ανεργίας	10,1	9,6	10,4	10,0	10,2	10,3	10,1	10,0	
5 Ονομαστικό Κόστος Εργασίας Ανά Μονάδα Προϊόντος	11,3	12,1	7,4	11,6	5,6	10,0	7,6	6,5	
6 Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης (% Α.Ε.Π.)	13,2	10,2	10,7	9,6	7,6	7,6	4,2	4,0	
7 Πρωτ. Πλεόνασμα Γενικής Κυβέρνησης (% Α.Ε.Π.)	0,7	3,8	2,9	3,3	4,3	4,3	6,2	5,5	
8 Δημόσιο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% Α.Ε.Π.)	112,1	109,3	115,2	110,1	115,3	111,6	109,0	108,6	
9 Μέση διολίσθηση Δρχ.**	7,5	7,1	3,0	3,5	1,0	1,1	0,0	1,9	
10 Μέσο Επιτόκιο Ετήσιων Εντόκων Γραμματίων	18,5	19,0	14,1	15,5	10,6	12,9	9,8	10,3	

* Αποκλιθωριστής ιδιωτικής κατανάλωσης, ως ποσοστό μεταβολής

** Σε όρους σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας που καταρτίζει η Τράπεζα της Ελλάδος

Πηγή: ΥΠ.ΕΘ.Ο. - Εξαμηνιαίες εκθέσεις

1998	1999			2000	2001
	Στόχος Επικαιρ/νου Προγρά/τος	Στόχος Αναθ/νου Προγρά/τος	Στόχος Επικαιρ/νου Προγρά/τος	Στόχος Επικαιρ/νου Προγρά/τος	Στόχος Επικαιρ/νου Προγρά/τος
3,7	3,5	4,1	3,7	3,9	4,5
13,0	10,7	14,1	12,2	12,1	13,0
3,7	4,5	2,5	2,5	1,9	1,7
9,7	9,8	9,3	9,3	8,6	7,5
4,5	3,5	3,0	1,5	1,2	1,1
2,4	2,4	2,1	2,1	1,7	0,8
6,9	6,7	6,6	6,9	6,8	6,9
107,0	107,8	101,0	105,8	102,5	99,8
0,0		0,0		0,0	
7,7	9,5	6,5	7,5	6,5	5,5

3.4 Οι μεταρρυθμίσεις της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής στα πλαίσια της Ε.Ε. – Αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο

- *Οι Περιφέρειες:*

Το αίτημα για περιφερειακή ανάπτυξη με παράλληλη χωρική ανακατανομή της διοικητικής εξουσίας τέθηκε στην Ελλάδα από την δεκαετία του '60. Ειδικά στα προγράμματα κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης εκφράστηκε ρητά το ιδιαίτερο αναπτυξιακό πρόβλημα της περιφέρειας καθώς και η ανάγκη για αναδιάρθρωση του διοικητικού μηχανισμού. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι θεσπίστηκαν διάφορα κίνητρα για την περιφερειακή ανάπτυξη (π.χ. κίνητρα για επενδύσεις σε διάφορες περιοχές της χώρας, ίδρυση βιομηχανικών περιοχών, ίδρυση ΕΤΒΑ), ενώ ταυτόχρονα συγκροτούνται και οι πρώτες περιφερειακές διοικητικές υπηρεσίες (υπηρεσίες περιφερειακής ανάπτυξης κλπ.) στη χώρα μας που χαρακτηρίζεται ιστορικά από έναν υπέρ συγκεντρωτισμό βλέπουμε ότι πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια μια αναβάθμιση του ρόλου των τοπικών θεσμών στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Σε όλα τα προγράμματα ανάπτυξης (από το Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης μέχρι τα Εξειδικευμένα Προγράμματα Περιφερειακής Ανάπτυξης και Χωροταξικής αναδιάρθρωσης κάθε νομού) εκφράστηκε ρητά ότι οι τοπικοί θεσμοί (π.χ. Νομαρχιακά Συμβούλια, ΟΤΑ, Λαϊκές Συνελεύσεις κλπ.) μέσα στα πλαίσια του Δημοκρατικού Προγραμματισμού μπορούν αλλά και πρέπει να παρέμβουν με καθοριστικό τρόπο στην αναπτυξιακή διαδικασία, στα προβλήματα ουσίας της τοπικής κοινωνίας, στον προγραμματισμό της οικονομίας της τοπικής αγοράς και στην αναπαραγωγή του τοπικού παραγωγικού συστήματος.

Προκειμένου λοιπόν να μπορέσουν οι τοπικοί θεσμοί να αναλάβουν δράσεις στα πλαίσια που προαναφέραμε, ήταν απαραίτητο να γίνουν κάποιες θεσμικές μεταβολές ώστε να μπορέσει η ελληνική διοίκηση να προσαρμοστεί

στα νέα δεδομένα (π.χ. ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκμετάλλευση και δυνατότητα εφαρμογής των κοινοτικών προγραμμάτων κλπ.).

Η σημασία αυτών των εξελίξεων είναι μεγάλη, γιατί έτσι διαμορφώνεται μια νέα δυναμική, που ενεργοποιεί τοπικούς φορείς και δυνάμεις που αποτελούν τους «φυσικούς» φορείς του σχεδιασμού και προγραμματισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, σε μια προσπάθεια για την διαμόρφωση μιας πολιτικής ενδογενούς ανάπτυξης.

Με την θεσμοθέτηση των περιφερειών, γίνεται ευκολότερη η απορρόφηση και εφαρμογή προγραμμάτων και πιστώσεων από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, τα ΠΕΠ, και τα Διαρθρωτικά Ταμεία, που μέχρι πριν γίνει αυτό, η εισαγωγή και εκμετάλλευση αυτών των προγραμμάτων και πιστώσεων από την Ε.Ε. συναντούσε εμπόδια λόγω της οργανωτικής ανεπάρκειας των νομαρχιών²⁰. Οι περιφέρειες λοιπόν, ως αποκεντρωμένες μονάδες κρατικής διοίκησης θεσμοθετούνται το 1986 και εφαρμόζονται το 1987 με στόχο να προωθήσουν την περιφερειακή ανάπτυξη. Η Ελλάδα διαιρείται σε 13 περιφέρειες με όργανα τον Γενικό Γραμματέα Περιφέρειας, που τον διορίζει η κυβέρνηση και τα Περιφερειακά Συμβούλια όπου εκπροσωπούνται οι νομαρχιακές διοικήσεις καθώς και οι ΟΤΑ των νομών. Η αυξανόμενη σπουδαιότητα της περιφέρειας προέρχεται από το γεγονός ότι έχει την ευθύνη για τη διοίκηση και διαχείριση των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) υπό το γενικό συντονισμό του Περιφερειάρχη.

Με τις τελευταίες μεταρρυθμίσεις, σε επίπεδο περιφέρειας δεν θεσμοθετείται σύστημα αυτοδιοίκησης, αλλά αποσυγκεντρώνονται μερικές υπηρεσίες των υπουργείων. Ενισχύεται ο ρόλος του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ενώ ενισχύονται και οι υπηρεσίες με στελεχιακό δυναμικό. Μια σπουδαία συνεισφορά στο θεσμό της περιφερειακής διοίκησης αποτελεί το

---

²⁰ Χριστοφιλόπουλου Παρασκευή, Η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση στο ελληνικό πολιτικό – διοικητικό σύστημα, 1996.

Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης το οποίο έχει τη διαχείριση ολόκληρου του περιφερειακού προγράμματος δημοσίων επενδύσεων και κατανέμει τους πόρους του στις κατώτερες βαθμίδες της Τ.Α. Με το περιφερειακό ταμείο λοιπόν έχουμε μια σημαντική αναβάθμιση του ρόλου της περιφέρειας και του περιφερειακού συμβουλίου που αποκτά ουσιαστικές αναπτυξιακές δυνατότητες.

Τέλος, να αναφέρουμε ότι σε κάθε περιφέρεια έχει συστηθεί μια Γενική Διεύθυνση που απαρτίζεται από διευθύνσεις, τμήματα και γραφεία και στην οποία προϊστάμενος είναι ο Γενικός Διευθυντής.

3.4.1 Ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας

Ο Γενικός Γραμματέας της περιφέρειας (γνωστός και ως Περιφερειάρχης) είναι μετακλητός δημόσιος υπάλληλος που διορίζεται, παύεται και μετακινείται από περιφέρεια σε περιφέρεια με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου, η οποία εκδίδεται μετά από εισήγηση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Στον ίδιο Υπουργό υπάγεται επίσης ο Γενικός Γραμματέας για διάφορα υπηρεσιακά του θέματα. Οι αποδοχές του καθώς και τα έξοδα παράστασής του είναι ίδια με των γενικών γραμματέων των Υπουργείων. Σε περίπτωση που απουσιάζει ή κωλύεται την θέση του την αναπληρώνει ο Γενικός Διευθυντής της Περιφέρειας ενώ αν η θέση είναι κενή, τα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα, ασκεί ο Γενικός Διευθυντής της Περιφέρειας.

• Αρμοδιότητες

- (α) Ο Γ.Γ. είναι εκπρόσωπος της Κυβέρνησης και είναι υπεύθυνος για θέματα που αφορούν την περιφέρεια.
- (β) Είναι ο προϊστάμενος όλων των υπηρεσιών της περιφέρειας.

- (γ) Κατευθύνει, συντονίζει, εποπτεύει και ελέγχει τις δράσεις των υπηρεσιών καθώς και των υπαλλήλων της περιφέρειας.
- (δ) Είναι πειθαρχικός προϊστάμενος των υπαλλήλων της περιφέρειας και έχει το δικαίωμα να επιβάλλει την ποινή της επίπληξης και του προστίμου μέχρι τις αποδοχές 1 μήνα.
- (ε) Είναι προϊστάμενος των λιμενικών υπηρεσιών στην περιφέρεια.
- (στ) Συμμετέχει στην άσκηση της διοικητικής εποπτείας των ΟΤΑ.
- (ζ) Είναι ο κύριος διατάκτης του προϋπολογισμού της περιφέρειας.
- (η) Ασκεί εποπτεία στα ΝΠΔΔ που έχουν έδρα τους την περιφέρεια και δεν εποπτεύονται από νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις, δήμους και υπουργεία.
- (θ) Με απόφασή του μπορεί να μεταβιβάζει στο γενικό διευθυντή της περιφέρειας, στους προϊσταμένους διευθύνσεων και σε προϊσταμένους διαφόρων υπηρεσιακών μονάδων της περιφέρειας, μερικές από τις αρμοδιότητές του ή το δικαίωμα να μπορούν να υπογράψουν ανάλογα με τη περίπτωση «με εντολή Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας».
- (ι) Τέλος, μπορεί να μεταβιβάζει αρμοδιότητές του στον γενικό διευθυντή της περιφέρειας.

3.4.2 Το Περιφερειακό Συμβούλιο

Όπως προαναφέραμε σε κάθε περιφέρεια συγκροτείται ένα περιφερειακό συμβούλιο το οποίο απαρτίζεται από:

- (α) Τον Γενικό Γραμματέα Περιφέρειας, ως Πρόεδρο.
- (β) Τους Νομάρχες της περιφέρειας καθώς και τους προέδρους των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων.
- (γ) Έναν εκπρόσωπο από κάθε τοπική ένωση δήμων και κοινοτήτων που περιλαμβάνει η περιφέρεια, ο οποίος εκλέγεται μαζί με τον αναπληρωτή του, από την διοικούσα επιτροπή της ΤΕΔΚ.

(δ) Έναν εκπρόσωπο της περιφερειακής οργάνωσης καθενός από τους παρακάτω φορείς:

- των Επιμελητηρίων των παραγωγικών τάξεων,
- του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος,
- του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος,
- του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος,
- της Α.Δ.Ε.Δ.Υ.,
- της ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.,
- της Γ.Σ.Ε.Ε.

Στις συνεδριάσεις του περιφερειακού συμβουλίου συμμετέχει ακόμα, χωρίς δικαίωμα ψήφου όμως και ο Γενικός Διευθυντής της περιφέρειας.

Το περιφερειακό συμβούλιο συγκροτείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της περιφέρειας. Συνεδριάζει με πρόσκληση του προέδρου του, το λιγότερο 1 φορά το μήνα. Ο πρόεδρος του Π.Σ. αναπληρώνεται από το νομάρχη της έδρας του και τέλος ο πρόεδρος μπορεί να καλεί στις συνεδριάσεις, του προϊσταμένους των περιφερειακών ή νομαρχιακών υπηρεσιών όπως επίσης και προϊσταμένους άλλων φορέων του δημόσιου τομέα ως εισηγητές σε θέματα της αρμοδιότητάς τους, χωρίς το δικαίωμα ψήφου.

• *Αρμοδιότητες*

(α) Το Π.Σ. διατυπώνει προς τους κεντρικούς φορείς του δημοσίου τομέα προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής, εθνικής σημασίας, που ενδιαφέρουν την περιφέρεια αλλά ανήκουν στο μεσοχρόνιο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα.

(β) Καταρτίζει, μετά από προτάσεις των νομαρχιακών συμβουλίων, το μεσοχρόνιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα στο πλαίσιο του μεσοχρόνιου εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος.

- (γ) Διαμορφώνει το πλαίσιο για την κατάρτιση των μεσοχρόνιων νομαρχιακών αναπτυξιακών προγραμμάτων και τα εγκρίνει.
- (δ) Καταρτίζει το ετήσιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα.
- (ε) Αποφασίζει για τα ετήσια νομαρχιακά αναπτυξιακά προγράμματα.
- (στ) Κατανέμει τις πιστώσεις του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων για έργα νομαρχιακής αλλά και τοπικής σημασίας.
- (ζ) Διατυπώνει προς τους φορείς του δημοσίου τομέα διάφορες προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής που ενδιαφέρουν στην περιφέρεια και η χρηματοδότησή τους γίνεται από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων αλλά εντάσσονται στα ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα αυτών των φορέων.
- (η) Τέλος γνωμοδοτεί για τα προγράμματα αυτά, πριν αυτά εγκριθούν.

Για την άσκηση αυτών των αρμοδιοτήτων, το Π.Σ. υποβοηθείται από την Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης καθώς και από τους Οργανισμούς και τις υπηρεσίες σε περιφερειακό επίπεδο.

3.5 Ο πρώτος βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης *(οι μεταρρυθμίσεις σε τοπικό επίπεδο – το θεσμικό πλαίσιο – οι αρμοδιότητες)*

(α) Το θεσμικό πλαίσιο

Η εισαγωγή νέων θεσμών τα τελευταία χρόνια επικεντρώθηκε στην προσπάθεια για αναβάθμιση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης με σκοπό να μπορέσει να αντεπεξέλθει στο νέο ρόλο που προβλεπόταν γι' αυτήν. Ποιον ρόλο; Την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης. Η προσπάθεια αυτή κινήθηκε πάνω στις ακόλουθες βασικές κατευθύνσεις:

- (1) Την ανασυγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης μέσω κινήτρων αυξημένης χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων που στόχο έχουν την προώθηση:
- Της εθελοντικής συνένωσης μικρών δήμων και κοινοτήτων.
  - Της δημιουργίας συνδέσμων δήμων και κοινοτήτων στη βάση του κοινού συμφέροντος.
  - Της δημιουργίας αναπτυξιακών συνδέσμων στη βάση μιας κοινής γεωγραφικής ενότητας.
- (2) Την υποστήριξη των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών της τοπικής αυτοδιοίκησης, μέσω:
- Της δυνατότητας δημιουργίας δημοτικών και κοινοτικών επιχειρήσεων.
  - Της δυνατότητας ανάληψης έργων, μέσω των προγραμματικών συμβάσεων που έχουν την δυνατότητα να συνάπτουν με φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα στα πλαίσια πάντα ενός κοινού αναπτυξιακού στόχου.
- (3) Τη δυνατότητα να καταρτίζει αλλά και να διαχειρίζεται Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα.

Στα πλαίσια των παραπάνω μεταρρυθμίσεων, προωθήθηκε μια πολιτική υποβοήθησης του αναπτυξιακού έργου του α' βαθμού Τ.Α. μέσω:

- Υπηρεσιών και εταιριών παροχής συμβουλών και υποστήριξης (όπως π.χ. η Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, εταιρίες λαϊκής βάσης, αναπτυξιακές εταιρίες κλπ.).
- Της στελέχωσής της με ειδικούς συμβούλους τοπικής ανάπτυξης.
- Ενός ειδικού χρηματοδοτικού προγράμματος, το γνωστό σε όλους Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που έχει να κάνει με μελέτες και έργα, συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των ΠΕΠ, και τη διαχείρισή του την έχει το Υπουργείο Εσωτερικών,

Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, που είναι αρμόδιο για θέματα σχετικά με την τοπική αυτοδιοίκηση.

- (4) Στην παραπέρα ενίσχυση της πρωτοβάθμιας Τ.Α. και διακοινοτικής συνεργασίας μέσω της θεσμοθέτησης των Συμβουλίων Περιοχής, ως υποχρεωτικές πλέον συνενώσεις δήμων και κοινοτήτων.
- (5) Τέλος, έγινε πραγματικότητα η ανασυγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μέσω των υποχρεωτικών συνενώσεων των παλαιών δήμων και κοινοτήτων από τους οποίους προέκυψαν οι νέοι ΟΤΑ στην Ελλάδα (ν. 2539/97) «Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας». Ταυτόχρονα, η υλοποίηση της μεταρρύθμισης αυτής, υποβοηθείται από το Ε.Π.Τ.Α. που έχει στόχο την ενίσχυση και ανάπτυξη των υποδομών των νέων ΟΤΑ, την υποστήριξη της λειτουργίας τους, όπως επίσης και την πραγματοποίηση των αναγκαίων δημοσίων επενδύσεων τοπικής ανάπτυξης.

- *Αρμοδιότητες*

Στην αρμοδιότητα των Δήμων και των Κοινοτήτων ανήκει η διοίκηση όλων των τοπικών υποθέσεων, κύρια μέριμνά τους είναι η προαγωγή των κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων, όπως επίσης και των πολιτιστικών και πνευματικών ενδιαφερόντων των κατοίκων τους. Όπως συμβαίνει και στην Δευτεροβάθμια Αυτοδιοίκηση, οι υπηρεσίες των Δήμων χωρίζονται σε Διευθύνσεις, Τμήματα και Γραφεία αναλόγως βέβαια το μέγεθος του ΟΤΑ.

Σύμφωνα με τον Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα, οι αρμοδιότητες των Δήμων και Κοινοτήτων, έχουν να κάνουν με μια μεγάλη ποικιλία θεμάτων με στόχο την τοπική και ενδογενή ανάπτυξη και την βελτίωση του επιπέδου και της ποιότητας ζωής σε τοπικό επίπεδο.

Μιλώντας πιο ειδικά μπορούμε να πούμε ότι οι κύριες αρμοδιότητες της Α'βάθμιας Αυτοδιοίκησης είναι πάρα πολλές, η γκάμα των θεμάτων τους είναι μεγάλη και έχει να κάνει με τομείς όπως: σχεδιασμός – προγραμματισμός,

τεχνικές και αστικές υποδομές, κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες, πολιτισμός – αθλητισμός και προστασία φυσικού περιβάλλοντος.

Τέλος να πούμε ότι ο α΄ βαθμός Τ.Α. όπως και ο β΄, μπορούν να συστήσουν επιχειρήσεις. Φυσικά μπορούν και οι δύο βαθμοί να συνεργαστούν για μια κοινή επιχείρηση. Ακόμα μπορεί να συσταθεί επιχείρηση της Τ.Α. με ιδιώτες, κοινωνικούς ή άλλους φορείς με σκοπό ο νέος φορέας να διευκολύνει τις διαδικασίες της τοπικής ανάπτυξης. Εκτός όμως από αυτές τις επιχειρήσεις, μπορούν να δημιουργήσουν ή να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις που δεν είναι αμιγώς νομαρχιακές, δημοτικές κλπ.

Οι βασικές νομικές μορφές των επιχειρήσεων της Τ.Α. είναι:

- Αμιγείς επιχειρήσεις.
- Αμιγείς διαδημοτικές ή διακοινοτικές.
- Ανώνυμες εταιρίες με συνεταιρισμούς.
- Εταιρίες λαϊκής βάσης.
- Ανώνυμες εταιρίες.

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές τέτοιου είδους επιχειρήσεις με έντονη και αξιόλογη δράση στην προώθηση των θεμάτων της τοπικής ανάπτυξης. Στην δεκαετία 1986-1996 είχαμε ραγδαία αύξηση του αριθμού τους που έφτασε το 600%.

Συνοψίζοντας, να πούμε ότι οι αναπτυξιακές εταιρίες μπορούν να προωθήσουν πολλαπλές δραστηριότητες με σκοπό την ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού των περιφερειών.

Οι επιχειρήσεις της αυτοδιοίκησης είναι μηχανισμοί ανάπτυξης και ενεργοποίησης του παραγωγικού δυναμικού ενός τόπου, ενώ ταυτόχρονα προωθούν την απασχόληση και την δραστηριοποίηση του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

3.5.1 Πρόγραμμα ανασυγκρότησης της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης «Ιωάννης Καποδίστριας»

Όπως αναφέραμε και παραπάνω η ανασυγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης πραγματοποιήθηκε μέσω των υποχρεωτικών συνενώσεων των παλαιών δήμων και κοινοτήτων από τους οποίους μετά προέκυψαν οι νέοι ΟΤΑ.

Μέχρι χθες η κατάσταση χαρακτηριζόταν από την πολυδιάσπαση της Α'βάθμιας Τ.Α. σε 5.318 Κοινότητες και περίπου 200 μικρούς Δήμους, με αποτέλεσμα:

- (α) Αδυναμία των ΟΤΑ να αντεπεξέλθουν στην αποστολή τους, όπως αυτή ορίζεται από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία, και ειδικότερα:
- στον πολιτικό ρόλο τους (αναποτελεσματική πολιτική εκπροσώπηση των μικρών χωριών),
  - στον διοικητικό ρόλο τους (αδυναμία παροχής επαρκών υπηρεσιών στους πολίτες),
  - στον αναπτυξιακό ρόλο τους (περιορισμένη συμμετοχή στις διαδικασίες της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης).
- (β) Πολυδιάσπαση και επομένως μη αποδοτική αξιοποίηση των οικονομικών πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού.

Γι' αυτούς τους λόγους λοιπόν, το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης προετοίμασε μια πλήρη πρόταση για το πρόγραμμα συνένωσης των ΟΤΑ της χώρας μας, το οποίο εκφράζει το γενικό πολιτικό πλαίσιο αναकुττάρωσης του α' βαθμού Τ.Α. Το πρόγραμμα αυτό που φέρει τον τίτλο «Ιωάννης Καποδίστριας» συζητήθηκε και εγκρίθηκε στην συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου ημέρα Τετάρτη 26 Φεβρουαρίου 1997 και περιελάμβανε τις εξής προτάσεις:

- Χωροταξικό σχεδιασμό των ορίων των νέων ΟΤΑ (σε συνεργασία με τις ΤΕΔΚ και τις Περιφερειακές Διοικήσεις).

- Νέο νομικό πλαίσιο.
  - Εκλογές στους νέους ΟΤΑ που θα προκύψουν, τον Οκτώβριο 1998.
  - Συνοδευτικά προγράμματα και μέτρα πολιτικής για τη στήριξη της μεταρρύθμισης, για την πενταετία 1997-2001.
- **Οι στόχοι του προγράμματος «Ιωάννης Καποδίστριας»**
    - Η παροχή υπηρεσιών ισοδύναμης αποτελεσματικότητας στους κατοίκους των πόλεων και των χωριών και επομένως ο εκσυγχρονισμός του διοικητικού μας συστήματος.
    - Η ουσιαστικοποίηση του ρόλου των ΟΤΑ και η αναβάθμιση των αιρετών και κατά συνέπεια ο εκσυγχρονισμός του τοπικού πολιτικού συστήματος στη χώρα μας και η διεύρυνση της πολιτικής βαρύτητας της α΄βάθμιας Τ.Α.
    - Η δημιουργία ουσιαστικών προϋποθέσεων για την διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια των ΟΤΑ.
    - Ο συντονισμός των τοπικών δημοσίων επενδύσεων για έργα τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.
    - Η ενίσχυση του «ενδογενούς» δυναμικού της ελληνικής περιφέρειας, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια διαρκή αλλά και «βιώσιμη» περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη.
    - Η διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων και ο κοινωνικός έλεγχος της τοπικής εξουσίας, που οδηγούν στην εξασφάλιση της νομιμότητας και της προστασίας των πολιτών.
    - Αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι με το πρόγραμμα ανασυγκρότησης της α΄βαθμιας Τ.Α. «Ιωάννης Καποδίστριας» σημειώνονται οι εξής αλλαγές:

- Οι κοινότητες δεν εξαφανίζονται, αλλάζουν μορφή, ρόλο και αναβαθμίζονται. Γίνονται μέλη ενός ισχυρού Δήμου. Αποκτούν νέα σύγχρονη πολιτική και διοικητική οργάνωση.
- Εκλέγουν δικά τους Τοπικά Συμβούλια με αρμοδιότητες. Συμμετέχουν στη διοίκηση του ισχυρού Δήμου και έχουν υποχρεωτικό μερίδιο στα δημοτικά έργα.
- Οι νέοι Δήμοι γίνονται πιο ισχυροί, στελεχώνονται με επιστήμονες.
- Εκτελούν έργα με δική τους τεχνική υπηρεσία και μηχανήματα.
- Μαζί με την ιστορία και τον πολιτισμό εξασφαλίζουν την ανάπτυξη στα χωριά και κρατούν τους κατοίκους στα χωριά τους.
- Οι κάτοικοι των χωριών, οι δημότες των νέων δήμων παίρνουν την υπόθεση της ανάπτυξης στα χέρια τους, κερδίζουν καλύτερη ποιότητα ζωής και ανάπτυξης.
- Αποκτούν δημοτικές υπηρεσίες με γεωπόνους, μηχανικούς κλπ.
- Κερδίζουν υποδομές και έργα που χρηματοδοτεί το Κράτος και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

3.6 Ο δεύτερος βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης (οι μεταρρυθμίσεις σε νομαρχιακό επίπεδο – το θεσμικό πλαίσιο – οι αρμοδιότητες)

Η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση θεσμοθετήθηκε στη χώρα μας το 1994 με τους ν. 2218/94 και 2240/94.

Σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, η εφαρμογή της δευτεροβάθμιας Τ.Α. υπήρξε καθυστερημένη. Συνοδεύτηκε από την κατάργηση της νομαρχιακής διοίκησης, που ήταν ένας από τους πιο παλιούς διοικητικούς θεσμούς στην Ελλάδα. Η αντικατάσταση των διορισμένων νομαρχών από τους αιρετούς νομάρχες και τα νομαρχιακά συμβούλια έγινε ταυτόχρονα με τη

μεταφορά της περιφερειακής διοίκησης του κράτους από το Νομό στην Περιφέρεια.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση (ΝΑ) μπορεί να διαχειρίζεται όλες τις τοπικές υποθέσεις νομαρχιακού επιπέδου, μέσω των άμεσα εκλεγμένων οργάνων της. Τα όργανα αυτά είναι α) ο αιρετός νομάρχης, β) το νομαρχιακό συμβούλιο, καθώς επίσης και γ) οι νομαρχιακές επιτροπές που απαρτίζονται από μέλη του νομαρχιακού συμβουλίου και οι οποίες προΐστανται των υπηρεσιών της ΝΑ, ανά βασικό τομέα δραστηριότητας. Επίσης, σε κάθε Ν.Α. λειτουργεί ως γνωμοδοτικό όργανο (σε θέματα που αφορούν τα νομαρχιακά προγράμματα, την Τοπική Αυτοδιοίκηση κλπ.), Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, που συγκροτείται από εκπροσώπους της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων, των οργανώσεων εργοδοτών και εργαζομένων, των Επιμελητηρίων και των επιστημονικών οργανώσεων, των συνεταιριστικών οργανώσεων και των εργαζομένων στη Ν.Α. (ΕΕΤ ΑΑ/1996). Πρέπει εδώ να τονίσουμε, ότι οι **αρμοδιότητες των Ν.Α. δεν θίγουν καμία από τις αρμοδιότητες των ΟΤΑ του πρώτου βαθμού και οι Ν.Α. δεν ασκούν εποπτεία στους δήμους και στις κοινότητες. Οι ΟΤΑ πρώτου και δευτέρου βαθμού αποτελούν ανεξάρτητες βαθμίδες Τοπικής Αυτοδιοίκησης και δεν υπάρχει μεταξύ τους καμία ιεραρχική σχέση.** Τα βασικά χαρακτηριστικά της Ν.Α. είναι τα εξής:

- (1) Σε αυτήν περιέρχονται όλες οι αρμοδιότητες των παλαιών διορισμένων νομαρχών και των νομαρχιακών υπηρεσιών, εκτός ορισμένων εξαιρέσεων (π.χ. στους τομείς της εθνικής άμυνας, εξωτερικών, οικονομικών κλπ. που παραμένουν στα κεντρικά όργανα).
- (2) Η Ν.Α. ως προς την ανάπτυξη έχει τις εξής κύριες δυνατότητες:
  - Να σχεδιάσει και να προγραμματίσει την ανάπτυξη σε νομαρχιακό επίπεδο μέσω των νομαρχιακών προγραμμάτων.
  - Να συμβάλλει στην ανακατανομή στο χώρο της επικράτειας του νομού των συντελεστών παραγωγής και στην προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης.

- Να συμβάλλει στη βελτίωση των γνώσεων και των ειδικεύσεων του στελεχιακού δυναμικού
- Να αξιοποιήσει ορθολογικότερα τους τοπικούς πόρους συνδυάζοντας τη γνώση των τοπικών προβλημάτων με εκείνη των τοπικών αναγκών.
- Να συμβάλλει στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.
- Να προωθήσει τις πολιτιστικές δραστηριότητες και να διαφυλάξει την πολιτιστική κληρονομιά του νομού.
- Να συμβάλλει στη βελτίωση των λειτουργιών, της ευελιξίας και του επιτελικού χαρακτήρα της κεντρικής διοίκησης.
- Τέλος, έχει τη δυνατότητα να συνάψει προγραμματικές συμβάσεις και να αναπτύξει επιχειρηματική δραστηριότητα, η οποία στα πλαίσια δημοκρατικού προγραμματισμού δύναται να μετασχηματίζει τις ανταγωνιστικές σχέσεις της οικονομίας της αγοράς σε συναγωνιστικές σχέσεις μονάδων που έχουν πολλά κοινά συμφέροντα.

(3) Οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις μπορούν να δημιουργούν δικές τους επιχειρήσεις ή να μετέχουν σε επιχειρήσεις που συνιστούν μαζί με άλλα νομικά ή φυσικά πρόσωπα ή σε επιχειρήσεις που ήδη υπάρχουν:

(α) Για την εκτέλεση έργων που έχουν σκοπό την εξυπηρέτηση του κοινού, όπως και για την οικονομική εκμετάλλευση των έργων αυτών.

(β) Για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών που έχουν στόχο την εξυπηρέτηση του κοινού.

(γ) Για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που έχουν ως στόχο την πραγματοποίηση εσόδων.

- *Αρμοδιότητες*

Όπως προαναφέραμε, όλες οι αρμοδιότητες που ανήκουν στους κρατικούς νομάρχες και στις νομαρχιακές υπηρεσίες μεταβιβάζονται στην Ν.Α.

εκτός από εκείνες που αφορούν θέματα δημόσιας περιουσίας και εκείνες που ανήκουν στα Υπουργεία Άμυνας, Εξωτερικών, Οικονομικών και Δικαιοσύνης. Η μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων όμως που μέχρι τώρα ασκούσαν οι νομαρχιακές διοικήσεις χωρίς να διαχωρίζονται σε εθνικές και τοπικές υποθέσεις, παρουσιάζει προβλήματα αντισυνταγματικότητας²¹ μιας και τα άρθρα 101 και 102 επιβάλλουν το διαχωρισμό σε τοπικές και εθνικές υποθέσεις και την κατανομή των πρώτων στην Τ.Α. και των δεύτερων στην κεντρική εξουσία. Με την τροποποίηση του άρθρου 5 του ν. 2240/94 έγινε μια προσπάθεια να ξεπεραστεί το πρόβλημα αυτό, προσθέτοντας ότι μεταβιβάζονται οι «σχετικές» (με τις τοπικές υποθέσεις) αρμοδιότητες των νομαρχιών και των νομαρχιακών υπηρεσιών. Παρ' όλα αυτά ορισμένες από τις αρμοδιότητες που μεταβιβάστηκαν έχουν εθνικό χαρακτήρα, όπως όσες αφορούν δικαιώματα πολιτών (π.χ. έκδοση διαβατηρίων και εκλογικών βιβλιαρίων). Άλλες πάλι αρμοδιότητες που ασκούσαν οι νομάρχες δεν έχουν τυπικά τουλάχιστον μεταβιβασθεί στη Ν.Α. εφόσον δεν έχουν εκδοθεί τα αντίστοιχα Προεδρικά Διατάγματα. Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει μια ασάφεια όσον αφορά τις αρμοδιότητες της Ν.Α., και η μεταβίβασή τους αποτελεί το κυριότερο σημείο τριβής στις σχέσεις μεταξύ κυβερνήσεων και Ν.Α.

Σχετικά τώρα με το θέμα των αρμοδιοτήτων μεταξύ των Ν.Α. και των ΟΤΑ, πρέπει να τονίσουμε ότι δεν υπάρχει κάποιο πρόβλημα μιας και οι αρμοδιότητες των Ν.Α. δεν θίγουν καμιά από τις αρμοδιότητες των ΟΤΑ του α' βαθμού, ούτε τους ασκούν εποπτεία.

Τέλος, οι υπηρεσίες της Ν.Α. διαρθρώνονται κατά βασικό τομέα δραστηριότητας (σε γενικές διευθύνσεις, διευθύνσεις, τμήματα και γραφεία). Οι αρμοδιότητες λοιπόν κατά τομέα δραστηριότητας για την αποτελεσματική λειτουργία της Ν.Α. και την προώθηση της Τοπικής – Ενδογενούς Ανάπτυξης, οι οποίες αρμοδιότητες ασκούνται μέσω των υπηρεσιών της Ν.Α. είναι πάρα

---

²¹ Χριστοφιλοπούλου, Κατανομή των λειτουργιών μεταξύ κεντρικής εξουσίας και Τ.Α., Αθήνα 1998.

πολλές στον αριθμό, γενικά όμως να αναφέρουμε ότι έχουν να κάνουν με τους παρακάτω τομείς: τομέας Σχεδιασμού – Προγραμματισμού, Γεωργία – Κτηνοτροφία, Εγγειοβελτιωτικά Έργα, Αγροτική και Κτηνοτροφική Υγιεινή, Αλιεία, Διαχείριση Αγροτικών Εκτάσεων, Τριτογενής Τομέας, Υγεία – Πρόνοια, Παιδεία, Πολιτισμός – Αθλητισμός, Τεχνικές και αστικές υποδομές, χωροταξία – πολεοδομία και περιβάλλον.

• Συμπεράσματα

Έγινε ένα βήμα προς την τοπική δημοκρατία με την ενεργό ανάληψη εκ μέρους των ΟΤΑ των λειτουργιών εκείνων που έχουν να κάνουν με την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης (κοινωνικής και οικονομικής). Η Τοπική Αυτοδιοίκηση γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη μιας και οι λειτουργίες της αποκτούν εύρος σταδιακά, ενώ η εισαγωγή της Δευτεροβάθμια Αυτοδιοίκησης ανοίγει ένα νέο πεδίο δραστηριότητας πάνω στα τοπικά ζητήματα σε νομαρχιακό επίπεδο. Οι βασικοί παράγοντες που συνέβαλλαν σ' αυτή την αποκέντρωση του ελληνικού κρατικού μηχανισμού είναι τρεις:

- (α) Οι αλλαγές στο πολιτικό σύστημα της χώρας μας.
- (β) Οι προσπάθειες για την ανάπτυξη του Κράτους πρόνοιας.
- (γ) Η πλήρης και ουσιαστική ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι ΟΤΑ σήμερα ενεργοποιούνται με άξονα την προώθηση των τοπικών υποθέσεων, ενώ οι διεκδικήσεις τους από την κεντρική εξουσία περιστρέφονται βασικά γύρω από τα δικά τους θεσμικά και οικονομικά αιτήματα και ελάχιστα γύρω από τις εθνικές υποθέσεις. Ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις η εφαρμογή των πολιτικών μεταβίβασης των αρμοδιοτήτων, εμφανίζεται ιδιαίτερα δύσκολη αφενός λόγω της ασάφειας του όρου «τοπικές υποθέσεις» και αφετέρου λόγω της παράλληλης ύπαρξης ειδικών νόμων οι οποίοι περιορίζουν ακόμη πιο πολύ το πεδίο δράσης της Τ.Α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο 2 έγινε μια περιγραφή της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής, δηλαδή μια γενική αναφορά στο τι προβλέπει η Ευρωπαϊκή Ένωση (π.χ. πρωτοβουλίες, ΚΠΣ, Διαρθρωτικά Ταμεία), με σκοπό να βοηθήσει τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες – μέλη, να αναπτυχθούν οικονομικά και κοινωνικά.

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μια πλήρης ανάλυση των προαναφερομένων, όπως επίσης και η εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών στην Ελλάδα.

4.2 Κοινοτικές πρωτοβουλίες

Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες είναι ειδικά μέσα για την άσκηση από την Ένωση των διαρθρωτικών πολιτικών της. Ονομάζονται δε έτσι γιατί δημιουργούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με δική της “πρωτοβουλία” και στη συνέχεια αποτελούν αντικείμενο πρότασής της στα κράτη-μέλη. Πρακτικά πρόκειται για προγράμματα που αποσκοπούν στην επίλυση προβλημάτων ή στην προώθηση δράσεων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Χρηματοδοτούνται κατά ένα, συνήθως δε και το μεγαλύτερο, μέρος από την Ένωση, ενώ κατά το υπόλοιπο από το δικαιούχο κράτος-μέλος.

Στις κοινοτικές πρωτοβουλίες διατίθεται το 9% του προϋπολογισμού των Διαρθρωτικών Ταμείων. Το συνολικό ποσό που διατέθηκε από τα ταμεία της Ένωσης για την περίοδο 1994-1999 στις κοινοτικές πρωτοβουλίες ανέρχεται σε 13,45 δις ECU = 4,07 τρις δρχ.²² Από αυτά το 12%, δηλαδή 1,6 δις ECU (= 484,8 δις δρχ., σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) δεσμεύθηκε στο

---

²² Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

αποθεματικό των κοινοτικών πρωτοβουλιών, ώστε να διανεμηθεί στο μέλλον ανάλογα με τις ανάγκες και τις εξελίξεις. Πρόσφατα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να κάνει χρήση του αποθεματικού, διανέμοντάς το στις διάφορες υπάρχουσες κοινοτικές πρωτοβουλίες και δημιουργώντας μια νέα ουσιαστικά πρωτοβουλία για την χωροταξία, την τρίτη πτυχή του INTERREG (INTERREG “C”). Αλλά σε αυτά θα γίνει εκτενέστερη αναφορά στη συνέχεια.

Από τις 13 κοινοτικές πρωτοβουλίες θα αναφερθούμε στη συνέχεια σε αυτές που αφορούν την περιφερειακή ανάπτυξη και που έχουν αυξημένο ενδιαφέρον για την Ελλάδα. Συγκεκριμένα πρόκειται για τις εξής:

1) INTERREG II

- Πτυχή Α: Διασυνοριακή συνεργασία
- Πτυχή Β: Ολοκλήρωση των ενεργειακών δικτύων
- Πτυχή Γ: Χωροταξία

2) LEADER II

3) Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜ.Ε)

4) Resider II (1994-1999)

5) Konver

6) Rechar II

7) Retex (1992-1999)

8) Urban (1994-1999)

9) Pesca (1994-1999)

Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί εδώ ότι, όπως συμβαίνει και με Κ.Π.Σ., η διαχείριση των κοινοτικών πρωτοβουλιών αποτελεί σε μεγάλο βαθμό αρμοδιότητα των εθνικών αρχών και υπηρεσιών. Εάν δηλαδή ένας Ο.Τ.Α. πρώτου (Δήμοι, Κοινότητες) ή δεύτερου βαθμού (εκλεγμένο Νομαρχιακό Συμβούλιο) θέλει να εντάξει ένα έργο ή μια δράση, τοπικού ή περιφερειακού ενδιαφέροντος, σε κάποια από τις παραπάνω κοινοτικές πρωτοβουλίες, έτσι ώστε να λάβει χρηματοδότηση από την Ένωση, θα πρέπει να απευθυνθεί στις κάθε

φορά αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες του κράτους-μέλους, εν προκειμένω δηλαδή της Ελλάδας.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα ποιες είναι οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την Ελλάδα στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής της Ένωσης:

4.2.1 *Interreg II*

Η κοινοτική πρωτοβουλία *Interreg II*, που είναι και η σημαντικότερη, με την έννοια ότι συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος της κοινοτικής χρηματοδότησης, αποτελεί το συνδυασμό τριών διαφορετικών πτυχών. Η πρώτη πτυχή αφορά την ανάπτυξη διασυνοριακής συνεργασίας ανάμεσα σε παραμεθόριες περιοχές, που βρίσκονται τόσο στα εσωτερικά σύνορα (παραμεθόριες περιφέρειες χωρών-μελών και τρίτων, μη κοινοτικών χωρών) όσο και σε ορισμένες παραθαλάσσιες περιφέρειες, έτσι ώστε να βοηθηθούν για να ξεπεράσουν τα ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν λόγω της απομόνωσής τους τόσο σε σχέση με τις εθνικές οικονομίες τους, όσο και με το σύνολο της Ένωσης. Η δεύτερη πτυχή αφορά τη συμπλήρωση των ενεργειακών δικτύων, έτσι ώστε να συνδεθούν με μεγαλύτερα ευρωπαϊκά δίκτυα. Η τρίτη πτυχή που προέκυψε από την πρόσφατα αποφασισθείσα διανομή του αποθεματικού των κοινοτικών πρωτοβουλιών αφορά τη χωροταξία.

Στα πλαίσια του *Interreg II* εισέρευσαν στην Ελλάδα από τα Κοινοτικά Ταμεία για την πενταετία 1994-1999, 595,0 εκατ ECU (=180,3 δις δρχ.), ενώ η συνολική επένδυση που προήλθε από την υποχρεωτική κινητοποίηση του εθνικού, δημοσίου και ιδιωτικού κεφαλαίου -αφού όλες οι δράσεις στα πλαίσια των κοινοτικών πρωτοβουλιών είναι συγχρηματοδοτούμενες από την Ένωση και τις χώρες/μέλη- υπολογίζεται σε 942,0 εκατ. ECU (=285,5 δις δρχ.).

- **Πτυχή Α: Διασυνοριακή συνεργασία**

Η Πτυχή Α του INTERREG II αφορά την εσωτερική και εξωτερική διαμεθοριακή συνεργασία. Από τις ελληνικές περιφέρειες είναι επιλέξιμες για αυτή την πρώτη πτυχή του Interreg II οι εξής: Αχαΐα, Χανιά, Χίος, Αιτωλοακαρνανία, Δωδεκάνησα, Δράμα, Έβρος, Φλώρινα, Ιωάννινα, Ηράκλειο, Καστοριά, Καβάλα, Κεφαλλονιά, Κέρκυρα, Κιλκίς, Λασιθί, Λευκάδα, Λέσβος, Πρέβεζα, Πέλλα, Ρέθυμνο, Ροδόπη, Σάμος, Σέρρες, Θεσσαλονίκη, Ξάνθη, Θεσπρωτία και Ζάκυνθος.

Επιλέξιμες δράσεις

- Διασυνοριακές αναπτυξιακές μελέτες.
- Ανάπτυξη και υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαμέσου της δημιουργίας διασυνοριακών δικτύων.
- Συνεργασία στους τομείς του τουρισμού, της αγροτικής ανάπτυξης, του αγροτουρισμού, της εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων, της έρευνας, των πολιτιστικών θεμάτων, της προστασίας του περιβάλλοντος, της ενέργειας, της υγείας.
- Βελτίωση των επικοινωνιακών υποδομών.
- Εφοδιασμός των περιοχών σε νερό, φυσικό αέριο, ηλεκτρικό ρεύμα και τηλεπικοινωνίες.
- Υποστήριξη της κατάρτισης και της απασχόλησης.
- Δημιουργία ή προώθηση εμπορικών και επαγγελματικών οργανώσεων σε διασυνοριακό επίπεδο – ανάπτυξη του διασυνοριακού εμπορίου.
- Πρόληψη και αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου στα εξωτερικά σύνορα.

Χρηματοδότηση

Η πτυχή του Interreg II “διασυνοριακή συνεργασία” χρηματοδοτήθηκε κατά την περίοδο 1994-1999 με 2.400 εκατ. ECU, δηλαδή

727,2 δις δρχ. για το σύνολο της Ένωσης, από τα οποία 1.800 εκατ. ECU, δηλαδή 545,4 δις δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1. Προβλέπεται επίσης η χορήγηση δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (E.T.E.) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (E.K.A.X.).

- **Πτυχή Β: Ολοκλήρωση των ενεργειακών δικτύων**

Στα πλαίσια αυτής της πτυχής του Interreg II προβλέπονται τα εξής επιλέξιμα μέτρα με ενδιαφέρον για την Ελλάδα:

- Η ολοκλήρωση των έργων για την εισαγωγή του φυσικού αερίου σε ορισμένες περιφέρειες της Ελλάδας.
- Η ολοκλήρωση της διασύνδεσης του ιταλικού και ελληνικού δικτύου παροχής ηλεκτρικού ρεύματος.

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

Η πτυχή του Interreg II “ολοκλήρωση των δικτύων” χρηματοδοτήθηκε με 500 εκατ. ECU, δηλαδή 151,5 δις δρχ., ενώ είναι δυνατή και η χορήγηση δανείων από την E.T.E. και την E.K.A.X.. Αυτή η πτυχή έχει ωστόσο περιορισμένη δυνατότητα συμμετοχής για τις τοπικές και περιφερειακές αρχές και ενδιαφέρει περισσότερο σε επίπεδο κράτους-μέλους.

- **Πτυχή Γ**

Η Κομισιόν, επιθυμώντας να αντιμετωπίσει μια σειρά προβλημάτων που έχουν σχέση με τη χωροταξία, αποφάσισε να δημιουργήσει μια νέα πτυχή στην κοινοτική πρωτοβουλία Interreg, την πτυχή “C”, που στοχεύει κυρίως στην προώθηση εγγειοβελτιωτικών ενεργειών (αντιμετώπιση πλημμύρων και ξηρασίας) μέσω διεθνούς συνεργασίας. Αυτή η πτυχή έχει τρεις ειδικότερες δράσεις: τη διακρατική συνεργασία (100 εκατ. ECU, δηλαδή 30,3 δις δρχ.), την καταπολέμηση των πλημμύρων (165 εκατ. ECU, δηλαδή 50 δις δρχ.) και την

καταπολέμηση της ξηρασίας (150 εκατ. ECU, δηλαδή 45,5 δις δρχ.). Τα χρήματα για τη νέα αυτή πτυχή προήλθαν από το αποθεματικό των κοινοτικών πρωτοβουλιών, το οποίο όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αποφάσισε να ενεργοποιήσει η Κομισιόν για να δώσει νέα ώθηση στις κοινοτικές πρωτοβουλίες.

4.2.2 Leader II

Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader που αποφασίστηκε το 1991 αφορούσε την αναζήτηση λύσεων σε τοπικά προβλήματα της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από καινοτόμες προσεγγίσεις. Η συνέχεια της, η LEADER II (1994-1999) εξακολούθησε να στηρίζει οικονομικά τα σχέδια των τοπικών φορέων, δίνοντας ωστόσο μεγαλύτερη σημασία στον καινοτόμο και υποδειγματικό χαρακτήρα των επιλέξιμων δράσεων, στην ανταλλαγή εμπειριών και στη διεθνή συνεργασία (βλ. Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Το Leader εκφράζει την πλέον σύγχρονη αντίληψη για την αγροτική ανάπτυξη της χώρας μας. Υπερβαίνει τη στενή αντιμετώπιση της αγροτικής δραστηριότητας και εισάγει την ιδέα της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του αγροτικού χώρου, που συντελείται μέσω της εφαρμογής ποικίλων δράσεων.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πρωτοβουλίας Leader και τα οποία τη διακρίνουν από άλλες παρεμβάσεις είναι:

- Η καινοτομία του «εκ των κάτω» προγραμματισμού των προς υλοποίηση δραστηριοτήτων. Μέχρι σήμερα ο προγραμματισμός αυτός γινόταν σε εθνικό-κεντρικό επίπεδο. Στην κοινοτική πρωτοβουλία Leader, αντίστροφα, ο «εκ των κάτω» προγραμματισμός σημαίνει την ενεργό συμμετοχή του πληθυσμού τόσο στην καταγραφή των πραγματικών αναγκών του, το σχεδιασμό της φύσης και των στόχων των παρεμβάσεων, όσο και στην υλοποίησή τους. Η νέα αντίληψη που εισάγει η Leader συμβαδίζει και εξαρτά την επιτυχία της από την ευαισθητοποίηση και τη δραστηριοποίηση του

τοπικού δυναμικού. Είναι προφανές ότι εγγενές στοιχείο της αποτελεί η εμπιστοσύνη που δείχνει στο τοπικό στοιχείο, έτσι όπως αυτό εκφράζεται μέσω μιας αποτελεσματικής συνεργασίας των τοπικών φορέων και παραγόντων. Συνεπώς πρέπει να γίνει αντιληπτό το μέγεθος των ευθυνών που αναλαμβάνουν οι τοπικοί φορείς για τη σωστή υλοποίηση του προγράμματος, την καλύτερη αξιοποίηση των πόρων και την επίτευξη των στόχων της πρωτοβουλίας (βλ. Έκθεση Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Επίσης, δύο ακόμα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πρωτοβουλίας Leader είναι τα ακόλουθα:

- Η πολυμορφία των εντασσόμενων δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν είναι στενά αγροτικές.
- Ο αποκεντρωμένος χαρακτήρας, καθότι φορείς υλοποίησης είναι ομάδες τοπικής δράσης και τοπικοί συλλογικοί φορείς, ο οποίος προϋποθέτει και απαιτεί από τους φορείς της τοπικής κοινωνίας, ικανότητες τόσο στο σχεδιασμό, όσο και στη διαχείριση του τοπικού προγράμματος, λήψη πρωτοβουλιών, υπευθυνότητα, φερεγγυότητα και αντικειμενικότητα στη σχέση τους με τους τελικούς επενδυτές.

Οι δράσεις του Leader εντάσσονται σε 6 μέτρα, ανάλογα με το είδος τους:

Μέτρο 1: Τεχνική Στήριξη

Αφορά κυρίως την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των φορέων υλοποίησης.

Μέτρο 2: Επαγγελματική Κατάρτιση

Μέτρο 3: Αγροτουρισμός

Στα πλαίσια ενός στρατηγικού σχεδιασμού τοπικής αγροτουριστικής ανάπτυξης σχεδιάζονται από τους φορείς υλοποίησης οι παρεμβάσεις οι οποίες ενδεικτικά μπορεί να είναι: δημιουργία, εκσυγχρονισμός, επέκταση αγροτου-

ριστικών καταλυμάτων, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, κατασκηνωτικά κέντρα, κέντρα εστίασης και αναψυχής, μουσεία (ανταποδοτικά), παραδοσιακές ταβέρνες, αναψυκτήρια κ.τ.λ.

Μέτρο 4: Μικρές επιχειρήσεις. Περιλαμβάνονται:

Μικρές επιχειρήσεις, βιοτεχνίες, υπηρεσίες παρεχόμενες σε μικρή ακτίνα, δημιουργία υπηρεσιών, οι οποίες θα καλύπτουν και τον τομέα της ανάπτυξης πολλαπλών δραστηριοτήτων των γεωργών, ενισχύσεις στις καινοτόμες επενδύσεις των βιοτεχνιών και των μικρών επιχειρήσεων, ιδίως για την αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων, διευκόλυνση της εργασίας εξ αποστάσεως, ενισχύσεις για τη δημιουργία επιχειρήσεων κ.τ.λ.

Μέτρο 5: Αξιοποίηση επιτόπου και εμπορία της γεωργικής και δασοκομικής παραγωγής καθώς και εκείνης της τοπικής αλιείας.

Μέτρο 6: Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου.

Οι προτεινόμενες δράσεις εδώ μπορεί να είναι: αναπλάσεις, αξιοποιήσεις και ανάδειξη τοπίων, περιβάλλοντος και χώρων, αναπαλαίωση, ανάδειξη και αξιοποίηση ιστορικών και παραδοσιακών κτιρίων, δημιουργία καταφυγίων, εκθεσιακοί χώροι, πολιτιστικά κέντρα.

Επιλέξιμες περιοχές και δικαιούχοι

- Επιλέξιμες στα πλαίσια της Leader II είναι όλες οι αγροτικές περιοχές των περιφερειών της Ελλάδας.

- Δικαιούχοι στα πλαίσια τη Leader II είναι αφενός ομάδες τοπικής δράσης, δηλαδή ομάδες εταίρων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, που καταρτίζουν κοινή στρατηγική και καινοτόμα μέτρα για την ανάπτυξη μιας αγροτικής περιοχής και αφετέρου άλλοι συλλογικοί φορείς της υπαίθρου του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα, όπως Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εμπορικά και γεωργικά Επιμελητήρια, σύνδεσμοι, συνεταιρισμοί, κ.τ.λ.

Επιλέξιμα μέτρα

- Προγράμματα για την εισαγωγή καινοτομιών στις αγροτικές περιοχές.
- Απόκτηση δεξιοτήτων μέσω της χρηματοδότησης της τεχνικής βοήθειας, της ανίχνευσης του εδάφους και της ευαισθητοποίησης των κατοίκων.
- Διακρατική συνεργασία για την κατάστρωση και υλοποίηση κοινών σχεδίων μεταξύ τοπικών φορέων που ανήκουν σε τουλάχιστον δύο κράτη-μέλη καθώς και για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικτύου αγροτικής ανάπτυξης που θα αποτελεί για όλους τους ενδιαφερόμενους ένα μέσο διαρκούς ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας.

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

Οι επιχορηγήσεις του Leader II ορίζονται από τους Κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων, ανάλογα με το είδος της δράσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

• Επιχορήγηση από το πρόγραμμα Leader II:	50% - 60%
• Ίδια συμμετοχή (ίδια κεφάλαια και δάνειο):	50% - 40%
• Ελάχιστο ποσό ιδίων πόρων επί της επένδυσης:	10%
• Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του προγράμματος:	1996 – 31/12/2000

Πιο συγκεκριμένα το Leader II χρηματοδοτήθηκε με 1.400 εκατ ECU, δηλαδή 424,2 δις δρχ., από τα οποία 900 εκατ. ECU, δηλαδή 273 δις δρχ. διοχετεύθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1. Η Ελλάδα έλαβε στα πλαίσια του

Leader II, 146 εκατ. ECU, δηλαδή 44,3 δις δρχ., ενώ η συνολική επένδυση υπολογίζεται σε 263,6 εκατ. ECU, δηλαδή 80 δις δρχ.

Σχετικά με τη συμμετοχή, και εδώ δεν υπάρχει (κατά κανόνα), για τους ενδιαφερόμενους Ο.Τ.Α. η δυνατότητα απ' ευθείας επαφής και αίτησης συμμετοχής προς τις αρμόδιες υπηρεσίες της Κομισιόν. Οι ενδιαφερόμενοι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς πρέπει να απευθύνονται στις αρμόδιες ελληνικές υπηρεσίες και συγκεκριμένα στο Υπουργείο Γεωργίας.

4.2.3 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)

Η επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην συνάντησή της στις 26-27 Ιουνίου 1992 στην Λισσαβόνα, αποφάσισε ότι πρέπει να ενισχυθεί με κάθε τρόπο η συμμετοχή των ΜΜΕ σε κοινοτικά προγράμματα. Με τον τρόπο αυτό οι ΜΜΕ θα μπορέσουν:

- να προσαρμοστούν στα δεδομένα και τις ανάγκες της ενιαίας εσωτερικής αγοράς και να γίνουν ανταγωνιστικές σε διεθνές επίπεδο,
- να αποκτήσουν ένα ευνοϊκό γι' αυτές επιχειρηματικό περιβάλλον,
- να αναπτύξουν, αποδοτικές συνεργασίες μεταξύ τους,
- να προσαρμοστούν συντομότερα στις δομικές αλλαγές,
- να κάνουν τη βέλτιστη χρήση των πολιτικών καινοτομίας, έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η πρωτοβουλία ΜΜΕ είναι μία περιφερειακή και πολυκλαδική πρωτοβουλία η οποία στοχεύει στην ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) τόσο του τομέα της Μεταποίησης όσο και του τομέα των Υπηρεσιών. Η διαφορά αυτής της πρωτοβουλίας με τα άλλα προγράμματα εντοπίζεται στο ότι:

- ενισχύονται επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών,
- ενισχύονται οι μικρές επιχειρήσεις,
- δίνεται ιδιαίτερο βάρος σε οριζόντιες δομές με περιφερειακή διάσταση,

- απευθύνεται σε όλη τη χώρα και όχι σε επιλεγμένες περιοχές,
- χρηματοδοτεί ΜΜΕ που δεν καλύπτονται από άλλες πηγές.

Προϋποθέσεις συμμετοχής

Στα πλαίσια αυτής της κοινοτικής πρωτοβουλίας ως επιλέξιμες ΜΜΕ θεωρούνται επιχειρήσεις που δεν απασχολούν περισσότερα από 250 άτομα, που ο ετήσιος κύκλος εργασιών τους δεν υπερβαίνει τα 20 εκατ. ECU δηλαδή 6,1 δισ. δρχ., ήτοι ο ισολογισμός τους δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ECU δηλαδή 3,1 δισ. δρχ. και που στο κεφάλαιό τους δεν συμμετέχουν με ποσοστό που να υπερβαίνει το 25% μία ή περισσότερες επιχειρήσεις που δεν πληρούν τα παραπάνω κριτήρια, με την εξαίρεση δημοσίων εταιριών χαρτοφυλακίου και εταιριών επιχειρηματικού κεφαλαίου ή θεσμικών επενδυτών. Επιλέξιμοι μπορούν να είναι ακόμα συνεταιρισμοί παραγωγών. Επιχειρήσεις που απασχολούν από 250-500 άτομα, αλλά βρίσκονται σε περιοχές του στόχου 1, μπορούν να επωφεληθούν από ορισμένα μέτρα στα πλαίσια της πρωτοβουλίας ΜΜΕ.

Επιλέξιμα μέτρα

- Βελτίωση του συστήματος παραγωγής και οργάνωσης των ΜΜΕ.
- Ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα στα ερευνητικά κέντρα, τα κέντρα μεταφοράς τεχνολογίας, τα κέντρα κατάρτισης και τις ΜΜΕ.
- Διευκόλυνση της πρόσβασης σε νέες αγορές, δημόσιες και ιδιωτικές, εντός ή εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ στα χρηματοδοτικά και πιστωτικά κεφάλαια.
- Βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος των ΜΜΕ.
- Αναβάθμιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων.
- Επιμόρφωση των στελεχών των ΜΜΕ.

- Διευκόλυνση στην μεταφορά τεχνογνωσίας.
- Βελτίωση και εκσυγχρονισμό των χρησιμοποιούμενων μεθόδων οργάνωσης, διοίκησης και παραγωγής.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της τελευταίας απογραφής της Βιομηχανίας, Βιοτεχνίας και των υπηρεσιών από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΣΥΕ), ο συνολικός αριθμός των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που μπορεί να ωφεληθεί από την πρωτοβουλία ΜΜΕ ανέρχεται σε 508.496 επιχειρήσεις, εκ των οποίων η πλειοψηφία (96,43%) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν προσωπικό από 1-9 άτομα.

Το βασικότερο πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ελληνικές ΜΜΕ στα πλαίσια της ΕΕ, είναι ο αυξημένος ανταγωνισμός και η πρόσβαση στη μεγάλη Ευρωπαϊκή Αγορά. Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα η Επιτροπή μέσω των πρωτοβουλιών και της βιομηχανικής της πολιτικής, στηρίζει τις προσπάθειες των ΜΜΕ παρέχοντας βοήθεια σε αυτές ώστε να ξεπεράσουν τα εσωτερικά και διαρθρωτικά τους προβλήματα και να προσαρμοστούν όσο το δυνατόν καλύτερα στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού που δημιουργεί το διεθνές εμπόριο.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή προωθεί ενέργειες που αποβλέπουν στη παροχή βοήθειας για τον εκσυγχρονισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με στόχο να βελτιώσουν τόσο τη διοικητική τους δομή, όσο και την παραγωγική ικανότητά τους, ώστε τα προϊόντα τους να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικά. Επίσης, επειδή οι ΜΜΕ απασχολούν το 70% του δυναμικού που απασχολείται στον ιδιωτικό τομέα της ευρωπαϊκής οικονομίας, η έξοδος της ευρωπαϊκής οικονομίας από την κρίση θα περάσει από τις ΜΜΕ. Προκειμένου λοιπόν να εξαλειφθεί ένα μεγάλο ποσοστό της ανεργίας που παρουσιάζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προτείνεται η υποστήριξη των ΜΜΕ και σε θέματα παραγωγικών επενδύσεων για να δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης.

Χρηματοδότηση του προγράμματος

- Η χρηματοδότηση του προγράμματος έγινε από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από πόρους του Δημοσίου και από τους ιδιώτες που εντάχθηκαν και επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα με την μορφή της ίδιας συμμετοχής. Τα όρια χρηματοδότησης των έργων των ΜΜΕ τέθηκαν από την Επιτροπή Παρακολούθησης του προγράμματος ΜΜΕ, η οποία είχε και την ευθύνη για την υλοποίησή του.

Η κοινοτική πρωτοβουλία ΜΜΕ συγκεκριμένα χρηματοδοτήθηκε με 1.000 εκατ. ECU δηλαδή 300 δισ. δρχ. από τα οποία 800 εκατ. ECU δηλαδή 242,4 δισ. δρχ. διοχετεύθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1. Η Ελλάδα έλαβε 83,3 εκατ. ECU δηλαδή 25,3 δισ. δρχ., ενώ η συνολική επένδυση υπολογίστηκε σε 156,86 εκατ. ECU δηλαδή 47,5 δισ. δρχ. Ήταν επίσης δυνατή η χορήγηση δανείων από την ΕΤΕ.

- Και εδώ οι ενδιαφερόμενοι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς έπρεπε να απευθύνουν τις αιτήσεις συμμετοχής τους στις αρμόδιες ελληνικές υπηρεσίες που εν προκειμένω είναι το Υπουργείο Βιομηχανίας.

4.2.4 Resider II (1994-1999)

Η κοινοτική πρωτοβουλία Resider II αποτελεί τη συνέχεια της Resider. Και οι δύο στόχευαν στην υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης των περιοχών της Κοινότητας με εξάρτηση από τη σιδηρουργία, δίνοντας προτεραιότητα στο περιβάλλον, τις νέες οικονομικές δραστηριότητες και το ανθρώπινο δυναμικό, προκειμένου να επιταχυνθεί ο ρυθμός προσαρμογής των υπό ανασυγκρότηση περιοχών.

Επιλέξιμες περιοχές

Επιλέξιμες στα πλαίσια της Resider II ήταν σιδηρουργικές περιοχές οι οποίες:

- είτε απώλεσαν 1000 τουλάχιστον θέσεις απασχόλησης στον τομέα της σιδηρουργίας από την 1/1/1986,
- είτε το σύνολο των θέσεων που απωλέσθηκαν από την ημερομηνία αυτή και οι μελλοντικές απώλειες, οι οποίες έχουν ήδη ανακοινωθεί δημόσια ανέρχονται σε 1000,
- είτε οι θέσεις που απωλέσθηκαν από την ημερομηνία αυτή ή απειλούνται να απωλεσθούν, ανέρχονται συνολικά σε 1000, εφόσον οι απειλούμενες θέσεις έχουν ήδη αναγνωριστεί τόσο από την Κομισιόν όσο και από το κράτος – μέλος. Τα κράτη μέλη μπορούσαν ωστόσο να ζητήσουν την ένταξη και άλλων σιδηρουργικών περιοχών στην Resider II, εφόσον αυτές βρίσκονταν σε κρίση και αντιμετώπιζαν σημαντικά προβλήματα καθυστέρησης.

Επιλέξιμα μέτρα

- αποκατάσταση του περιβάλλοντος και μετατροπή των εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών κτιριακών εγκαταστάσεων,
- προώθηση νέων δραστηριοτήτων, ειδικότερα δε των ΜΜΕ της περιοχής,
- ενίσχυση τοπικών οργανισμών οικονομικής ανασυγκρότησης και περιφερειακής ανάπτυξης,
- ενισχύσεις για την κατάρτιση και την απασχόληση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού.

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

Η προβλεπόμενη χρηματοδότηση ήταν 500 εκατ. ECU δηλαδή 151,5 δισ. δρχ., ενώ ήταν δυνατή και η χορήγηση δανείων από την ΕΤΕ ή την ΕΚΑΧ. Η Ελλάδα έλαβε από αυτά 4,6 εκατ. ECU δηλαδή 1,4 δισ. δρχ., ενώ η συνολική επένδυση υπολογίστηκε σε 8,937 εκατ. ECU δηλαδή 2,8 δισ. δρχ.

Αρμόδια υπηρεσία στην Ελλάδα ήταν το Υπουργείο Βιομηχανίας.

4.2.5 Konver

Η κοινοτική πρωτοβουλία Konver αφορά περιφέρειες που με το τέλος του «ψυχρού πολέμου» εθίγησαν οικονομικά από την παρακμή των στρατιωτικών εγκαταστάσεων και βιομηχανιών. Αποσκοπεί στην οικονομική ανασυγκρότηση των περιοχών αυτών, όπως με τη στήριξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων.

Επιλέξιμες περιοχές

Επιλέξιμες στα πλαίσια της Konver ήταν περιοχές που από την 1/1/90 είχαν ήδη απωλέσει ή αναμενόταν να απωλέσουν τουλάχιστον 1000 θέσεις απασχόλησης στον τομέα της άμυνας (στρατιωτική βιομηχανία και εγκαταστάσεις). Μπορούσαν ωστόσο να περιληφθούν και περιοχές που δεν πληρούσαν όλες τις παραπάνω προϋποθέσεις αλλά βρίσκονταν σε κρίση ή/και ήταν απομονωμένες.

Επιλέξιμα μέτρα

- παροχή συμβούλων και εξειδικευμένου προσωπικού καθώς και βελτίωση της τεχνογνωσίας για την οικονομική ανασυγκρότηση και εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων,
- κατάρτιση του προσωπικού,
- αποκατάσταση του περιβάλλοντος,
- ανακαίνιση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών (εγκαταστάσεις, παροχή νερού και ηλεκτρισμού κ.α.),
- προώθηση εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων.

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

- Η προβλεπόμενη χρηματοδότηση για την περίοδο 1994-97 ήταν 500 εκατ. ECU δηλαδή 151,5 δισ. δρχ., από τα οποία τουλάχιστον 250 εκατ. ECU

δηλαδή 75,8 δισ. δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1,2 και 5B. Η Ελλάδα έλαβε από αυτά 12,75 εκατ. ECU δηλαδή 3,9 δισ. δρχ.,

- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδότησε την κοινοτική πρωτοβουλία Konver με επιπλέον 245 εκατ. ECU ± 74,3 δισ. δρχ., το συνολικό δηλαδή κονδύλι ανήλθε σε 745 εκατ. ECU δηλαδή 225,9 δισ. δρχ., ενώ η διάρκειά της παρατάθηκε μέχρι το τέλος του 1999,
- Οι ενδιαφερόμενοι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς έπρεπε να απευθύνουν τις προτάσεις συμμετοχής τους στις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους-μέλους που για την Ελλάδα ήταν το ΥΠΕΘΟ.

4.2.6 Rechar II

Η κοινοτική πρωτοβουλία Rechar II που αποτελεί τη συνέχεια του Rechar αποσκοπούσε στην υποστήριξη της οικονομικής ανασυγκρότησης των περιοχών που έχουν θιγεί από την παρακμή της βιομηχανίας άνθρακα και της απασχόλησης σε αυτόν τον τομέα. Σε αυτή τη νέα φάση (1994-99) δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην αποκατάσταση του περιβάλλοντος, στις νέες οικονομικές δραστηριότητες και στο ανθρώπινο δυναμικό. Οι δράσεις μπορούσαν να επεκταθούν, για να αντιμετωπίσουν και τις συνέπειες της παρακμής της βιομηχανίας εξόρυξης λιγνίτη.

Επιλέξιμες περιοχές

Επιλέξιμες στα πλαίσια της Rechar II ήταν καταρχήν οι περιοχές που ήταν ήδη επιλέξιμες στα πλαίσια της Rechar, καθώς και περιοχές σε περιφέρειες των στόχων 1,2 και 5B που είχαν ανεπτυγμένη βιομηχανία άνθρακα ή εξόρυξης λιγνίτη και στις οποίες από την 1-1-90 είτε είχαν ήδη απωλεσθεί, είτε αναμενόταν, είτε υπήρχε σοβαρό ενδεχόμενο να απωλεσθούν τουλάχιστον 1000 θέσεις εργασίας. Μπορούσαν ωστόσο να περιληφθούν και περιοχές που δεν

πληρούσαν όλα τα παραπάνω κριτήρια, αλλά εμφάνιζαν υψηλή ανεργία, απομόνωση και κακές περιβαλλοντικές συνθήκες.

Επιλέξιμα μέτρα

- δράσεις για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος και μετατροπή των εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών κτιρίων,
- προώθηση νέων δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της περιοχής,
- προώθηση του τοπικού τουρισμού (βιομηχανική κληρονομιά),
- ενίσχυση σε τοπικούς οργανισμούς οικονομικής ανασυγκρότησης και περιφερειακής ανάπτυξης,
- ενίσχυση για την κατάρτιση και την απασχόληση,
- προώθηση της διαπεριφερειακής συνεργασίας ανάμεσα στις περιοχές των ανθρακωρυχείων.

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

- Η χρηματοδότηση για την περίοδο 1994-97 ήταν 400 εκατ. ECU δηλαδή 121,2 δισ. δρχ., ενώ ήταν δυνατή και η χορήγηση δανείων από την ΕΤΕ ή την ΕΚΑΧ. Η Ελλάδα έλαβε από αυτά 1,5 εκατ. ECU δηλαδή 454,5 εκατ. δρχ., ενώ η συνολική επένδυση υπολογίστηκε σε 2,1 εκατ. ECU δηλαδή 613,6 εκατ. δισ. δρχ.
- Με απόφαση της Κομισιόν η κοινοτική πρωτοβουλία Rechar II επιδοτήθηκε με επιπλέον 45 εκατ. ECU δηλαδή 13,7 δισ. δρχ. από το αποθεματικό των κοινοτικών πρωτοβουλιών. Έτσι το συνολικό κονδύλι ανήλθε στα 445 εκατ. ECU δηλαδή 134,9 δισ. δρχ., ενώ η διάρκειά της παρατάθηκε μέχρι το τέλος του 1999. Οι ενδιαφερόμενοι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς έπρεπε να απευθύνονται στις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους – μέλους που για την Ελλάδα ήταν το ΥΠΕΘΟ.

4.2.7 Retex (1992-99)

Η Κοινοτική πρωτοβουλία Retex που θεσπίστηκε το 1992 αφορούσε τις περιοχές που είναι ιδιαίτερα εξαρτημένες από τον τομέα της ένδυσης και της κλωστοϋφαντουργίας. Στόχος της ήταν αφενός η διαμέσου της στήριξης εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων, οικονομική διαφοροποίηση των εν λόγω περιοχών, έτσι ώστε να εξαρτώνται λιγότερο από τον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας / ένδυσης και αφετέρου η ενίσχυση της προσαρμογής των βιώσιμων επιχειρήσεων όλων των βιομηχανικών τομέων, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης. Πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι ενώ η διάρκεια της RETEX προβλεπόταν αρχικά για μέχρι το 1997, μετά από απόφαση της Κομισιόν παρατάθηκε μέχρι το 1999.

Επιλέξιμες περιοχές

Επιλέξιμες στα πλαίσια της Retex ήταν καταρχήν οι περιοχές που εθεωρούντο επιλέξιμες δυνάμει των κατευθυντήριων γραμμών της Κομισιόν για το 1992. Μπορούσαν ωστόσο να περιληφθούν ακόμα και άλλες περιοχές που ανήκαν σε περιφέρειες των στόχων 1, 2 και 5B και οι οποίες διέθεταν τουλάχιστον 2000 θέσεις απασχόλησης στον τομέα ένδυσης και κλωστοϋφαντουργίας και αντιπροσώπευαν περισσότερο από το 10% του συνόλου των θέσεων απασχόλησης στη βιομηχανία.

Επιλέξιμα μέτρα

- Κατάρτιση του προσωπικού των επιχειρήσεων, που είναι σε ανεργία ή απειλείται από αυτή, τόσο στον τομέα ένδυσης – κλωστοϋφαντουργίας όσο και στους υπόλοιπους τομείς της τοπικής οικονομίας.
- Παροχή συμβούλων και εξοπλισμός (όχι όμως μηχανήματα για την παραγωγή) για τη βελτίωση της τεχνογνωσίας στις επιχειρήσεις καθώς και προσωρινή συνεισφορά στην αμοιβή του εξειδικευμένου προσωπικού που προσλαμβάνεται στο πλαίσιο προγραμμάτων εκσυγχρονισμού.

- Αποκατάσταση εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών χώρων και εγκαταστάσεων, αποκατάσταση του επιβαρημένου περιβάλλοντος, τεχνική βοήθεια για τη χρήση μεθόδων που προκαλούν μικρότερη ρύπανση κλπ.

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

Η προβλεπόμενη χρηματοδότηση μέχρι το 1997 ήταν 500 εκατ. ECU δηλαδή 151,5 δισ. δρχ. Από αυτά η Ελλάδα έλαβε 85 εκατ. ECU δηλαδή 25,8 δισ. δρχ. Με απόφαση της Κομισιόν χορηγήθηκαν επιπλέον χρήματα έτσι ώστε η διάρκεια της RETEX σε αρμονία με τις υπόλοιπες κοινοτικές πρωτοβουλίες να παραταθεί μέχρι το 1999. Το συνολικό δηλαδή κονδύλι ανήλθε σε 545 εκατ. ECU δηλαδή 165,2 δισ. δρχ. από τα οποία το 80% διατέθηκε στις περιφέρειες του στόχου 1 και το υπόλοιπο 20% στις περιφέρειες των στόχων 2 και 5B. Τέλος, οι ενδιαφερόμενοι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς έπρεπε να απευθύνονται στις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους – μέλους που για την Ελλάδα ήταν το ΥΠΕΘΟ.

4.2.8 Urban (1994-99)

Η κοινοτική πρωτοβουλία Urban αφορά το συντονισμό και την εφαρμογή πολιτικών αναβάθμισης για τα αστικά κέντρα. Στόχος της ήταν η αναζήτηση λύσεων στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολυάριθμες αστικές συνοικίες, υποστηρίζοντας ενέργειες κοινωνικής και οικονομικής εξυγίανσης, ανανέωσης των υποδομών και των εξοπλισμών, αναβάθμισης του περιβάλλοντος κλπ.

Επιλέξιμες περιοχές

Προβλέφθηκε η χρηματοδότηση ενός περιορισμένου αριθμού 50 περίπου αστικών σχεδίων σε συνοικίες που: βρίσκονται κατά κανόνα σε οικισμούς με περισσότερους από 100.000 κατοίκους, περιλαμβάνονται κατά

προτεραιότητα στις περιφέρειες του στόχου 1 και παρουσιάζουν υψηλό ποσοστό ανεργίας, κακή υποδομή, κακές συνθήκες στέγασης και έλλειψη κοινωνικών παροχών και εξοπλισμών. Μπορούσαν ωστόσο να συμπεριληφθούν κατ' εξαίρεση στην Urban και μικρότερες πόλεις που αντιμετώπιζαν γενικευμένη οικονομική παρακμή.

Επιλέξιμα μέτρα

Επιλέξιμα μέτρα στα πλαίσια της Urban μπορούσαν να είναι:

- υποστήριξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων,
- ενίσχυση της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο,
- βελτίωση των παροχών και υπηρεσιών στον κοινωνικό τομέα καθώς και στον τομέα της υγείας και ασφάλειας,
- βελτίωση των υποδομών (δρόμοι, επικοινωνίες, ενέργεια) και του περιβάλλοντος (αποκατάσταση κτιρίων και δημόσιων χώρων, χώροι πρασίνου, αθλητισμού, αναψυχής, κλπ.).

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

- Η προβλεπόμενη συνολική χρηματοδότηση για την URBAN ήταν 600 εκατ. ECU δηλαδή 181,8 δισ. δρχ. από τα οποία 400 εκατ. ECU δηλαδή 121,2 δισ. δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1. Από αυτά η Ελλάδα έλαβε 45,2 εκατ. ECU δηλαδή 13,7 δισ. δρχ., ενώ η συνολική επένδυση υπολογίστηκε σε 67,2 εκατ. ECU δηλαδή 20,4 δισ. δρχ.
- Οι ενδιαφερόμενοι Δήμοι έπρεπε να απευθυνθούν στις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους μέλους, που για την Ελλάδα ήταν το ΥΠΕΧΩΔΕ και συναρμόδιο Υπουργείο το ΥΠΕΘΟ.

4.2.9 Pesca (1994-99)

Ο τομέας της αλιείας στις χώρες – μέλη της Ένωσης βρίσκεται σε βαθιά διαρθρωτική κρίση. Στο ξεπέρασμα αυτής της κρίσης επιχείρησε να συμβάλλει η Ένωση με την κοινοτική πρωτοβουλία Pesca, που στόχευε

ειδικότερα στην αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης και στην ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων, που θα δημιουργήσουν νέες θέσεις απασχόλησης.

Επιλέξιμες περιοχές και δικαιούχοι

- Επιλέξιμες στα πλαίσια της Pesca ήταν περιοχές που εξαρτώνταν από την αλιεία και που βρίσκονταν σε περιοχές των στόχων 1, 2 και 5B.
- Τελικοί δικαιούχοι της χρηματοδότησης στα πλαίσια της Pesca μπορούσαν να είναι: ΟΤΑ, επιμελητήρια, αλιευτικοί συνεταιρισμοί, αλιείς και άλλοι εργαζόμενοι στον τομέα της αλιείας.

Επιλέξιμα μέτρα

Στα πλαίσια της Pesca μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν ενδεικτικά οι εξής δράσεις ή ενέργειες:

- δράσεις για την διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων στις επιλέξιμες περιοχές, όπως αναπτυξιακές μελέτες ή αναμόρφωση των λιμένων για την προώθηση νέων οικονομικών δραστηριοτήτων (τουρισμός, βιοτεχνία),
- δράσεις για την παροχή εξελιγμένων υπηρεσιών στις επιχειρήσεις, όπως μεταφορά τεχνογνωσίας, εφαρμογή νέων τεχνολογιών, κατάρτιση στο μάρκετινγκ, ενίσχυση για την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων,
- δράσεις για την διατήρηση των υπαρχόντων ή για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, όπως επαγγελματική κατάρτιση των αλιέων,
- μέτρα που σχετίζονται με τα οικονομοτεχνικά μέσα όπως πρόσβαση στην αγορά κεφαλαίων, παροχή εγγυήσεων, συμμετοχή και χρηματοδότηση των καθεστώτων επιδότησης επιτοκίων,
- ενέργειες που αφορούν σχέδια γενικού ή διεθνικού χαρακτήρα, όπως ορθολογική λειτουργία των εμπορικών κυκλωμάτων, προώθηση των

αλιευτικών προϊόντων και πιστοποίηση της ποιότητάς τους, μελέτες για την αναζήτηση και δράσεις για την εξεύρεση νέων αγορών, κοινή διαχείριση των κοινών ιχθυοτόπων, χαρτογράφηση των υποβρύχιων εμποδίων,

- δράσεις που αφορούν παραγωγικές επενδύσεις στον τομέα της αλιείας, όπως για τη βελτίωση της παραγωγικότητας, τη στροφή προς τις τουριστικές δραστηριότητες ή την ορθολογικοποίηση της παραγωγής.

Χρηματοδότηση και συμμετοχή

Η κοινοτική πρωτοβουλία Pesca χρηματοδοτήθηκε με 250 εκατ. ECU δηλαδή 75,8 δισ. δρχ. για το σύνολο της Ένωσης και το σύνολο του χρόνου λειτουργίας της. Από αυτά το 50% δηλαδή 125 εκατ. ECU δηλαδή 37,9 δισ. δρχ. διατέθηκαν στις περιφέρειες του στόχου 1, στον οποίο συγκαταλέγεται και ολόκληρη η Ελλάδα.

Ένας ΟΤΑ που θα ήθελε να λάβει οικονομική ενίσχυση στα πλαίσια της PESCA για συγκεκριμένες δράσεις στον τομέα της αλιείας θα έπρεπε να απευθυνθεί στις αρμόδιες ελληνικές υπηρεσίες, που ήταν το Υπουργείο Γεωργίας.

Για την περίοδο 1994-99 η Επιτροπή κυκλοφόρησε για διαβούλευση με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, το «Πράσινο Βιβλίο» για τις κοινοτικές πρωτοβουλίες. Στο έγγραφο αυτό η Επιτροπή προτείνει να επικεντρωθούν οι μελλοντικές κοινοτικές πρωτοβουλίες στα ακόλουθα κύρια θέματα:

- Συνεργασία και προώθηση διασυνοριακών, διακρατικών και διαπεριφερειακών δικτύων (στην κατεύθυνση των πρωτοβουλιών Interreg Regen).
- Αγροτική ανάπτυξη (στην κατεύθυνση της πρωτοβουλίας Leader).
- Προώθηση της απασχόλησης και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού (στην κατεύθυνση των πρωτοβουλιών Euroform, Now και Horizon).

- Αντιμετώπιση των βιομηχανικών μεταβολών (στην κατεύθυνση του νέου στόχου 4, των προγραμμάτων Resider, Retex, Konver αλλά επίσης και των Prisma, Telematique, Stride σ' ότι αφορά τις περιοχές του στόχου 1).

Στην συνέχεια του βιβλίου μας, θα παρουσιάσουμε κάποιες πρωτοβουλίες όπως την EQUAL, την eLearning, κλπ. που καλύπτουν την περίοδο 2000-2006.

4.3 Η εσωτερική συνοχή, μείζων στόχος της ευρωπαϊκής οικοδόμησης

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση που άρχισε να ισχύει την 1^η Νοεμβρίου 1993 επιβεβαιώνει την προτεραιότητα που δόθηκε στην πολιτική της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η πολιτική αυτή έχει ως στόχο να μετριάσει τις ανισότητες στην ανάπτυξη και να δώσει τη δυνατότητα στις περιφέρειες να επωφεληθούν καλύτερα από την ενιαία αγορά και στη συνέχεια, μεσοπρόθεσμα, από το ενιαίο νόμισμα²³. Η επιτακτική ανάγκη για αλληλεγγύη εκφράζεται με την εφαρμογή φιλόδοξων περιφερειακών πολιτικών, που έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τις λιγότερο ευημερούσες περιφέρειες να καλύψουν την καθυστέρησή τους, να μετατρέψουν τις δραστηριότητές τους ή να διατηρήσουν τον τρόπο διαβίωσής τους.

Αν συγκρίνουμε το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων των περιφερειών της Ευρώπης, θα δούμε ότι το επίπεδο των πλουσιότερων περιφερειών της Ένωσης, του Αμβούργου και της Ile-de-France, είναι τέσσερις φορές υψηλότερο από το επίπεδο των φτωχότερων περιφερειών, που βρίσκονται κυρίως σε τέσσερις χώρες, στην Ελλάδα, στην Ισπανία, στην Πορτογαλία και στην

---

²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. (1998).

Ιρλανδία. Είναι σαφές ότι αν εξακολουθήσουν να υπάρχουν αυτές οι διαφορές, ο κίνδυνος για το μέλλον της Ένωσης θα είναι μεγάλος. Είναι επίσης σημαντικό να εξυψωθεί το βιοτικό επίπεδο των φτωχότερων περιφερειών ώστε να μπορέσουν οι κάτοικοι να έχουν πρόσβαση στα προϊόντα των πιο αναπτυγμένων περιφερειών. Δεν πρόκειται μόνο για ένα πρόβλημα σημαντικό αλλά και για μια οικονομική αναγκαιότητα που αφορά το σύνολο της Ευρώπης. Γι' αυτό, ένα τμήμα του πλούτου ορισμένων περιφερειών ανακατανέμεται, μέσω του προϋπολογισμού της Ένωσης, προς τις πιο μειονεκτικές περιφέρειες.

Αυτή η δράση συγκεντρώνεται κατά προτεραιότητα σε τρεις άξονες που αντιστοιχούν σε τρεις σαφώς προσδιορισμένους τύπους περιφερειακών προβλημάτων:

- Ανάπτυξη των περιφερειών στις νότιες και δυτικές περιοχές της Ένωσης (τα 2/3 της Ισπανίας, η Νότια Ιταλία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιρλανδία και η βόρεια Ιρλανδία, ορισμένες περιφέρειες της Γαλλίας) στις οποίες προστίθενται τα νέα γερμανικά Lander.
- Αναδιάρθρωση των περιφερειών όπου παρατηρείται το φαινόμενο της βιομηχανικής παρακμής, οι οποίες συγκεντρώνουν περισσότερο από το 16% του κοινοτικού πληθυσμού.
- Προστασία των ευαίσθητων ή με μειωμένο πληθυσμό αγροτικών περιοχών, δηλαδή το 5% του κοινοτικού πληθυσμού.

Πάνω σε αυτές τις βάσεις, η Κοινότητα παρεμβαίνει με δύο κύρια μέσα που είναι το Ταμείο Συνοχής και τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Το Ταμείο Συνοχής, που εξειδικεύεται βασικά στις υποδομές μεταφοράς και την προστασία του περιβάλλοντος, πρέπει να βοηθήσει τις τέσσερις φτωχότερες χώρες (Ισπανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία) να προσεγγίσουν τους εταίρους τους προς μια πορεία οικονομικής σύγκλισης.

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, από την πλευρά τους, αποτελούν τη σημαντικότερη συνεισφορά της Ένωσης στη μείωση των περιφερειακών

ανισοτήτων. Αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 25% του προϋπολογισμού της και κατανέμονται ανά τομείς.

Στη συνέχεια θα γίνει διεξοδική αναφορά στο Ταμείο Συνοχής καθώς και στα Διαρθρωτικά Ταμεία και λοιπά χρηματοδοτικά μέσα.

4.4 Το Ταμείο Συνοχής

Το Ταμείο Συνοχής, το οποίο ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και λειτουργεί παράλληλα με τα προϋπάρχοντα διαρθρωτικά ταμεία, στόχο έχει να διευκολύνει τις 4 χώρες των οποίων το κατά κεφαλή ΑΕΠ ήταν χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου το 1992, δηλαδή την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία και την Ισπανία, να προετοιμαστούν για την ΟΝΕ. Παρεμβαίνει σε ολόκληρη την επικράτειά τους για να στηρίζει έργα στον τομέα του περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων υποδομής των μεταφορών. Το Τ.Σ. χρηματοδότησε αυτές τις τέσσερις χώρες μέχρι το 1999 με κονδύλια συνολικού ύψους 15,5 δισ. ECU δηλαδή 4,7 τρισ. δρχ. για έργα και δράσεις στους προαναφερθέντες τομείς. Αυτό είναι και το λεγόμενο Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης που θα δούμε παρακάτω.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ), συμμετέχει επίσης με τα δάνεια που χορηγεί, στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Έτσι το 1994, διέθεσε 12 δισ. ECU για την περιφερειακή ανάπτυξη.

Οι περιοχές που μειονεκτούν και χρειάζονται την βοήθεια της Κοινότητας, καθορίζονται με βάση τη φύση των οικονομικών τους προβλημάτων. Οι περιοχές αυτές εμπίπτουν στις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες:

- *Περιφέρειες του στόχου 1. Οικονομική προσαρμογή των περιφερειών με αναπτυξιακή καθυστέρηση.*

Το κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιοχών αυτών είναι χαμηλότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Πάνω από το 20% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κατοικεί σε τέτοιες περιοχές οι οποίες καλύπτουν ολόκληρη την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ιρλανδία, μεγάλα τμήματα της Ισπανίας και της Ιταλίας, την Κορσική και τα υπερπόντια γαλλικά διαμερίσματα της Γουαδελούπης, της Γουιάνας, της Μαρτινίκας και της Ρεουνιόν. Τα προτεινόμενα μέτρα δίνουν έμφαση στην κάλυψη της αναπτυξιακής καθυστέρησης (παραγωγικές επενδύσεις, υποδομή).

- *Περιφέρειες του στόχου 2. Οικονομική ανασυγκρότηση των περιοχών που παρουσιάζουν βιομηχανική παρακμή.*

Οι περιοχές αυτές οι οποίες έχουν πληγεί από την παρακμή παραδοσιακών βιομηχανιών όπως του άνθρακα και του χάλυβα, χρειάζονται βοήθεια για την προσαρμογή των οικονομιών τους σε νέες βιομηχανικές δραστηριότητες. Τα ποσοστά ανεργίας και ο όγκος των βιομηχανικών δραστηριοτήτων είναι χαμηλότερος από τον κοινοτικό μέσο όρο. Στις περιφέρειες αυτές κατοικούν πάνω από 50 εκατ., τα 20 από τα οποία κατοικούν στη Μ. Βρετανία. Η δράση εδώ, έχει ως επίκεντρο την εγκατάσταση επιχειρήσεων σε ένα ελκυστικό πλαίσιο και την απασχόληση.

- *Περιφέρειες του στόχου 5B. Οικονομική διαφοροποίηση των ευάλωτων αγροτικών περιοχών.*

Πρόκειται για αγροτικές περιοχές όπως τα Highlands και τα νησιά της Σκωτίας, που καλύπτουν εδαφική έκταση μεγαλύτερη από το Βέλγιο. Τα μέτρα στρέφονται γύρω από τις εναλλακτικές δραστηριότητες στον αγροτικό χώρο: (α) επενδύσεις, κυρίως σε υποδομές, για την δημιουργία θέσεως απασχόλησης σε τομείς άλλους από τη γεωργία και για την προστασία του περιβάλλοντος, (β) έρευνα – ανάπτυξη, κατάρτιση και διάφορα μέτρα γεωργικής ανάπτυξης.

- *Περιφέρειες του στόχου 6. Ανάπτυξη των ιδιαίτερα αραιοκατοικημένων περιοχών.*

Τα μέτρα, σε αυτήν την περίπτωση, αποσκοπούν στο να δοθούν κίνητρα στον πληθυσμό, ώστε να παραμείνει στις απομακρυσμένες αυτές περιοχές.

Τα μέτρα, σε αυτήν την περίπτωση, αποσκοπούν στο να δοθούν κίνητρα στον πληθυσμό, ώστε να παραμείνει στις απομακρυσμένες αυτές περιοχές.

Το Ταμείο Συνοχής τώρα μπορεί να συγχρηματοδοτήσει:

- Έργα περιβάλλοντος που συμβάλλουν στη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, στην ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, στην αντιμετώπιση παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων κλπ.
- Έργα υποδομής μεταφορών που προάγουν τη διασύνδεση και συνδυασμένη λειτουργία των εθνικών δικτύων και ιδίως τα έργα που εντάσσονται στις κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα.

Οι συνολικοί πόροι του Ταμείου Συνοχής για την επταετία 1993-99 ανέρχονταν σε 15.150 ECU για το 1993 και 1.750 εκατ. ECU για το 1994.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με τα Διαρθρωτικά Ταμεία, των οποίων οι παρεμβάσεις έχουν κατά κανόνα τη μορφή λειτουργικών προγραμμάτων, το Ταμείο Συνοχής, χρηματοδοτεί μεμονωμένα έργα.

Στην Ελλάδα την κεντρική ευθύνη διαχείρισης, συντονισμού και υποβολής, προς την Επιτροπή, των έργων του Ταμείου Συνοχής έχει το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

4.5 Τα Διαρθρωτικά Ταμεία

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία απ' την πλευρά τους, αποτελούν τη **σημαντικότερη** συνεισφορά της Ένωσης στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 25% του προϋπολογισμού της και κατανέμονται σε τρεις ξεχωριστούς τομείς, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό

Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ). Επίσης υπάρχει και το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας (ΧΜΠΑ).

Τα 2/3 περίπου των χρηματοδοτήσεων των διαρθρωτικών ταμείων αφιερώνονται στις περιφέρειες προτεραιότητας που υπάρχουν σε όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση το Λουξεμβούργο και τη Δανία.

Τα Ταμεία αυτά συνεισφέρουν κατά την πενταετία 1994-1999 σε δράσεις και έργα για τον σκοπό της περιφερειακής ανάπτυξης 141 δισ. ECU δηλαδή 42,7 τρισ. δρχ. για το σύνολο των επιδοτούμενων χωρών – μελών της Ένωσης. Από το ποσό αυτό το 75% δηλαδή περί τα 105,75 δισ. ECU ή 32,1 τρισ. δρχ. πήγαινε στις περιφέρειες του στόχου 1 (δηλαδή περιφέρειες σε αναπτυξιακή καθυστέρηση), στον οποίο συγκαταλέγεται και ολόκληρη η Ελλάδα. Κάποιες δράσεις που μπορούμε ενδεικτικά να αναφέρουμε και οι οποίες χρηματοδοτήθηκαν από τα συγκεκριμένα ταμεία είναι: επαγγελματική κατάρτιση, προστασία του περιβάλλοντος, διαφοροποίηση δραστηριοτήτων στο αγροτικό περιβάλλον, βελτίωση του επιπέδου των υποδομών ή εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης.

Επιπλέον τα διαρθρωτικά ταμεία χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων, για τα οποία καταρτίζεται ιδιαίτερος προϋπολογισμός. Δυο είναι οι πηγές προέλευσης των αναπτυξιακών προγραμμάτων: (α) η εθνική πρωτοβουλία και (β) η κοινοτική πρωτοβουλία.

Τα προγράμματα εθνικής πρωτοβουλίας εκπονούνται με βάση είτε τα αναπτυξιακά σχέδια είτε τα ενιαία έγγραφα προγραμματισμού, τα οποία υποβάλλονται από τα κράτη – μέλη, ενώ τα προγράμματα κοινοτικής πρωτοβουλίας εκπονούνται με βάση κατευθύνσεις που καθορίζει η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Συγκέντρωση σε 5 στόχους:

Μετά από τη μεγάλη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων το 1988 και τη συμπλήρωσή της με την αναθεώρηση των κανονισμών το 1993, η δράση των τριών διαρθρωτικών ταμείων και του ΧΜΠΑ συγκεντρώνεται στους ακόλουθους πέντε βασικούς στόχους (στην παρένθεση σημειώνεται ποια από τα ταμεία καλούνται να συμβάλλουν στην υλοποίηση του καθενός από τους στόχους αυτούς).

- **Στόχος 1:** Ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, FEOGA – Τμ. Προσ.).
- **Στόχος 2:** Ανασυγκρότηση των περιφερειών ή τμημάτων περιοχών που πλήττονται σοβαρά από τη βιομηχανική παρακμή (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ).
- **Στόχος 3:** Καταπολέμηση της ανεργίας μακράς διάρκειας και διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης των νέων καθώς και των ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας (ΕΚΤ).
- **Στόχος 4:** Διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές και την εξέλιξη των συστημάτων παραγωγής (ΕΚΤ).
- **Στόχος 5:** Προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης με:
  - 5α: επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων στα πλαίσια της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (FEOGA – Τμ. Προσ. και ΧΜΠΑ),
  - 5β: διευκόλυνση της ανάπτυξης και διαρθρωτικής προσαρμογής των αγροτικών ζωνών (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, FEOGA – Τμ. Προσ.).

Οι στόχοι 1, 2 και 5β έχουν «περιφερειακό» χαρακτήρα, δηλαδή εφαρμόζονται μόνο σε ορισμένες περιφέρειες οι οποίες επιλέγονται με κριτήρια που ορίζουν οι κανονισμοί. Αντίθετα οι στόχοι 3, 4 και 5α είναι «οριζόντιοι», δηλαδή καλύπτουν το σύνολο του κοινοτικού εδάφους. Ας σημειωθεί ότι μια περιφέρεια δεν μπορεί να είναι επιλέξιμη παρά μόνο σε έναν από τους «περιφερειακούς» στόχους 1, 2 και 5β.

Η Ελλάδα καλύπτεται στο σύνολό της από τον στόχο 1. Επιπλέον εφαρμόζονται στο έδαφός της και οι «οριζόντιοι» στόχοι 3, 4 και 5α.

Τέλος, να αναφέρουμε ότι στην αναθεώρηση του 1993 ο στόχος 5α διευρύνθηκε και συμπεριέλαβε, επιπλέον των όσων ήδη κάλυπτε και την ενίσχυση (μέσω του ΧΜΠΑ) του εκσυγχρονισμού και της αναδιάρθρωσης της αλιείας.

4.6 Οι ενέργειες που μπορούν να χρηματοδοτήσουν στην Ελλάδα τα τρία διαρθρωτικά Ταμεία και το ΧΜΠΑ

(α) Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης ιδρύθηκε το 1975 και οι παρεμβάσεις του περιορίζονται στις μειονεκτούσες περιφέρειες και αφορούν κυρίως τις παραγωγικές επενδύσεις, την υποδομή και την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Έτσι το ΕΤΠΑ μπορεί να συγχρηματοδοτήσει στην Ελλάδα:

- (1) Παραγωγικές επενδύσεις (ιδιωτικές και δημόσιες) που συμβάλλουν στη δημιουργία ή διατήρηση σταθερών θέσεων απασχόλησης.
- (2) Υποδομές που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και τη διαρθρωτική προσαρμογή.
- (3) Την ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού των περιφερειών με υποστήριξη πρωτοβουλιών τοπικής ανάπτυξης και δράσεις υπέρ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που περιλαμβάνουν κυρίως:
  - ενισχύσεις για παροχή υπηρεσιών στις επιχειρήσεις κυρίως στους τομείς της διαχείρισης, των μελετών και ερευνών αγοράς και της εξασφάλισης κοινών υπηρεσιών σε πολλές επιχειρήσεις,
  - τη χρηματοδότηση μεταφοράς τεχνολογίας και διάδοσης της πληροφορίας,

- τη βελτίωση της πρόσβασης των επιχειρήσεων στην κεφαλαιαγορά, κυρίως μέσω παροχής εγγυήσεως,
  - άμεσες ενισχύσεις επενδύσεων, εφόσον δεν υφίσταται γενικότερο εθνικό καθεστώς κινήτρων,
  - πραγματοποίηση έργων υποδομής περιορισμένων διαστάσεων.
- (4) Επενδύσεις στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας.
- (5) Δράσεις στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης.
- (6) Παραγωγικές επενδύσεις και υποδομές που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος και είναι συνδεδεμένες με την περιφερειακή ανάπτυξη.
- (7) Μέτρα προετοιμασίας, παρακολούθησης και αξιολόγησης (όπως μελέτες, τεχνική βοήθεια, δράσεις ενημέρωσης, ιδίως των φορέων τοπικής ανάπτυξης κλπ.) τα οποία υλοποιούνται από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες ή από την ίδια την Επιτροπή.
- (8) Δράσεις που αφορούν την περιφερειακή ανάπτυξη σε κοινοτικό επίπεδο (αναλαμβάνονται εκτός των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης) και περιλαμβάνουν:
- μελέτες χωροταξικών επιπτώσεων των διαφόρων παρεμβάσεων, μελέτες αντιμετώπισης των ειδικών προβλημάτων των παραμεθωρίων περιοχών, προβλημάτων των παραμεθωρίων περιοχών, διερεύνηση στοιχείων αναγκαίων για τη συνολική χωροταξική αντιμετώπιση του κοινοτικού εδάφους,
  - κίνητρα για πραγματοποίηση υποδομών και επενδύσεων ιδιαίτερου κοινοτικού ενδιαφέροντος, ιδίως στις εσωτερικές και εξωτερικές παραμεθώριες περιοχές της Κοινότητας,
  - πρότυπες πειραματικές ενέργειες και καινοτόμους δράσεις ανταλλαγής εμπειριών και συνεργασίας μεταξύ περιφερειών και πόλεων της Κοινότητας (όπως π.χ. το σημερινό πρόγραμμα RECITE).

(β) Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μπορεί να χρηματοδοτήσει:

- 1) Τη διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης ατόμων που είναι εκτεθειμένα σε κίνδυνο μακροχρόνιας ανεργίας, νέων ατόμων που αναζητούν εργασία, γυναικών καθώς και ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας (όπως μετανάστες, αποφυλακίζόμενοι, πρώην ναρκομανείς, άνεργοι ιδιαίτερα μακράς διάρκειας κλπ.).
- 2) Ενέργειες διευκόλυνσης των εργαζομένων για να προσαρμοστούν στις βιομηχανικές μεταβολές και ειδικότερα:
  - έγκαιρη πρόγνωση των τάσεων της αγοράς εργασίας και των αναγκών επαγγελματικής εξειδίκευσης,
  - επαγγελματική κατάρτιση και επανειδίκευση, προσανατολισμός και συμβουλές,
  - υποβοήθηση για τη βελτίωση και ανάπτυξη κατάλληλων συστημάτων κατάρτισης.
- 3) Επιπλέον, σε περιοχές όπως η Ελλάδα το ΕΚΤ μπορεί να συγχρηματοδοτήσει ενέργειες:
  - συνεχιζόμενης κατάρτισης, προσανατολισμού και συμβουλών για εργαζομένους που απειλούνται με ανεργία ή για άτομα που έχουν ήδη χάσει την εργασία τους,
  - ενίσχυσης της ανάπτυξης κατάλληλων συστημάτων κατάρτισης, εκπαίδευσης εκπαιδευτών και βελτίωσης των υπηρεσιών απασχόλησης,
  - ενίσχυσης του ανθρωπίνου δυναμικού στους τομείς της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, κυρίως στο πλαίσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και μέσω της εκπαίδευσης του διοικητικού και τεχνικού προσωπικού των ερευνητικών κέντρων,
  - ενίσχυσης και βελτίωσης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως μέσω:

- επιμόρφωσης εκπαιδευτών και διοικητικού προσωπικού,
- ενίσχυσης της σύνδεσης κέντρων κατάρτισης και ΑΕΙ / ΤΕΙ με τις επιχειρήσεις,
- χρηματοδότησης της κατάρτισης που υπάγεται στα εθνικά συστήματα δευτεροβάθμιας, ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, και η οποία συνδέεται με την αγορά εργασίας, τις νέες τεχνολογίες ή την οικονομική ανάπτυξη,
- επιμόρφωσης δημοσίων υπαλλήλων, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο για την εφαρμογή αναπτυξιακών πολιτικών.

Για την υλοποίηση των παρεμβάσεων του ΕΚΤ είναι επιλέξιμες για κοινοτική συγχρηματοδότηση οι ακόλουθες κατηγορίες δαπανών:

- η αμοιβή, οι συναφείς δαπάνες καθώς και τα έξοδα διαμονής και μετακίνησης των ατόμων που αποτελούν αντικείμενο των ανωτέρω ενεργειών,
- το κόστος προετοιμασίας, λειτουργίας, διαχείρισης και αξιολόγησης των ενεργειών αυτών, αφαιρουμένων των εσόδων ου τυχόν προκύπτουν από την πραγματοποίηση των ενεργειών αυτών,
- το κόστος των ενισχύσεων απασχόλησης που χορηγούνται στα πλαίσια των αντίστοιχων εθνικών διατάξεων.

4) Το ΕΚΤ μπορεί επίσης να χρηματοδοτήσει εκτός των ΚΠΣ, δράσεις προετοιμασίας, παρακολούθησης και αξιολόγησης των προαναφερθεισών ενεργειών, σε επίπεδο κράτους μέλους αλλά και σε κοινοτικό επίπεδο. Ειδικότερα μπορεί να χρηματοδοτήσει:

- δράσεις, που έχουν καινοτόμο χαρακτήρα ως προς τη μεθοδολογία και την οργάνωση της επαγγελματικής κατάρτισης,
- δράσεις που απευθύνονται, στο πλαίσιο του Κοινωνικού Διαλόγου, στο προσωπικό επιχειρήσεων σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη και αφορούν μεταφορά γνώσεων για τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού μηχανισμού,

- δράσεις ενημέρωσης των ενδιαφερομένων εταίρων, των τελικών δικαιούχων των παρεμβάσεων του Ταμείου αλλά και της κοινής γνώμης.

(γ) Τμήμα Προσανατολισμού του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου (FEOGA)

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ-Π) το οποίο στηρίζει την προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων και τις ενέργειες αγροτικής ανάπτυξης, μπορεί να χρηματοδοτήσει:

- 1) Βάσει του «οριζόντιου» στόχου 5α (που εφαρμόζεται σε όλη την Κοινότητα),
  - συνοδευτικά μέτρα της πολιτικής αγορών,
  - μέτρα ενίσχυσης του γεωργικού εισοδήματος και αντιμετώπισης των μόνιμων φυσικών μειονεκτημάτων,
  - συγκεκριμένα μέτρα ενθάρρυνσης της εγκατάστασης νέων γεωργών,
  - επενδύσεις που μειώνουν το κόστος παραγωγής, προωθούν την ποιότητα των προϊόντων, βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας, προωθούν την διαφοροποίηση της παραγωγής, βελτιώνουν τις συνθήκες υγιεινής των εκτρεφόμενων ζώων, προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον,
  - μέτρα βελτίωσης της εμπορίας και μεταποίησης γεωργικών και δασικών προϊόντων,
  - μέτρα ενίσχυσης των γεωργών για σύσταση ενώσεων με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής.
- 2) Επί πλέον των ανωτέρω δράσεων, σε περιοχές όπως η Ελλάδα, το Ταμείο μπορεί να συγχρηματοδοτήσει:
  - τη διαφοροποίηση και τον αναπροσανατολισμό του παραγωγικού δυναμικού,
  - την προώθηση, τη σήμανση (κατοχυρούμενη ονοματοδοσία ποιότητας) και τις επενδύσεις που αφορούν τα τοπικά γεωργικά και δασοκομικά προϊόντα ποιότητας,

- την κατασκευή και βελτίωση γεωργικών υποδομών (εφόσον δεν χρηματοδοτούνται από το ΕΠΤΑ), την ανακαίνιση αγροτικών οικισμών και τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς,
- τον αναδασμό, υπό συνθήκες συμβατές με την προστασία του τοπίου και του περιβάλλοντος,
- τη βελτίωση υφισταμένων αρδευτικών δικτύων και τη δημιουργία συλλογικών αρδευτικών δικτύων,
- την ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών επενδύσεων,
- την αποκατάσταση του γεωργικού και δασικού παραγωγικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές καθώς και τη λήψη κατάλληλων προληπτικών μέτρων,
- τη βελτίωση της γεωργικής και δασοκομικής ενημέρωσης και της ανάλογης επαγγελματικής κατάρτισης,
- μέτρα χρηματοοικονομικής τεχνικής υπέρ των γεωργικών και δασοκομικών επιχειρήσεων καθώς και των επιχειρήσεων μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων,
- μέτρα στον τομέα της γεωργικής και δασικής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.

(δ) Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ)

Είναι ένα νέο χρηματοδοτικό μέσο, που συγκεντρώνει τις μέχρι σήμερα δράσεις στον τομέα της αλιείας, υδατοκαλλιέργειας και μεταποίησης / εμπορίας των αντίστοιχων προϊόντων και τις υπάγει στο λειτουργικό πλαίσιο του συντονισμού των τριών Διαρθρωτικών Ταμείων. Το χρηματοδοτικό αυτό μέσο αποσκοπεί στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των αλιευτικών πόρων και της εκμετάλλευσής τους, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων του τομέα, καθώς και στη βελτίωση της αξιοποίησης των αλιευτικών προϊόντων.

Στο πλαίσιο αυτής της αποστολής του μπορεί να συγχρηματοδοτήσει:

- αναδιάρθρωση, ανακαίνιση και εκσυγχρονισμό του αλιευτικού στόλου,
- βελτίωση των συνθηκών μεταποίησης και εμπορίας των προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας,
- ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας και χωροταξική διευθέτηση των παρακάτω ζωνών,
- πειραματική αλιεία,
- εξοπλισμό αλιευτικών λιμένων,
- έρευνα αγορών.

Μπορεί επίσης να χρηματοδοτήσει μελέτες, πρότυπες πειραματικές δράσεις, τεχνική βοήθεια για προετοιμασία, παρακολούθηση και αξιολόγηση, ενέργειες ενημέρωσης.

Τέλος, όσον αφορά τα διαρθρωτικά ταμεία θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε ότι όταν η Κοινότητα αποφάσιζε με την Ενιαία Πράξη την πορεία προς το 1992, δηλαδή προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, δεν περιορίστηκε μόνο σε ορισμένες θεσμικές αλλαγές υπό μορφή κανονισμών, οδηγιών κλπ. αλλά υιοθέτησε παράλληλα μια δέσμη προτάσεων, το λεγόμενο «**Πρώτο πακέτο Ντελόρ**». Αυτή η δέσμη προτάσεων είχε ως στόχο με τη συντονισμένη χρησιμοποίηση υφιστάμενων και νέων κοινοτικών πολιτικών, να ενισχύει την πορεία προς την εσωτερική αγορά και να βοηθήσει τις ασθενέστερες οικονομίες και περιφέρειες να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της κατάργησης των εσωτερικών συνόρων της Κοινότητας.

Με την υιοθέτηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, με την οποία η Κοινότητα αποφάσισε ένα νέο μεγάλο βήμα, κρίθηκε αναγκαία μια ανάλογη πρωτοβουλία, το λεγόμενο «**Δεύτερο πακέτο Ντελόρ**», δηλαδή μια δέσμη κατευθύνσεων και μέτρων προσαρμογής των κοινοτικών πολιτικών στη νέα πραγματικότητα, στην πορεία προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και στις γεωπολιτικές αλλαγές. Η δέσμη αυτή περιλαμβάνει και την απόφαση για συνολική αύξηση του κοινοτικού προϋπολογισμού ώστε η Κοινότητα να μπορεί

ν' ανταποκριθεί στις νέες ευθύνες της. Στο πλαίσιο αυτό αποφασίσθηκε και η σημαντική αύξηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Το «**Δεύτερο πακέτο Ντελόρ**» δεν είναι λοιπόν μόνο η αύξηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και η δημιουργία του Ταμείου Συνοχής, αλλά ένα πλέγμα αλληλοσυμπληρούμενων προτάσεων που συγκεντρώνονται γύρω από τους ακόλουθους τρεις θεμελιώδεις άξονες: την επιβεβαίωση και περαιτέρω προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ως συστατικού στοιχείου, της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας, την επέκταση και ενίσχυση της εξωτερικής δράσης της Κοινότητας και τη μεγαλύτερη συμβολή της στη διεθνή σταθερότητα.

4.7 Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ)

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) αποτελούν τα μεγάλα πακέτα οικονομικής βοήθειας της Ένωσης προς τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη – μέλη, όπως η Ελλάδα, έτσι ώστε να τα βοηθήσει να αναπτυχθούν με ταχύτερους ρυθμούς και να μπορέσουν να προσεγγίσουν τις πιο προηγμένες χώρες – μέλη, με σκοπό την εξάλειψη ή τουλάχιστον την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και την επίτευξη της απαραίτητης οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Στα ΚΠΣ προγραμματίζεται η υλοποίηση διαφόρων έργων, δράσεων ή λοιπών διαρθρωτικών παρεμβάσεων μεγάλου ή μεσαίου βεληνεκούς που είναι αναγκαίες για τη βελτίωση των υποδομών του κράτους – μέλους που προβλέπεται η χρηματοδότηση για την πραγματοποίησή τους.

4.7.1 Το Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1989 – 1993)

Σήμερα, σχεδόν όλοι οι Έλληνες έχουν περάσει από κάποιον νέο δρόμο ή έχουν ήδη χρησιμοποιήσει κάποιο άλλο νέο έργο που χρηματοδοτήθηκε από το Α' ΚΠΣ (1989-93).

Τα έργα του μετρό της Αθήνας, τα έργα στους οδικούς άξονες Αθήνας – Θεσσαλονίκης και Αθήνας – Κορίνθου, τα έργα εκσυγχρονισμού του σιδηροδρομικού άξονα Αθηνών – Θεσσαλονίκης και η αγορά των νέων συρμών “Inter city”, είναι από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα μεγάλων έργων που αποτελούν τμήματα του Α΄ ΚΠΣ 1989-1993. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί ένας μεγάλος αριθμός επιπλέον έργων μικρότερου μεν μεγέθους, μεγάλης όμως σημασίας τα οποία πραγματοποιήθηκαν σε κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας.

Δρόμοι, νοσοκομεία, σχολεία, αρδεύσεις, υδρεύσεις, αποχετεύσεις, μονάδες βιολογικού καθαρισμού, λιμάνια, αεροδρόμια, συμπληρώνουν την αισιόδοξη εικόνα ανάπτυξης που προσέδωσε το ΚΠΣ στις περιφέρειες της Ελλάδας. Όμως, το Α΄ ΚΠΣ δεν εξαντλήθηκε στα έργα υποδομής. Περιέλαβε και άλλους στόχους όπως: την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και των αγροτικών περιοχών, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, την ανάπτυξη του τουρισμού και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων.

Όσον αφορά τον γεωργικό τομέα, οι παρεμβάσεις του Α΄ ΚΠΣ αφορούσαν κυρίως μέτρα αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών, καθώς και τοπικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών, που ήλθαν να προστεθούν στις γνωστές εγγυημένες τιμές των προϊόντων και στις άλλες ενισχύσεις τις οποίες λαμβάνει ο Έλληνας αγρότης στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Έτσι με το Α΄ ΚΠΣ υλοποιήθηκε ένας μεγάλος αριθμός αρδευτικών έργων σ’ όλη τη χώρα, ακόμα υλοποιήθηκαν τα προγράμματα «φυλλοξώρα» στην Κρήτη και «Βερίκκοκα» στην Πελοπόννησο, οι δράσεις ανασύστασης των ελαιώνων και προστασίας των δασών σε εθνική κλίμακα, καθώς και το πρόγραμμα πρόωρης συνταξιοδότησης των αγροτών. Εξάλλου με την πρωτοβουλία “Leader” δημιουργήθηκαν 26 συνολικά «ανώνυμες εταιρίες τοπικής ανάπτυξης» σε όλη τη χώρα, που δραστηριοποιήθηκαν για την προώθηση του αγροτουρισμού, των

MME στις αγροτικές περιοχές, καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και την προστασία του περιβάλλοντος.

Για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, δημιουργήθηκαν ή βελτιώθηκαν βιομηχανικές ζώνες, χρηματοδοτήθηκε η επιδότηση επενδύσεων στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου 1892/90 και τέλος υλοποιήθηκε ένα εκτεταμένο πρόγραμμα «ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης» του προσωπικού των επιχειρήσεων, το οποίο συνέβαλε σαφώς στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Στον τομέα της αξιοποίησης των ανθρώπινων πόρων, οι παρεμβάσεις που έγιναν τόσο για τη βελτίωση της υποδομής, κατάρτισης και εκπαίδευσης, αλλά και οι ίδιες οι ενέργειες κατάρτισης που έγιναν σε όλους ανεξαιρέτως τους τομείς (δημόσια διοίκηση, ενέργεια, μεταφορές, τράπεζες και ασφαλίσεις, τηλεπικοινωνίες, τουρισμός κλπ.) και αφορούσαν δεκάδες χιλιάδες νέους, ανέργους, σπουδαστές και στελέχη επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα για την περίοδο 1990-1993 διατέθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο για ελληνικά προγράμματα 1,6 δισ. ECU. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι θετικές επιπτώσεις αυτής της συστηματικής προσπάθειας κατάρτισης θα φανούν γρήγορα τόσο στην ελληνική οικονομία όσο και στην ελληνική κοινωνία γενικότερα.

Ο απολογισμός από την εφαρμογή του Α΄ ΚΠΣ 1989-1993 για την Ελλάδα και τις περιφέρειές της είναι αναμφισβήτητα θετικός. Έγινε δυνατή η απορρόφηση του συνόλου σχεδόν του ποσού που είχε διατεθεί για την Ελλάδα, δηλαδή 7,2 δισ. ECU ή άνω των 8 δισ. ECU, αν συνυπολογισθεί η συμμετοχή της Ελλάδας στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Επιτρέπει λοιπόν κάθε αισιοδοξία και για την περαιτέρω αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων, ύψους άνω των 18 δισ. ECU για την περίοδο 1994-1999 που θα δούμε στη συνέχεια.

4.7.2 Το Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994-1999)

Συνέχεια και κορύφωση της κοινής προσπάθειας Ελλάδας – Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη της χώρας μας και των περιφερειών της αποτέλεσε η αξιοποίηση των πόρων του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 1994-1999 ή αλλιώς Β΄ ΚΠΣ και του Ταμείου Συνοχής 1993-1999.

Το Β΄ ΚΠΣ λόγω του ύψους των πόρων αλλά και λόγω της χρονικής περιόδου κατά την οποία υλοποιήθηκε αποτελεί βασικό εργαλείο της προσπάθειας της χώρας για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιφερειών, για τη σύγκλιση της οικονομίας και την ενίσχυση της πορείας προς την οικονομική και νομισματική ένωση.

Οι βασικότερες αναπτυξιακές κατευθύνσεις του Β΄ ΚΠΣ είναι: Ενίσχυση του παραγωγικού τομέα με στόχο την αύξηση των επενδύσεων. Έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη της βιομηχανίας, στα μέτρα υπέρ των ΜΜΕ, στην τουριστική ανάπτυξη και στην προσαρμογή των γεωργικών δεδομένων στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Μεγάλες επενδύσεις υποδομής σε μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού με τη βελτίωση του συστήματος εκπαίδευσης – επαγγελματικής κατάρτισης.

Έτσι προγραμματίστηκαν και υλοποιήθηκαν μερικά σημαντικότερα έργα και δράσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που βελτίωσαν την υποδομή και ενίσχυσαν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ακόμα αναμένεται να κατασκευασθούν πάνω από 1000 χιλιόμετρα αυτοκινητόδρομων και να ολοκληρωθούν οι οδικοί άξονες Πάτρας – Αθηνών – Θεσσαλονίκης (ΠΑΟΕ) και η Εγνατία Οδός από Ηγουμενίτσα μέχρι τα ελληνοτουρκικά σύνορα. Με τα έργα αυτά ο μέσος χρόνος μετάβασης από Πάτρα – Αθήνα – Θεσσαλονίκη θα μειωθεί κατά 30 και 60 λεπτά αντίστοιχα.

Το νέο αεροδρόμιο των Σπάτων κατασκευάστηκε με αυτοχρηματοδότηση αλλά δανειοδοτήθηκε και από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα

Επενδύσεων. Έργα εκσυγχρονισμού προβλέφθηκαν επίσης στα αεροδρόμια Θεσσαλονίκης, Ηρακλείου, Κέρκυρας και Ρόδου.

Τα σημαντικότερα λιμενικά έργα εκτελέστηκαν σε Πάτρα, Ηγουμενίτσα καθώς και στην Αλεξανδρούπολη και στον Βόλο.

Σημαντικό έργο είναι επίσης ο εκσυγχρονισμός των σιδηροδρόμων με τη δημιουργία διπλής γραμμής στο μέγιστο τμήμα της σύνδεσης μεταξύ Κορίνθου – Αθηνών – Θεσσαλονίκης.

Ο αγωγός του ρωσικού φυσικού αερίου και η ηλεκτρική καλωδιακή σύνδεση Ελλάδας – Ιταλίας είναι δύο από τα σημαντικότερα έργα στον τομέα της ενέργειας.

Παράλληλα ένας τεράστιος αριθμός έργων και δράσεων υλοποιούνται ή υλοποιήθηκαν στους τομείς τηλεπικοινωνιών, της βιομηχανίας και των ΜΜΕ, του τουρισμού, της γεωργίας καθώς επίσης της εκπαίδευσης – κατάρτισης, της προστασίας περιβάλλοντος, της χωροταξίας, της υγείας, της πρόνοιας και του εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης.

Η υλοποίηση του Β΄ ΚΠΣ γίνεται με 13 περιφερειακά προγράμματα που αντιστοιχούν στις 13 περιφέρειες της χώρας (θα τα δούμε αναλυτικά στην συνέχεια) και με 17 τομεακά προγράμματα που σηματοδοτούν και τις κατευθύνσεις της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας ως εξής:

1. Υποδομή

Οδικοί άξονες, σιδηροδρομικό δίκτυο, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, φυσικό αέριο.

2. Συνθήκες ζωής

Αστική ανάπτυξη, Υγεία και Πρόνοια, Περιβάλλον.

3. Ανταγωνιστικότητα

Βιομηχανία και Υπηρεσίες, Έρευνα και Τεχνολογία, Τουρισμός και Πολιτιστικά θέματα, Γεωργία, Αλιεία.

4. Ανθρώπινο δυναμικό

Εκπαίδευση και αρχική κατάρτιση, συνεχής κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης, καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης.

Οι παρεμβάσεις του Β' ΚΠΣ 1994-1999:

Εκτός από τα μεγάλα έργα (που θα τα δούμε παρακάτω) και τις ενέργειες στις περιφέρειες, σκόπιμο είναι να δοθεί μια συνοπτική εικόνα των υπόλοιπων παρεμβάσεων κατά τομέα:

- Μεταφορές: Περιλαμβάνονται έργα οδοποιίας, τα λιμάνια Ηγουμενίτσας, Πάτρας, Αλεξανδρούπολης, Καβάλας και Βόλου βελτιώνονται και εκσυγχρονίζονται, παράλληλα με τη δημιουργία δικτύου ελικοδρομιών προβλέπονται σημαντικά έργα υποδομής στα αεροδρόμια Θεσ/νίκης, Ηρακλείου, Κέρκυρας και Ρόδου. Η σιδηροδρομική γραμμή Πάτρας – Αθήνας – Θεσ/νίκης αποτελεί το κύριο στόχο εκσυγχρονισμού του σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας.
- Επικοινωνίες: Τρεις είναι οι βασικοί σκοποί του Β' ΚΠΣ στον τομέα αυτό: Εξασφάλιση υπηρεσιών σε τομείς υψηλού κόστους, καλύτερη πρόσβαση στα Διερωπαϊκά Δίκτυα και Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στις επιχειρήσεις.
- Ενέργεια: Συνέχιση του έργου του φυσικού αερίου, έργα για εξοικονόμηση ενέργειας, ανάπτυξη ανανεώσιμων μορφών ενέργειας και μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από τη χρησιμοποίηση του λιγνίτη.
- Βιομηχανία και Υπηρεσίες: Ενθάρρυνση των ξένων επενδύσεων, εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας και δημιουργία νέων «αποδοτικών» επιχειρήσεων, βελτίωση των βιομηχανικών υποδομών, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και επαγγελματική κατάρτιση.

- Έρευνα και Τεχνολογία: Προώθηση συνεργασίας ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων, μεταφορά τεχνολογίας, βελτίωση της υποδομής και επιμόρφωση των ερευνητών.
- Γεωργία και Αγροτική Ανάπτυξη: Ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας, βελτίωση των συνθηκών μεταποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων, ενίσχυση της κτηνοτροφίας και ορθολογικότερη διαχείριση των δασών και υδάτινων πόρων.
- Αλιεία: Ανανέωση αλιευτικού στόλου, εξοπλισμός των λιμένων αλιείας και μεταποίηση των αλιευτικών προϊόντων.
- Υγεία και Πρόνοια: Ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας, αναμόρφωση του συστήματος διοίκησης των νοσοκομείων και επιμόρφωση του προσωπικού.
- Περιβάλλον: Πρόληψη της ρύπανσης του περιβάλλοντος με παρεμβάσεις για την κατασκευή βιολογικού καθαρισμού, ανακύκλωση και εξυγίανση χωματερών. Επίσης περιλαμβάνονται η προστασία των οικοσυστημάτων, το εθνικό κτηματολόγιο και ο πολεοδομικός σχεδιασμός.
- Αστική Ανάπτυξη: Εκτός των 2 μετρό περιλαμβάνονται δράσεις για τη βελτίωση των αστικών υποδομών και τη διαμόρφωση υποβαθμισμένων περιοχών σε επαρχιακές πόλεις.
- Τουρισμός και Πολιτισμός: Δημιουργία εγκαταστάσεων υποδομής (π.χ. μαρίνες), ανάπτυξη νέων τουριστικών πόλων, ενίσχυση νέων μορφών τουρισμού (π.χ. οικολογικός), αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την αναστήλωση μνημείων και την ανάπλαση ιστορικών κέντρων.
- Εκπαίδευση και Αρχική Κατάρτιση: Ίδρυση Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης, προσαρμογή εκπαιδευτικού συστήματος στην αγορά εργασίας, αναβάθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σύνδεση εκπαίδευσης και παραγωγής.

- Συνεχιζόμενη κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης: Βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, οργάνωση πιστοποιημένων κέντρων κατάρτισης, ίδρυση παρατηρητηρίων ανεργίας κλπ.
- Προγράμματα για άτομα που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά: Αναφέρονται εξειδικευμένες δράσεις.
- Δημόσια Διοίκηση: Περιλαμβάνονται προγράμματα μετεκπαίδευσης δημοσίων υπαλλήλων, προμήθειας εκπαιδευτικού εξοπλισμού κλπ.

Τα έργα και οι δράσεις του Β'ΚΠΣ βοηθούν καθοριστικά την οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας και βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι προβλεπόμενες ενέργειες για τη μείωση των ανισοτήτων ανά περιφέρεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ

Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης Άξονας 5: Προβλεπόμενες ενέργειες για τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και την άρση της απομόνωσης των περιφερειών

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	ΔΥΣ. ΜΑΚ. ΦΡΑΞΗ	ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ
Αγροτική Ανάπτυξη	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Υποστήριξη των Παραγωγικών Κλάδων			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Τουριστική Ανάπτυξη	X					X	X			X	X	X	X
Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των Επιχειρήσεων		X											
Βελτίωση και Επέκταση των Υποδομών	X	X	X	X	X			X					X
Ανάπτυξη των Παράκτιων Ζωνών							X						
Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού	X	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X
Συγκράτηση του Πληθυσμού στην Περιφέρεια						X		X			X		
Αξιοποίηση της Γεωγραφικής Θέσης της Περιφέρειας							X						
Προστασία του Περιβάλλοντος	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
Βελτίωση του Αστικού Περιβάλλοντος των Συγκοινωνικών και της Χωροθέτησης των Οικονομικών Δραστηριοτήτων									X				
Στήριξη της Έρευνας και της Τεχνολογίας													X
Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Αξιοποίηση του νέου ρόλου της Θεσσαλονίκης στα Βαλκάνια		X											

Πηγή: Χρήσιμος, Ελληνική Οικονομία, 1996.

Οι κοινοτικοί πόροι του ΚΠΣ έφτασαν σε μέσο ετήσιο όρο το 4,8% του ΑΕΠ, ενώ σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις θα συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στη δημιουργία 100.000 θέσεων εργασίας.

Τέλος, να πούμε ότι στα πλαίσια του Β'ΚΠΣ η Ελλάδα χρηματοδοτήθηκε από την Ε.Ε. για μεγάλα ή μεσαία έργα υποδομής, αναπτυξιακές δράσεις και λοιπές διαρθρωτικές παρεμβάσεις με περίπου 14 δισ. ECU, δηλαδή περίπου 4,3 τρισ. δρχ. (σε τιμές του 1994).

4.7.3 Το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000 – 2006)

Στην παρούσα φάση τα μέσα για την εφαρμογή της αναπτυξιακής στρατηγικής της προσεχούς προγραμματικής περιόδου 2000 – 2006 δεν έχουν ακόμη προσδιοριστεί πλήρως, αφού εκκρεμεί η έγκριση του Γ' ΚΠΣ και των επιχειρησιακών προγραμμάτων. Με βάση πάντως το υποβληθέν από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας Σχέδιο Ανάπτυξης, είναι σαφές ότι τα μεγάλα έργα εθνικής εμβέλειας παραμένουν σε πρώτη προτεραιότητα. Παρότι τα νέα μεγάλα έργα είναι ολιγάριθμα (π.χ. ο δυτικός άξονας Αντιρρίου – Ιωαννίνων) σημαντικότεροι πόροι δεσμεύονται για τη λειτουργική ολοκλήρωση των μεγάλων έργων της περιόδου 1994 – 1999. Προωθούνται επίσης συμπληρωματικά έργα για την επέκταση, διασύνδεση και παραγωγική αξιοποίηση των μεγάλων έργων, ενώ ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στο σύστημα συγχρηματοδότησης με ιδιωτικά κεφάλαια, το οποίο αναμένεται να επεκταθεί σε νέες κατηγορίες έργων. Γενικότερα προτείνεται η ενίσχυση της συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα κατά το αναπτυξιακό σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων. Οι δράσεις για τη στήριξη της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας και των ΜΜΕ σταδιακά απομακρύνονται από τις επιχορηγήσεις παγίων και στρέφονται σε άλλου τύπου χρηματοδοτικά μέσα (π.χ. εγγυήσεις δανείων). Οι πολιτικές για την απασχόληση αποκτούν περισσότερο πολυδιάστατο χαρακτήρα, συνδυάζοντας παραδοσιακές δράσεις, όπως η κατάρτιση και τα κίνητρα πρόσληψης, με νέες συμβουλευτικές

υπηρεσίες, αύξηση της ευελιξίας των αγορών εργασίας, κοινωνική απασχόληση ανέργων, ολοκληρωμένα προγράμματα για θυλάκους ανεργίας, κλπ.

Οι διαχειριστικές δομές του 3^{ου} ΚΠΣ δεν έχουν ακόμη οριστικοποιηθεί. Αναμένεται, πάντως ότι θα διατηρηθούν και επεκταθούν οι προαναφερθείσες καινοτομίες του Β΄ ΚΠΣ. Πρώτη φορά θα τεθεί σε πλήρη λειτουργία το νέο Πληροφοριακό Σύστημα Διοίκησης του ΚΠΣ (MIS), που πρόσφατα ολοκληρώθηκε. Το σύστημα επιτρέπει τη, σε συνεχή βάση (on line), διασύνδεση των φορέων υλοποίησης έργων και τη λεπτομερή παρακολούθηση διοικητικών, χρηματοοικονομικών και φυσικών δεικτών σε επίπεδο έργων και προγραμμάτων. Μια σημαντική αλλαγή, η οποία ουσιαστικά προέρχεται από τις διατάξεις του νέου κοινοτικού Κανονισμού για τα Διαρθρωτικά Ταμεία, είναι η σύσταση Διαχειριστικής Αρχής για κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα, με αρμοδιότητες που σαφώς διαχωρίζονται από αυτές των προγραμματικών αρχών. Στόχος είναι ο καλύτερος έλεγχος της κανονικότητας και αποτελεσματικότητας των χρηματοδοτούμενων δράσεων από αρχές που διαθέτουν ειδική τεχνογνωσία διοίκησης και αξιολόγησης προγραμμάτων.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η νέα περίοδος δεν επιφυλάσσει μεγάλες εκπλήξεις σε προγραμματικό επίπεδο. Η κατοχύρωση, όμως, της σταθερότητας της οικονομίας στο πλαίσιο της ζώνης Ευρώ, η αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων και η ουσιαστική αξιοποίηση των εκτελούμενων έργων, η άρση των παραγόντων που εμποδίζουν την ανταγωνιστικότητα και μια συνεχής πολιτική για ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στις κοινωνικές υπηρεσίες, στην εκπαίδευση και στο οικονομικό γίνεσθαι επαρκούν για να εγγυηθούν ταχεία επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης και δικαιότερη κατανομή της σε κοινωνική και γεωγραφική βάση.

Για τη νέα προγραμματική περίοδο 2000 – 2006 παράλληλα με την εφαρμογή του Γ΄ ΚΠΣ, οι κοινοτικές πρωτοβουλίες περιορίζονται σε τέσσερις και καλύπτουν τα εξής θέματα:

- Διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία με βασικό στόχο την ισόρροπη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού εδάφους (INTERREG).

- Οικονομική και κοινωνική αποκατάσταση των πόλεων για την προώθηση της αειφόρου αστικής ανάπτυξης (URBAN).
- Διακρατική συνεργασία για την προώθηση νέων μέσων καταπολέμησης των διακρίσεων και ανισοτήτων στην αγορά εργασίας (EQUAL).
- Αγροτική ανάπτυξη, μέσω των πρωτοβουλιών των ομάδων τοπικής δράσης, με στόχο την τοπική – ενδογενή ανάπτυξη (LEADER+).

Η σημαντικότερη καινοτομία που εισάγεται με τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες είναι η άμεση συμμετοχή των τοπικών παραγόντων και φορέων στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης των προβλεπομένων δράσεων. Τις περισσότερες φορές μάλιστα οι αιτήσεις συμμετοχής των κρατών – μελών έχουν την μορφή εθνικών ή περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Σύμφωνα τώρα με το νέο Σχέδιο Ανάπτυξης της Ελλάδας για την περίοδο 2000 – 2006, το συνολικό κόστος του 3^{ου} χρηματοδοτικού πακέτου (που αναλύεται σε χρηματοδοτήσεις του Γ΄ ΚΠΣ, του Ταμείου Συνοχής και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών) για την Ελλάδα ανέρχεται στα 13.395 δις δρχ.

Συνοπτικά οι κύριες κατευθύνσεις της περιφερειακής πολιτικής τη νέα αυτή προγραμματική περίοδο (2000 – 2006) αναφέρονται:

- Στην ανάδειξη του ρόλου των αστικών κέντρων.
- Στην δημιουργία καινοτομικού κλίματος και στην ενσωμάτωση της νέας τεχνολογίας, καθώς και στην συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας.
- Στην ολοκλήρωση των μεγάλων έργων υποδομών, οι περισσότερες των οποίων συνεχίζονται από το προηγούμενο ΚΠΣ, όπως η γέφυρα στο Ρίο – Αντίρριο, το Μετρό της Αθήνας, ο οδικός άξονας ΠΑΘΕ, ο εκσυγχρονισμός των αυτοκινητοδρόμων, οι βασικές οδικές αρτηρίες, οι Ολυμπιακές εγκαταστάσεις κλπ., και στην λειτουργική διασύνδεση της χώρας μας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα.
- Στην διαμόρφωση αναπτυξιακής στρατηγικής για ορισμένες ειδικές κατηγορίες περιοχών που αναφέρονται στα δύο Μητροπολιτικά Κέντρα της χώρας (Αθήνα – Θεσ/νίκης), στις ορεινές περιοχές και στο νησιωτικό χώρο.

Οι στρατηγικοί στόχοι – προτεραιότητες του Σχεδίου Ανάπτυξης της περιόδου 2000 – 2006 συνοψίζονται πιο κάτω:

Προτεραιότητα 1^η: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Εκπαίδευση – Κατάρτιση, Απασχόληση

Προτεραιότητα 2^η: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Μεταφορές, Ενέργεια

Προτεραιότητα 3^η: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ

Γεωργία, Αλιεία, Μεταποίηση – Υπηρεσίες, Πολιτισμός, Έρευνα και Τεχνολογία, Τουρισμός

Προτεραιότητα 4^η: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

Υγεία – Πρόνοια, Περιβάλλον

Προτεραιότητα 5^η: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ – ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Προτεραιότητα 6^η: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

13 Περιφέρειες (συμπεριλαμβανομένων και των ειδικών κατηγοριών περιοχών)

Σε κάθε περίπτωση, πρώτη και άμεση προτεινόμενη προτεραιότητα του Γ΄ ΚΠΣ είναι η υλική υποδομή σε κρίσιμους τομείς όπως τα μεταφορικά δίκτυα, η ενέργεια, η προστασία του περιβάλλοντος, οι τηλεπικοινωνίες και η παιδεία.

Μείζονος, εξάλλου σημασίας για την ανάπτυξη θεωρούνται τα μεγάλα έργα στα οποία το ΥΠΕΘΟ προτείνει τη διοχέτευση μέχρι και των 2/3 των πόρων του Γ΄ ΚΠΣ. Σε αρκετές περιπτώσεις το 30% - 40% των πόρων του Γ΄ ΚΠΣ μπορεί να χρειαστεί να διοχετευθεί στα μεγάλα έργα που ήδη έχουν δρομολογηθεί με το Β΄ ΚΠΣ (παρακάτω θα αναφερθούμε αναλυτικά και στα μεγάλα έργα της χώρας μας).

Τέλος, όσον αφορά το Τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης παραθέτουμε στη συνέχεια δύο σημαντικές συνεντεύξεις: α) του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Γιάννου Παπαντωνίου και β) του Υπουργού Ανάπτυξης

κ. Νίκου Χριστοδουλάκη, οι οποίες συνεντεύξεις αναφέρονται και οι δύο στα κονδύλια του Γ΄ ΚΠΣ και τους τομείς στους οποίους θα διατεθούν:

4.8 «Ατζέντα 2000»

Η «Ατζέντα 2000» εκφράζει την ολοκληρωμένη μελλοντική στρατηγική ανάπτυξη της ΕΕ με βάση τους δύο θεμελιώδεις στόχους: της ενδυνάμωσης της Ένωσης και της πραγματοποίησης της διεύρυνσης. Η Ατζέντα 2000 στοχεύει στην ενίσχυση των περιοχών με τις μεγαλύτερες ανάγκες, τη μείωση των στόχων παρέμβασης καθώς και τον περιορισμό των κοινοτικών πρωτοβουλιών σε τέσσερις. Ας τα δούμε τώρα όλα αυτά λίγο πιο αναλυτικά.

Μετά την ολοκλήρωση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και τη νέα συνθήκη με ανακοίνωσή της τον Ιούλιο του 1997 την AGENDA 2000, η οποία αποτελεί το πρόγραμμα δράσης της ΕΕ για την περίοδο 2000-2006. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στο Βερολίνο τον Μάρτιο του 1999 ενέκρινε την Ατζέντα. Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής αποτελεί τη βασική συνιστώσα των μεταρρυθμίσεων της ατζέντας 2000. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση των ενισχύσεων των διαρθρωτικών ταμείων στις περιοχές με τις μεγαλύτερες ανάγκες (π.χ. Ελλάδα), η μείωση των στόχων παρέμβασης καθώς και ο περιορισμός των πρωτοβουλιών σε τέσσερις αποτελούν τις καινοτομίες της νέας συμφωνίας.

Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες θα απορροφήσουν το 5,35% του συνολικού προϋπολογισμού των Ταμείων και θα καλύπτουν τους εξής τομείς:

- (1) **INTERREG:** Διασυνοριακή, διαπεριφερειακή και διακρατική συνεργασία με στόχο την αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη και τον χωροταξικό σχεδιασμό του ευρωπαϊκού εδάφους.
- (2) **LEADER+:** Αγροτική ανάπτυξη μέσω πρωτοβουλιών ομάδων τοπικής δράσης. Η πρωτοβουλία αυτή αποβλέπει στην προώθηση της εφαρμογής ολοκληρωμένων, πρωτότυπων στρατηγικών αειφόρου ανάπτυξης και υψηλής ποιότητας, στόχος των οποίων θα είναι η πειραματική εφαρμογή νέων μορφών αξιοποίησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ενίσχυσης του οικονομικού πλαισίου προκειμένου να συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και τέλος βελτίωσης της οργανωτικής ικανότητας της κοινότητάς τους.
- (3) **URBAN:** Οικονομική και κοινωνική αποκατάσταση των πόλεων για την προώθηση της αειφόρου αστικής ανάπτυξης.
- (4) **EQUAL:** Διακρατική συνεργασία για την προώθηση νέων μέσων καταπολέμησης των διακρίσεων και ανισοτήτων που εμποδίζουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Στα πλαίσια της «Ατζέντα 2000» το συνολικό επίπεδο των πόρων για τα διαρθρωτικά ταμεία ανέρχεται σε 195 δις ευρώ. Από το σύνολο αυτό:

- 135,9 δις ευρώ, ποσοστό 69,7% αφορά περιοχές του στόχου 1 (περιοχές με έντονα διαρθρωτικά προβλήματα).
- 22,5 δις ευρώ, ποσοστό 11,5% αφορά περιοχές του στόχου 2 (περιοχές με βιομηχανική παρακμή).
- 24,5 δις ευρώ, ποσοστό 12,3% αφορά περιοχές του στόχου 3 (θέματα κατάρτισης των εργαζομένων και ενίσχυση της απασχόλησης).

Τέλος όσον αφορά το Ταμείο Συνοχής θα συνεχίσει τη λειτουργία του με περιορισμένες αλλαγές. Το σύνολο των κονδυλίων του Ταμείου για την περίοδο 2000-2006 ανέρχεται σε 18 δις ευρώ και η κατανομή μεταξύ των

δικαιούχων κρατών του στόχου 1 είναι η ακόλουθη: Ισπανία 61-63,5%, Ελλάδα και Πορτογαλία 16-18% και Ιρλανδία 2-6% (πηγή όλων των παραπάνω ποσών και ποσοστών είναι το τεύχος της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος 4/1999).

4.9 Μεγάλα έργα ή έργα εθνικής εμβέλειας

Όπως είναι γνωστό το ΚΠΣ έχει ένα εθνικό και ένα περιφερειακό σκέλος. Το πρώτο περιλαμβάνει τα λεγόμενα «μεγάλα έργα», τα έργα δηλαδή εθνικής σημασίας και εμβέλειας. Το δεύτερο το περιφερειακό σκέλος είναι αυτό που έχει την κύρια σημασία για τις τοπικές και περιφερειακές αρχές, αφορά έργα, δράσεις και λοιπές παρεμβάσεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, σ' αυτό το σκέλος όμως θα αναφερθούμε μετά.

Την περίοδο 1994-99 χωρίς να εγκαταλείπεται ο στόχος μιας πιο ισόρροπης κατανομής της βασικής υποδομής για την ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, αποκτά ιδιαίτερο βάρος ο στόχος της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης μέσω μεγάλων έργων εθνικής ή και υπερεθνικής εμβέλειας. Πιο αναλυτικά: τα μεγάλα έργα μεταφορών αποτελούσαν το μείζον χαρακτηριστικό της περιόδου '94 - '99, για πρώτη φορά περιελάμβαναν και ένα φιλόδοξο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού των σιδηροδρόμων. Επίσης τα έργα του μετρό της Αθήνας, τα έργα στους οδικούς άξονες Αθήνας – Θεσ/νίκης, Αθήνας – Κορίνθου, το αεροδρόμιο των Σπάτων και άλλα πολλά είναι από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα μεγάλων έργων της περιόδου εκείνης.

Εκτός των έργων εθνικής εμβέλειας, έχουν γίνει και γίνονται στη χώρα μας, έργα που εντάσσονται στα Διευρωπαϊκά Δίκτυα. Η Ε.Ε. λοιπόν έχει ξεκινήσει ένα ευρύ πρόγραμμα προσέγγισης των περιφερειών της Ευρώπης. Πρόκειται για μια σειρά μεγάλων προγραμμάτων υποδομών, αξίας πολλών δις

ευρώ με στόχο την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων. Μέσω των δικτύων αυτών θα συνδεθούν (κάποιοι έχουν συνδεθεί ήδη) οι τομείς των μεταφορών, των επικοινωνιών και της διανομής ενέργειας όλων των περιφερειών σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Έτσι αποτελεσματικά δίκτυα επικοινωνίας έχουν μικρύνει τις αποστάσεις και έχουν επιτρέψει σε επιχειρήσεις που βρίσκονται σε σχετικά απομονωμένες περιφέρειες της Ένωσης να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές στις διεθνείς αγορές. Άρα λοιπόν με την ανάπτυξη μεγάλων δικτύων υποδομής επιτυγχάνεται μείωση της «περιφερειακότητας» και προώθηση της εσωτερικής ολοκλήρωσης. Αυτά τα δίκτυα αφορούν τομείς όπως: αυτοκινητόδρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια, σιδηρόδρομοι, επικοινωνίες, ενέργεια, φυσικό αέριο.

Κλείνοντας το θέμα με τα μεγάλα έργα και τα δίκτυα, παραθέτουμε τον παρακάτω πίνακα ο οποίος περιλαμβάνει όλα τα μεγάλα έργα που έχουν γίνει ή και συνεχίζουν να γίνονται στην Ελλάδα, καθώς και όσα έργα εντάσσονται στα διευρωπαϊκά δίκτυα, καθώς επίσης και τις επιπτώσεις αυτών στην χώρα μας.

Μεγάλα έργα υποδομής

- Περιβάλλον

ΜΕΤΡΟ ΑΘΗΝΑΣ – ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ – ΨΥΤΤΑΛΕΙΑ –
ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

- Συγκοινωνίες

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΔΡΟΜΟΣ ΠΑΤΡΑΣ / ΑΘΗΝΑΣ / ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ /
ΕΥΖΩΝΩΝ (ΠΑΘΕ)* – ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΔΡΟΜΟΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ* –
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΔΑΚΤΥΛΙΟΣ ΑΘΗΝΑΣ – ΜΕΤΡΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ –
ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΣΠΑΤΩΝ* – ΝΕΟ ΛΙΜΑΝΙ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
– ΖΕΥΞΗ ΡΙΟΥ / ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ* – ΖΕΥΞΗ ΑΚΤΙΟΥ / ΠΡΕΒΕΖΑΣ

- Ενέργεια

ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ – ΣΥΝΔΕΣΗ ΔΙΚΤΥΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΙΤΑΛΙΑΣ

- Υδραυλικά έργα

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΑΘΗΝΑΣ – ΕΚΤΡΟΠΗ ΑΧΕΛΩΟΥ

- Επικοινωνίες

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΥΠΟΔΟΜΗΣ – ΕΓΚ/ΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ

- Επιπτώσεις

ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ – ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ – ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ – ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ – ΑΠΟΚΤΗΣΗ
ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ – ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ – ΕΝΙΣΧΥΣΗ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ – ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ

*Έργα που εντάσσονται στα Διευρωπαϊκά Δίκτυα

4.10 Περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα (ΠΕΠ)

Όπως προαναφέρθηκε το ΚΠΣ έχει ένα εθνικό και ένα περιφερειακό σκέλος. Το δεύτερο είναι αυτό που έχει την κύρια σημασία για τις τοπικές και περιφερειακές αρχές.

Το περιφερειακό σκέλος λοιπόν του ΚΠΣ αποτελείται από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) που αντιπροσωπεύουν ολοκληρωμένες αναπτυξιακές δράσεις στο επίπεδο κάθε μιας από τις 13 περιφέρειες της χώρας. Άρα λοιπόν υπάρχουν 13 ΠΕΠ συνολικά, όσες δηλαδή και οι περιφέρειες της Ελλάδας. Στο περιφερειακό σκέλος του Β΄ ΚΠΣ, δηλαδή

στα ΠΕΠ διατίθεται το 26% του ΚΠΣ, δηλαδή 4,5 δις ευρώ ($\pm$ 1,4 τρις δρχ.) και αυτά στη συνέχεια κατανέμονται στις 13 περιφέρειες της χώρας μας.

Τα ΠΕΠ αποτελούν πολυτομεακές διαρθρωτικές παρεμβάσεις που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στις ελληνικές περιφέρειες. Περιλαμβάνουν δράσεις και έργα που αφορούν όλους τους κλάδους της οικονομίας, δίνοντας έμφαση σε μεσαίας κλίμακας έργα βασικής υποδομής, προστασίας του περιβάλλοντος, αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και βελτίωσης του οικονομικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων.

Επίσης, τα ΠΕΠ έχουν πολυταμειακό χαρακτήρα αφού οι δράσεις τους συγχρηματοδοτούνται και από τα τρία διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ – Π).

Όταν κάποια τοπική ή περιφερειακή αρχή θέλει να υλοποιήσει ένα έργο ή δράση με χρηματοδότηση από την Κοινότητα θα πρέπει να ζητήσει να ενταχθεί το έργο ή δράση αυτή στο ΠΕΠ της περιφέρειας στην οποία ανήκει. Πώς γίνεται πρακτικά αυτό; Τα θέματα αυτά αποφασίζονται στην Ελλάδα σε επίπεδο Περιφέρειας. Αρμόδια αρχή είναι φυσικά ο Περιφερειάρχης και το Περιφερειακό Συμβούλιο που υπάρχουν σε κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας. Όταν λοιπόν ένας Δήμαρχος, Νομάρχης ή άλλος Φορέας Πρότασης (τέτοιοι μπορούν να είναι ακόμα: Υπουργείο, Νομαρχιακό ή Περιφερειακό Συμβούλιο κλπ.) θέλει να εντάξει ένα έργο ή δράση στο αντίστοιχο ΠΕΠ θα πρέπει καταρχήν να καταθέσει μία σχετική πρόταση στον αρμόδιο Φορέα Προγραμματισμού, εν προκειμένω δηλαδή στην Περιφέρεια, η οποία θα μεταφέρει την πρόταση στην αρμόδια να αποφασίσει Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία θα λάβει και την τελική αποδεκτική ή απορριπτική απόφαση.

Τέλος να αναφέρουμε ότι σημαντική ενίσχυση της ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο προωθούν τα προγράμματα που αφορούν τους δήμους και τις

κοινότητες και τα οποία έχουν ως στόχο την υλοποίηση σειράς αναπτυξιακών μέτρων μικρής όμως κλίμακας που αναλαμβάνονται με πρωτοβουλία των τοπικών αρχών. Τα προγράμματα αυτά ονομάζονται Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ) και ενσωματώνονται στα 13 ΠΕΠ και αποτελούν ξεχωριστά υποπρογράμματα. Το ΕΑΠΤΑ περιλαμβάνει τα εξής μέτρα τα οποία έχουν να κάνουν με το τοπικό επίπεδο:

- Ενίσχυση των υποδομών σε τοπικό επίπεδο.
- Προστασία του περιβάλλοντος.
- Υποστήριξη της τοπικής οικονομίας.
- Ενίσχυση των θεσμών της Τ.Α.

Για την υλοποίηση του ΕΑΠΤΑ εξασφαλίζεται μια κατάλληλη εκπροσώπηση των τοπικών αρχών και φορέων στις επιτροπές παρακολούθησης των ΠΕΠ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Έχοντας ολοκληρώσει την έρευνά μας με αντικείμενο την Διοικητική Αποκέντρωση και Οικονομική Ανάπτυξη της Ελλάδας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, νομίζουμε ότι δώσαμε μια σφαιρική εικόνα του θέματος και αγγίξαμε όλη την γκάμα των συνιστωσών για οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας μέσα από τη διοικητική αποκέντρωση και την αρωγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η ελληνική οικονομία θα συνεχίσει την ενθαρρυντική της πορεία προς την εκπλήρωση των κριτηρίων του Μάαστριχτ και ότι θα εξακολουθήσει η ανάπτυξη της οικονομίας να βρίσκεται πάνω από τον μέσο όρο των χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α. που απαρτίζεται από 32 χώρες μεταξύ αυτών και η Ελλάδα) δίνοντας σ' εμάς, τους Έλληνες πολίτες, την πίστη ότι υπάρχει ένα καλύτερο αύριο για την χώρα μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρικοπούλου Ελένη, Συγκρότηση και Προοπτικές της Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ΤΟΠΟΣ.
- Κόνσολας, Η Εξέλιξη και Οι Προοπτικές της Περιφερειακής Πολιτικής στην Ελλάδα, Οικονομικός Ταχυδρόμος (17-2-2000).
- Κορρές Γεώργιος Μ., «Ελληνική Οικονομία», 1998.
- Μαραμπέας Νικ., «Περιφερειακή Ανάπτυξη», 1995
- Σαπουνάκης Τάσος, «Εφαρμοσμένη Οικονομική II», 1998.
- Σταματόπουλος Δημήτρης, «Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση», 2000.
- Τάσος Νίκος, «Δημοσιονομική Αποκέντρωση», 1999.
- Τσουντας Κων/νος, «Δομή και Οργάνωση ΟΤΑ», 1998.
- Τσουντας Κων/νος, «ΕΟΚ, Δίκαιο – Θεσμοί – Όργανα», 1999.
- Φουρναράκης Παν/της, «Σχέσεις ΟΤΑ με ΕΟΚ», 1998.
- Χλέπας Νικόλαος – Κομνηνός, Η Πολυβάθμια Αυτοδιοίκηση, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 1994.
- Χρήσιμος Σταύρος, «Ελληνική Οικονομία», 1996.
- Χριστοφάκης Εμμανουήλ, Ενδογενής Ανάπτυξη: Σχεδιασμός και πολιτική σε τοπικό επίπεδο, Διδακτορική Διατριβή, 2000.

- Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1997), «Agenta 2000».
- Γνώμη της Ο.Κ.Ε. (1999), «Ατζέντα 2000 – Διαρθρωτικά Ταμεία».
- Έκδοση Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (Τεύχος 4, 1999), «Βασικοί Τομείς του Νέου Χρηματοδοτικού Πακέτου (Πακέτο Santer)».
- Επίσημα Κείμενα και Εκδόσεις της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, «Οι Περιφέρειες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση».

- Επίσημα Κείμενα και Εκδόσεις της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, «Το Δεύτερο Πακέτο Ντελόρ, Τι Είναι, Τι Περιλαμβάνει».
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, «Ευρωπαϊκή Σύνοδος Κορυφής για την Απασχόληση 20-21 Νοέμβριου 1997».
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Άμστερνταμ 16-17 Ιουνίου 1997».
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, «Πολιτικές: Κοινωνική Πολιτική».
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, «Πολιτικές: Περιφερειακή Πολιτική».
- Οδηγός Προγραμμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2001).
- Οικονομική Ενημέρωση – Τριμηνιαία Έκδοση της Ιονικής Τράπεζας (Τεύχος 10-11, 1998), «Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης Ελληνικής Οικονομίας 1998-2001».
- Οικονομικός Ταχυδρόμος (2000), «Η Εξέλιξη και οι Προοπτικές της Περιφερειακής Πολιτικής στην Ελλάδα».
- Οικονομικός Ταχυδρόμος (Φύλλο 2, 1998), «Τα Προγράμματα για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις».
- Παπαδασκαλόπουλος Αθ., «Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης», 1995
- Πολίτης – Ειδικό Αφιέρωμα, «Δυνατότητες στα Πλαίσια της Περιφερειακής Πολιτικής της Ένωσης».
- Πρόταση Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, «Πρόγραμμα Ανασυγκρότησης της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης 'Ιωάννης Καποδίστριας'».